

Leo Trotskij: Slutanförande inför Dewey-kommissionen

(17 april, 1937)

(Ur "*The Case Of Leon Trotsky*", sid 459-585. Översättning: Göran Källqvist)

Dewey: Trotskij kommer nu att göra en sammanfattning.

Trotskij: Som jag nämnde, betraktar jag detta slutanförande som en avslutning enbart för denna kommission. Jag för bara fram en del av mina argument idag. Resten lägger jag fram skriftligt, och jag ska färdigställa dem ikväll. Jag kommer att börja med frågan varför utredningen är oundviklig. Om jag får tillåtelse, så läser jag mitt uttalande sittande.

I. Varför behövs det en utredning?

Utan tvivel har rättegångarna mot Zinovjev-Kamenev och Pjatakov-Radek väckt stort misstroende mot Sovjetunionens rättssystem bland arbetare och inom demokratiska kretsar över hela världen. Men just i denna fråga var det helt nödvändigt med fullständig klarhet och oklanderlig juridisk övertalningsförmåga. Både anklagarna och de anklagade - åtminstone de viktigaste av dem - är internationellt ryktbara. Deltagarnas mål och motiv måste härstamma direkt ur deras politiska ståndpunkter, ur de inblandade personernas karaktär, ur hela deras förgångna. Majoriteten av de svarande har blivit skjutna. Vi förmodar att deras skuld måste ha blivit definitivt bevisad! Men bortsett från sådana som övertygas om allting, oavsett vad, bara med hjälp av telegrafiska instruktioner från Moskva, så har den allmänna opinionen i väst blankt vägrat att stöda anklagarna och bödlarna. Tvärtom har oron och misstron övergått i fasa och avsmak. Dessutom tror ingen att det har skett ett juridiskt "misstag". Myndigheterna i Moskva kan inte ha skjutit Zinovjev, Kamenev, Smirnov, Pjatakov, Serebrjakov och alla de andra "av misstag". Om man saknar tilltro till Vysjinskijs rättvisa i detta fall, så måste man direkt misstänka Stalin för en juridisk komplott med politiska syften. Det finns inte utrymme för några andra tolkningar.

Men kanske den sentimentala allmänna opinionen har blivit missledd av ett förutfattat medlidande för de anklagade? Detta argument utnyttjades mer än en gång i fallen med Francisco Ferrer i Spanien, Sacco, Vanzetti och Mooney i USA, etc. Men vad de svarande i Moskva beträffar kan det inte vara frågan om några partiska sympatier. Uppriktigt sagt måste vi säga att världsoinionens mest välinformerade delar inte längre hade vare sig förtroende eller respekt för de huvudanklagade, efter alla deras föregående avsvärjelser och framförallt deras uppträdande i rätten. Med hjälp av de anklagade själva kunde åklagaren hävda att de inte kapitulerade för Stalin, utan var "trotskister" som hade gömt sig bakom en täckmantel av att kapitulera. I den mån denna beteckning accepterades som riktig kunde den inte på något sätt öka medlidandet med de anklagade. Slutligen utgör "trotskismen" bara en liten minoritet inom arbetarrörelsen, och står i skarp motsättning till alla andra partier och fraktioner.

Anklagarna har en ojämförligt mer gynnsam position. De har Sovjetunionen bakom sig, med alla de förhoppningar om framsteg som det representerar. Världsreaktionens, och i synnerhet dess mest barbariska form - fascismen - uppsving har fått även de mest måttfulla demokratiska kretsarna att vända sina sympatier och ställa sitt hopp till Sovjetunionen. Visserligen är dessa sympatier mycket suddiga, men just därför är Sovjets officiella och inofficiella vänner i allmänhet föga benägna att reda ut Sovjetregimens inre motsättningar. Tvärtom är de redan på förhand beredda att betrakta all opposition mot det härskande skiktet som ett frivilligt eller ofrivilligt stöd åt världsreaktionen. Till detta måste man lägga Sovjets diplomatiska och militära förbindelser, i det allmänna sammanhang som de nuvarande internationella förhållandena utgör. I ett antal länder - Frankrike,

Tjeckoslovakien, i viss mån också Storbritannien och USA - gör rent nationalistiska och patriotiska stämningar de demokratiska massorna gynnsamt inställda till sovjetregeringen, eftersom den är motståndare till Tyskland och Japan. Vi behöver inte nämna att Moskva som kronan på verket har tillgång till kraftfulla påtryckningsmedel, både påtagliga och ogripbara, som de kan använda för att sätta press på den allmänna opinionen inom de mest skilda samhällsskikt. Agitationen om den nya konstitutionen, "den mest demokratiska i världen", som offentliggjordes just innan rättegångarna (vilket inte var någon slump), har ökat sympatierna med Moskva ännu mer. Från början hade alltså sovjetregeringen ett överväldigande förtroende. Trots detta har de allsmäktiga anklagarna inte lyckats övertyga och inte heller erövra världsoptionen, som de försökte överraska. Tvärtom sjönk sovjetregeringens auktoritet avsevärt efter rättegångarna. Oförsonliga fiender till trotskismen, allierade till Moskva, och till och med många av sovjetbyråkratins traditionella vänner, har krävt att anklagelserna i Moskva ska bevisas. Det räcker att påminna om Andra internationalens och den Internationella fackföreningsfederationens åtgärder i augusti 1936. Kreml hade räknat med en fullständig och absolut seger, och deras otroligt oförskämda svar avslöjade den fulla omfattningen av deras besvikelse. Friedrich Adler, Andra internationalens sekreterare, och följaktligen oförsonlig fiende till trotskismen, jämförde Moskvarättegångarna med inkquisitionens häxprocesser. Den välkända reformistiska teoretikern Otto Bauer, som i pressen har dristat sig att säga att Trotskij spekulerar i ett framtida krig (ett uttalande som inte bara är felaktigt utan dessutom absurd!), tvingas trots sin politiska sympati med den stalinistiska byråkratin medge att Moskvarättegångarna är en juridisk bluff. *New York Times*, en ytterst försiktig tidning utan minsta sympati för trotskismen, sammanfattar den senaste rättegången på följande sätt: "Bevisbördan ligger hos Stalin och inte hos Trotskij." Denna enda, förkrossande mening betyder att Moskvarättegångarnas förmåga att övertyga juridiskt krymper samman till noll.

Om det inte vore för diplomatiska, patriotiska och "anti-fascistiska" överväganden, skulle den bristande tilliten för anklagarna i Moskva anta ojämförligt mycket mer öppna och kraftfulla former. Det går att visa med hjälp av ett indirekt men ytterst lärorikt exempel. I oktober förra året gavs min bok **Den förrådade revolutionen ut** i Frankrike. Den kom ut i New York för flera veckor sedan. Inte en enda av mina kritiker, de flesta av dem fiender till mig - bland dem den före detta franska premiärministern Caillaux - så mycket som nämnde det faktum att bokens författare hade "blivit fälld" för att stå i allians med fascismen och den japanska militarismen mot Frankrike och USA. Ingen, inte en enda - inte ens Louis Fischer - ansåg det vara nödvändigt att jämföra mina politiska slutsatser med beskyllningarna i Moskva. Om man tänker efter ett ögonblick är detta enda faktum ett ovedersägligt bevis för att de tänkande delarna av samhället, till att börja med i det mest intresserade och känsligaste landet, Frankrike, inte bara inte har godtagit de groteska anklagelserna, utan helt enkelt förkastat dem med ett nätt och jämnt dolt förakt.

Tyvärr vet vi inte vad Sovjetunionens undertryckta befolkning tänker och känner. Men i övriga delar av världen har de arbetande massorna drabbats av en tragisk förvirring som förgiftar deras tänkande och förlamar deras vilja. Antingen har hela den gamla generationen bolsjevikledare, med ett enda undantag, verkligen förrått socialismen till fascismen, eller så har den nuvarande sovjetledningen iscensatt en skenrättegång mot bolsjevikpartiets och sovjetstatens grundare. Ja, just så står frågan: *Antingen bestod Lenins politbyrå av förrådare, eller så består Stalins politbyrå av förfalskare.* Det finns inget tredje alternativ! Men just på grund av att det inte finns något tredje alternativ, kan inte den progressiva opinionen undvika detta svåra och tragiska val och förklara det för folkmassorna. Annars riskerar den själva sin existens.

II. Är utredningen politiskt tillåtlig?

Ofta stöter man på den halvt officiella invändningen att kommissionens arbete kan "skada Sovjet politiskt" och hjälpa fascismen. Denna invändning är - milt sagt - en blandning av dumhet och

hyckleri. Låt oss för ett ögonblick gå med på att domstolens anklagelser mot oppositionen har någon grund - det vill säga att det fanns någon anledning till att dussintals personer sköts. I så fall kan det inte vara svårt för en såpass mäktig regering att lägga fram material från förundersökningen, fylla igen luckorna i protokollen från domstolsförhandlingarna, förklara motsägelserna och skingra tvivlen. I så fall skulle en utredning bara öka sovjetregeringens auktoritet.

Men om kommissionen skulle avslöja att beskyllningarna i Moskva är en avsiktlig bluff? Skulle inte politisk försiktighet i så fall föreskriva att man undviker risken med en utredning? Denna synpunkt, som sällan uttrycks öppet och helt och hållet, grundas på den fega uppfattningen att det går att bekämpa reaktionens styrkor med sagor, bluffar och lögnar, som om den bästa boten för en sjukdom vore att avstå från att kalla den vid sitt rätta namn. Om den nuvarande sovjetregeringen är förmögen att ta till blodiga juridiska skenrättegångar för att lura sitt eget folk, då kan den inte vara världsproletariatets allierade i kampen mot reaktionen. I så fall kommer dess inre brister att visa sig vid första bästa större historiska omvälvning. Ju fortare infektionen uppdragas, ju snabbare den oundvikliga krisen uppstår, ju större chans är det att organismens levande krafter kan övervinna den. Om man å andra sidan blundar för sjukdomen, så kommer den bara att gräva sig djupare ner. Det skulle leda till en omfattande historisk katastrof.

Stalin gjorde sin första stora tjänst till Hitler med sin teori och praktik om "socialfascism". Hans andra tjänst är Moskvarättegångarna. Rättegångarna krossar och gör våld på de allra största moraliska värden, och de kan inte utplånas ur mänsklighetens medvetande. Bara fullständig klarhet och hela sanningen kan hjälpa massorna att återhämta sig från de skador som rättegångarna har åsamkat dem.

Att en speciell sorts "vän" gör motstånd mot utredningen, vilket i sig själv är en uppenbar skandal, härstammar ur det faktum att till och med de mest nitiska försvararna av Moskvas rättsväsende *i sitt innersta inte är övertygade om att deras fakta är hållbara*. De döljer sina farhågor med fullständigt motsägelsefulla och ovärdiga argument. En utredning, säger de, är att "lägga sig i Sovjetunionens inre angelägenheter"! Men har inte världens proletariat rätt att lägga sig i Sovjetunionens inre angelägenheter? Inom Kominterns led upprepar man: "Sovjetunionen är alla arbetandes fosterland." Ett märkligt fosterland vars angelägenheter ingen vågar lägga sig i! Om de arbetande massorna är misstänksamma mot sina ledares handlingar, så är dessa förpliktigade att ge en fullständig förklaring och ställa alla medel till förfogande för en utredning. Varken statsåklagaren eller domarna eller politbyråns medlemmar i Sovjet är undantagna denna grundläggande regel. Alla som försöker höja sig över arbetardemokratien, förräder i och med denna handling denna demokrati.

Till detta måste man lägga att frågan inte är en "inre" angelägenhet för Sovjetunionen, ens om man betraktar det rent formellt. Redan för 5 år sedan berövade byråkratin i Moskva mig, min hustru och vår äldsta son vårt sovjetiska medborgarskap. Därmed avsåg de sig alla speciella rättigheter visavi oss. Vi har berövats det "fosterland" som kunde ha försvarat oss. Det är bara naturligt att vi ställer oss under den internationella allmänna opinionens beskydd.

III. Professor Charles A Beards uppfattning

I sitt svar från 19 mars 1937 till George Novack, sekreterare för Amerikanska kommittén till försvar för Leo Trotskij, motiverar professor Charles A Beard sin vägran att delta i Undersökningskommissionen med principiella argument som i sig själva är av stort värde, alldeles oavsett den värderade historikerns deltagande i undersökningskommissionen eller ej.

För det första får vi höra att professor Beard har gjort "en noggrann studie av många dokument i detta fall, inklusive den officiella rapporten från den senaste Moskvarättegången". Man förstår utan ytterligare kommentarer hur tungt ett sådant uttalande är från en lärd person som mycket väl känner till vad en noggrann studie är. På ett återhållsamt men på samma gång helt otvetydigt sätt delger

professor Beard oss "vissa slutsatser" som hans studie av frågan har lett honom fram till. För det första, säger han, vilar anklagelsen mot Trotskij *uteslutande* på bekännelser. "Utifrån långvariga studier av historiska frågor vet jag att bekännelser, även frivilliga sådana, inte är avgörande bevis." Ordet "även" visar klart att frågan huruvida bekännelserna i Moskva är frivilliga eller ej för denna lärda person åtminstone står öppen. Som ett exempel på felaktiga självbekännelser åberopar professor Beard de klassiska fallen med rättegångarna under inkquisitionen, samt fall av den allra mörkaste vidskepelse. Denna enda jämförelse, som sammanfaller med hur Andra internationalens sekreterare Friedrich Adler har utvecklat sina tankar, talar för sig själv. Dessutom anser professor Beard det lämpligt att tillämpa en regel som styr den amerikanska rättsfilosofin, nämligen: Den anklagade måste anses oskyldig tills det har förts fram objektiva bevis mot honom som inte lämnar något utrymme för rimligt tvivel. Slutligen skriver historikern att "det är nästan, om inte helt, omöjligt att bevisa motsatsen i ett sådant fall, nämligen att herr Trotskij inte inlät sig på sådana sammansvärjningar som han anklagas för. Som gammal revolutionär, erfaren i denna konst, skulle han givetvis inte ha behållit några komprometterande dokument över operationerna, om han verkligen deltog i dem. Vidare skulle inte en enda person i världen kunna bevisa att han inte deltog i en sammansvärjning, försåvitt han inte hade haft någon som vaktade honom under hela den tidsperiod som anklagelserna täcker. Enligt min uppfattning åligger det inte herr Trotskij att göra det omöjliga - det vill säga bevisa ett negativt faktum med hjälp av avgörande bevis. Det åligger anklagarna att skaffa fram mer än bekännelser, och förete bevis som bestyrker specifika och öppna handlingar."

Som jag redan har sagt är de slutsatser han drar av största vikt i sig själva, eftersom de innehåller en förintande utvärdering av Moskvas rättvisa. Om obekräftade bekännelser av tveksamt "frivillig" karaktär inte är tillräckliga bevis för att anklaga mig, så är de också otillräckliga för att anklaga alla de andra. Det innebär, enligt professor Beards uppfattning, att dussintals personer som var oskyldiga eller vars skuld inte kunde påvisas blev skjutna i Moskva. Herrar bödlar måste ta med denna bedömning i beräkningen, en bedömning som har gjorts av en ytterst samvetsgrann forskare på grundval av en noggrann studie av frågan.

Ändå måste jag säga att professor Beards formella beslut - nämligen hans vägran att delta i undersökningen - enligt min åsikt inte alls följer av hans materiella slutsatser. Den allmänna opinionen försöker faktiskt lösa gåtan: har anklagelsen bevisats eller ej? Det är just denna fråga som kommissionen i första hand vill svara på. Professor Beard deklarerar att han personligen redan har dragit slutsatsen att anklagelsen inte är bevisad, och att *det är därför* han inte går med i kommissionen. På mig förefaller det som om det riktiga beslutet vore följande: "Jag går med i kommissionen för att pröva om mina slutsatser är korrekta." Det är helt klart att kommissionens gemensamma beslut kommer att väga mycket tyngre för den allmänna opinionen än en enskild persons slutsatser, även om det är en stor auktoritet, eftersom kommissionen innehåller företrädare för olika intellektuella bemödanden.

Men även om professor Beards slutsatser är viktiga så är de ofullständiga, även i sin materiella andemening. Frågan handlar inte bara om att veta om anklagelserna mot mig har blivit fastslagna eller ej. I Moskva har dussintals människor blivit skjutna. Dussintals andra väntar på att bli avrättade. Hundratals och tusentals är misstänkta, indirekt anklagade eller förtalade, inte bara i Sovjetunionen utan även i resten av världen. Allt detta på grundval av de "bekännelser" som professor Beard själv tycker att man kan jämföra med bekännelserna från inkquisitionens offer. Den grundläggande frågan bör alltså formuleras så här: Vem organiserar dessa inkvisitionsliknande rättegångar, dessa korståg av förtal, varför, och i vilket syfte? Hundratusentals personer över hela världen är helt övertygade om, och miljontals misstänker, att rättegångarna grundas på systematiska förfalskningar som föreskrivs av bestämda politiska mål. Det är just denna anklagelse mot den härskande klicken i Moskva jag hoppas kunna slå fast inför kommissionen. Följaktligen är det inte bara frågan om ett "negativt" faktum - det vill säga att Trotskij *inte* har deltagit i någon sammansvärjning - utan också

ett positivt faktum, nämligen att Stalin *faktiskt* organiserade den största bluffen i mänsklighetens historia.

Men även när det gäller "negativa fakta" kan jag inte godta professor Beards alltför kategoriska bedömning. Han antar att jag är en så erfaren revolutionär, att jag inte skulle behålla dokument som skulle kompromettera mig. Det är helt riktigt. Men inte heller skulle jag skriva brev till konspiratorerna på ett ytterst oförnuftigt och komprometterande sätt. Jag skulle inte tanklöst avslöja de allra hemligaste planerna till för mig okända unga människor, eller vid det allra första mötet anförtro dem viktiga terroristiska uppdrag. Eftersom professor Beard ger mig ett visst erkännande som konspirator, så kan jag på grundval av detta erkännande helt och hållet misskreditera de "bekännelser" där jag beskrivs som en operettkonspirator, och först och främst levererar största antal vittnen mot mig själv till den framtida åklagaren. Samma sak gäller de övriga svarande, i synnerhet Zinovjev och Kamenev. Utan rim eller reson utvidgar de kretsen av invigda. Deras bristande försiktighet rimmar mycket illa, och har en avsiktligt beräknande karaktär. Oaktat detta har inte åklagaren ens en tillstymmelse till bevis. Alltihopa bygger på samtal - eller mer exakt minnen av påstådda samtal. Avsaknaden av bevis - jag tänker aldrig sluta att upprepa detta - inte bara tillintetgör anklagelserna, utan är också ett fruktansvärt bevis mot anklagarna själva.

Men jag har också mer direkta och dessutom helt avgörande bevis på detta "negativa faktum". Det är inte så ovanligt inom rättsfilosofin. Det är naturligtvis svårt att bevisa att jag under åtta års landsflykt inte hade några hemliga möten - med någon någonstans - angående en sammansvärjning mot de sovjetiska myndigheterna. Men det handlar inte om det. Åklagarens viktigaste vittne, de svarande själva, tvingas visa *när* och *var* de hade möten med mig. Tack vare det sätt på vilket jag levde (polisövervakning, en ständig närvaro av vakter bestående av mina vänner, dagliga brev, etc) kan jag i samtliga fall med obestridlig säkerhet visa att jag inte var på och inte kunde vara på de angivna ställena på de tider som anges. På juristspråk kallar sådana avgörande bevis på ett negativt faktum för alibi. Dessutom är det helt odiskutabelt att jag inte skulle spara några bevis i mina arkiv på eventuella brott som jag hade begått. Men mina arkiv är inte viktiga för utredningen för vad de saknar, utan för vad de innehåller. En verklig kännedom om den dagliga utvecklingen av mitt tänkande och agerande under en period av nio år (ett år i landsförvisning och åtta i landsflykt) räcker för att bevisa ett "negativt faktum" - nämligen att jag inte kunde ha begått handlingar som stod i strid med mina övertygelser, mina intressen, hela min natur.

IV. En "rent juridisk" undersökning

Moskvaregeringens representanter är själva medvetna om att domarna i Moskva inte har stöd från några auktoritativa experter. I detta syfte inbjöds den engelska advokaten Pritt i hemlighet till den första rättegången, och en annan engelsk advokat, Dudley Collard, till den andra. I Paris försökte tre advokater - föga kända men mycket förtjusta i GPU - för samma ändamål använda Internationella juristförbundets skylt. I samarbete med den sovjetiska ambassaden utfärdade den okända advokaten Rosenmark, under täckmantel av Förbundet för mänskliga rättigheter, ett expertutlåtande som var lika välvilligt som det var okunnigt. Det är ingen slump att "Sovjetunionens vänner" i Mexiko har föreslagit att "Socialistiska advokatfronten" ska genomföra en juridisk undersökning av Moskva-rättegångarna. Liknande åtgärder förbereds uppenbarligen just nu i USA. Folkkommisariatet för juridiska ärenden i Moskva har publicerat "ordagranna" protokoll från rättegången mot de sju (Pjatakov, Radek etc) på främmande språk, för att desto bättre få auktoritativa jurister att bekräfta att inkquisitionens offer har blivit skjutna helt i enlighet med de regler som inkvisitorerna har satt upp.

Men även om man intygar att de yttre reglerna och juridikens ritualer rent formellt har följts, så har det i själva verket ett värde som nästan är lika med noll. Kärnpunkten är de materiella förhållandena under förberedelserna och genomförandet av rättegången. Även om man för ett ögonblick bortser

från de avgörande faktorer som finns utanför rättssalen, kan man givetvis inte undgå att se att Moskvarättegångarna är ett rent hån mot rättvisan. Under revolutionens tjugonde år genomförs utredningen i absolut hemlighet. Hela den gamla bolsjevikgenerationen döms av en militärdomstol som består av tre anonyma militära funktionärer. Hela rättegången domineras av en åklagare som under hela sitt liv har varit, och än idag är, politisk fiende till de anklagade. De avsäger sig sitt försvar, och rättegångsprocessen saknar varje spår av tvistemål. Rätten får inte se några materiella bevis. Man talar om dem men de finns inte. De vittnen som åklagaren eller de svarande nämner utfrågas inte. Av okända skäl är en hel rad anklagade som utgör en del av den rättsliga undersökningen frånvarande från de svarandes bänk. Två av de huvudanklagade som råkar befinna sig utomlands underrättas inte ens om rättegången, och berövas, precis som de vittnen som befinner sig utanför Ryssland, möjlighet att vidta några som helst åtgärder för att få fram sanningen. Dialogen i rättssalen är helt uppbyggd som en förutbestämd fråga-svar lek. Åklagaren ställer inte en enda konkret fråga till någon av de svarande som skulle kunna besvara honom och avslöja motsägelserna i hans bekännelse. Domaren som leder förhandlingarna slätar inställsamt över åklagarens arbete. Just protokollens "ordagranna" karaktär avslöjar klart åklagarens och domarnas uppsåtliga undvikanden. Till detta måste man lägga att man knappast har något större förtroende för protokollens äkthet.

Men även om dessa överväganden är viktiga i sig själva - eftersom de ger stora anledningar till juridisk analys - så kommer de trots allt i andra eller tredje hand, eftersom de rör komplottens form och inte dess innehåll. Teoretiskt kan man tänka sig, att om Stalin, Vysjinskij och Jezjov under en period på fem eller tio år skulle lyckas iscensätta sina rättegångar ostraffat, så skulle de uppnå en sådan skicklighet att alla juridiska delar formellt kommer att vara i överensstämmelse med varandra och de existerande lagarna. Men även om komplotten skulle vara juridiskt tekniskt perfekt så är den inte en millimeter närmare sanningen.

Under en så oerhört viktig politisk rättegång kan inte jurister bortse från de *politiska* villkor under vilka rättegången uppstod och under vilka förundersökningen genomfördes - alltså det totalitära förtryck som alla i grund och botten är utsatta för: de anklagade, vittnen, domare, rättegångsbiträden och till och med åklagaren själv. Här har vi frågans kärnpunkt: under en okontrollerad och diktatorisk regim som har tillgång till alla möjliga ekonomiska, politiska, fysiska och moraliska tvångsmedel, är en juridisk rättegång inte längre en juridisk rättegång. Det är en juridisk teater med förutbestämda roller. De svarande träder fram på scenen först efter en rad repetitioner som gör det möjligt för regissören att på förhand skaffa sig garantier att de inte kommer att överskrida gränsen för sina roller. I denna, liksom all annan, mening utgör de juridiska rättegångsförhandlingarna bara en steltnad form av den politiska regimen i Sovjetunionen i sin helhet. Under förhören sa den utfrågade samma sak, efter fingervisningar från huvudtalaren, utan att på minsta sätt bry sig om vad de själva hade sagt föregående dag. Alla tidningsartiklar utvecklade ett och samma direktiv, på samma språk. Historiker, ekonomer - till och med statistiker - följer dirigentens taktpinne och arrangerar om det förflutna och det nuvarande utan hänsyn till fakta, dokument eller de föregående upplagorna av sin egen bok. På daghem och skolor förhärligar barnen Vysjinskij och förbannar de svarande med identiska ord. Ingen gör det av egen fri vilja, alla gör våld på sin egen vilja. Rättegångens slutna och enhetliga karaktär, där de anklagade försöker överträffa varandra i att upprepa åklagarens formuleringar, är alltså inget undantag utan bara det mest avskyvärda uttrycket för den diktatoriska inkvisitoriska regimen. Det är ingen domstol vi ser i aktion utan en teater där huvudskådespelarna spelar sina roller framför en pistolmyning. Rollprestationen kan vara bra eller dålig, men det är en fråga om inkvisitorisk teknik och inte rättvisa. En "rent juridisk" undersökning av Moskvarättegångarna inskränker sig i grund och botten till frågan om bluffen genomfördes bra eller dåligt.

För att belysa frågan ytterligare - om den nu behöver belysas - låt oss ta ett aktuellt exempel från den konstitutionella lagstiftningens område. Efter att Hitler hade tagit makten förkunnade han, tvärt

emot alla förväntningar, att han inte hade för avsikt att förändra statens grundläggande lagar. De flesta människor har troligen glömt att Weimarkonstitutionen än idag är intakt i Tyskland. I detta juridiska ramverk har emellertid Hitler satt ett innehåll som utgörs av en totalitär diktatur. Låt oss tänka oss en expert som, efter att ha rättat till sina lärda glasögon och skaffat sig de officiella dokumenten, tog itu med att studera den tyska statsstrukturen "ur strikt juridisk synvinkel". Efter många timmars hårt intellektuellt arbete kommer han att upptäcka att Hitlertyskland är en kristallklart demokratisk republik (allmän rösträtt, ett parlament som ger "Führern" den fulla makten, självständigt rättsväsende, etc, etc). Men varje person vid sina sinnens fulla bruk kommer att skrika att denna sorts juridiska "bedömning" i bästa fall är ett tecken på *juridisk kretinism*.

Demokratin grundas på en oinskränkt kamp mellan klasser, partier, program och idéer. När denna kamp kvävs så kvarstår bara ett tomt skal, som passar för att dölja en fascistisk diktatur. Vår tids rättsfilosofi grundas på en kamp mellan åklagaren och försvaret, en kamp som förs i enlighet med vissa juridiska former. Närhelst kampen mellan parterna kvävs med hjälp av utomjuridiskt våld, så är de juridiska formerna, oavsett hur de ser ut, bara en täckmantel för inkquisitionen. En verklig undersökning av Moskvarättegångarna måste omfatta alla sidor. Den kommer givetvis att använda de "ordagranna" protokollen, men inte som ting i sig själva utan som en del av ett enormt historiskt drama vars avgörande faktorer finns bakom den juridiska teaterscenen.

V. Självbiografi

I sin summering 28 januari sa Vysjinskij: "Trotskij och trotskisterna har alltid varit kapitalismens agenter inom arbetarrörelsen." Vysjinskij brännmärkte "den verkliga, äkta trotskismens ansikte - arbetarnas och böndernas gamla fiende, socialismens gamla fiende, kapitalismens lojala tjänare." Han målade upp historien om "trotskismen som har använt mer än 30 års existens för att förbereda sin slutgiltiga omvandling till fascismens stormtrupper, till en av den fascistiska polisens avdelningar."

Medan GPU:s utländska politiska skribenter (i *Daily Worker*, *New Masses*, etc) lägger ner sin energi på att med hjälp av skarpsinniga hypoteser och historiska jämförelser försöka förklara hur en revolutionär marxist under sitt livs sjätte årtionde kan förvandlas till en fascist, närmar sig Vysjinskij frågan på ett helt annat sätt: Trotskij har *alltid* varit en kapitalistagent och fiende till arbetarna och bönderna. Under några och 30 år har han förberett sig för att bli fascistagent. Vysjinskij säger det som *New Masses'* skribenter kommer att säga, men inte förrän om ett tag. Det är därför jag föredrar att ta itu med Vysjinskij. Mot den sovjetiska statsåklagarens kategoriska påståenden ställer jag mitt livs lika kategoriska fakta.

Vysjinskij har fel när han pratar om trettio års förberedelser för fascismen. Fakta, räkning, tidsordning, och logik är allmänt sett inte någon stark punkt i hans anklagelser. Förra månaden utgjorde faktiskt avslutningen av mitt fyrtionde år av oavbrutet arbete inom arbetarrörelsen under marxismens fana.

Vid 18 års ålder organiserade jag illegalt "Södra Rysslands arbetarförening", som omfattade mer än 200 arbetare. Med hjälp av en hektograf redigerade jag en revolutionär tidning, *Nasje Delo (Vår sak)*. Under min första landsförvisning till Sibirien (1900-1902) deltog jag i bildandet av "Sibiriska kampförbundet för arbetarklassens frigörelse". Efter min flykt utomlands anslöt jag mig till den socialdemokratiska organisationen *Iskra*, som leddes av Plechanov, Lenin och andra. 1905 deltog jag i ledningen av den första arbetardeputerades sovjet i Petrograd.

Jag tillbringade fyra och ett halvt år i fängelse, förvisades två gånger till Sibirien, där jag tillbringade omkring två och ett halvt år. Jag flydde från Sibirien två gånger. Under två olika perioder tillbringade jag ungefär tolv år i landsflykt under tsarismen. I Tyskland dömdes jag 1915 i min frånvaro till fängelse för antikrigsaktiviteter. Jag utvisades från Frankrike för samma "brott",

arresterades i Spanien och internerades av den brittiska regeringen i ett kanadensiskt koncentrationsläger. Det var på detta sätt jag fullgjorde min funktion som "kapitalistagent".

De stalinistiska historikernas lögn att jag var mensjevnik fram till 1917 är en av deras vanliga förfälskningar. Från den dag bolsjevismen och mensjevismen tog politisk och organisatorisk form (1904) stod jag formellt utanför båda fraktionerna, men som de tre ryska revolutionerna visar sammanföll min politiska linje, trots stridigheter och polemik, på varje grundläggande sätt med Lenins linje.

Den viktigaste meningsskiljaktigheten mellan Lenin och mig under dessa år var min förhoppning att ett enande med mensjevikerna kunde knuffa majoriteten av dem in på revolutionens väg. I denna brännande fråga hade Lenin helt rätt. Icke desto mindre måste det bli sagt att tendenserna till "enande" var mycket starka bland bolsjevikerna 1917. I samband med ett möte med partikommittén i Petrograd 1 november 1917, sa Lenin: "Trotskij sade för längesedan att enhet är omöjligt. Trotskij förstod detta, och sedan dess har det inte funnits någon bättre bolsjevik."

Från slutet av 1904 försvarade jag uppfattningen att den ryska revolutionen bara kunde sluta med proletariats diktatur, som under förutsättning att världsrevolutionen utvecklas framgångsrikt i sin tur måste leda till en socialistisk omvandling av samhället.

En minoritet av mina nuvarande vedersakare ansåg ända fram till april 1917 att detta perspektiv var orimligt och kallade det fientligt för "trotskism", och mot det ställde de programmet om en borgerlig demokratisk republik. Vad gäller den överväldigande majoriteten av den nuvarande byråkratin, så anslöt de sig inte till sovjetmakten förrän efter segern i inbördeskriget.

Under mina år i landsflykt deltog jag i arbetarrörelsen i Österrike, Schweiz, Frankrike och USA. Jag tänker med tacksamhet på mina år av landflykt - de gav mig möjlighet att komma närmare den internationella arbetarklassens liv och omvandla internationalismen från ett abstrakt begrepp till en drivkraft för resten av mitt liv.

Under kriget propagerade jag, först i Schweiz och sedan i Frankrike, mot den chauvinism som förintade Andra internationalen. Under mer än två år gav jag i Paris, under den militära censuren, ut en rysk dagstidning med en revolutionärt internationalistisk anda. Under mitt arbete stod jag i nära förbindelse med internationalisterna i Frankrike och deltog tillsammans med deras representanter i den internationella konferens som chauvinismens motståndare höll i Zimmerwald (1915) - jag fortsatte samma arbete under de två månader jag stannade i USA.

Efter min ankomst till Petrograd (5 maj 1917) från det kanadensiska koncentrationsläger där jag gav undervisning i Liebknechts och Luxemburgs idéer till de fängslade tyska matroserna, deltog jag direkt i förberedelserna och organiseringen av oktoberrevolutionen, i synnerhet under de fyra avgörande månader då Lenin tvingades gömma sig i Finland.

I en artikel från 1918 där Stalin ställde sig uppgiften att förminska min roll i oktoberrevolutionen, tvingades han icke desto mindre skriva:

Allt arbete med att praktiskt organisera upproret utfördes under direkt ledarskap av Petrograd-sovjetens ordförande, kamrat Trotskij. Man kan med säkerhet säga att partiet framförallt och i huvudsak har kamrat Trotskij att tacka för att garnisonen så snabbt gick över på sovjetens sida och för att militärrevolutionära kommittén gjorde ett så skickligt arbete. (**Pravda** nr 241, 6 november 1918)

Det hindrade inte Stalin från att sex år senare skriva:

Kamrat Trotskij spelade ingen särskild roll i partiet eller oktoberupproret, och han kunde heller inte göra det eftersom han under oktoberperioden ännu var jämförelsevis ny i partiet. (J Stalin, **Trotskism eller leninism**, s 68-69)

Med hjälp av de vetenskapliga metoder som både domstolen och åklagaren är upplärda i, anser Stalinskolan det nu vara ställt utom allt tvivel att jag inte ledde oktoberrevolutionen utan var motståndare till den. Men dessa historiska förfalskningar bekymrar inte min självbiografi, utan Stalins biografi.

Efter oktoberrevolutionen satt jag under omkring nio år med i regeringen. Jag deltog direkt i uppbygget av sovjetstaten, den revolutionära diplomatin, Röda armén, det ekonomiska arbetet och Kommunistiska internationalen. Under tre år ledde jag direkt inbördeskriget. Under detta hårda arbete tvingades jag vidta drastiska åtgärder. Inför arbetarklassen och historien tar jag det fulla ansvaret för dem. De stränga åtgärderna rättfärdigades genom att de var historiskt nödvändiga och progressiva till sin natur, eftersom de motsvarade arbetarklassens grundläggande intressen. Jag kallade de förtryckande åtgärderna under inbördeskrigets villkor för sitt verkliga namn, och jag har öppet redogjort för dem inför de arbetande massorna. Jag hade inget att dölja för folket, precis som jag idag inte har något att dölja för kommissionen.

När det, inte utan deltagande bakom scenen av Stalin, uppstod opposition inom vissa kretsar i partiet mot mitt sätt att leda inbördeskriget överlämnade Lenin i juli 1919 på eget initiativ och på ett för mig helt överraskande sätt ett blankt papper, där han längst ner hade skrivit:

Kamrater, väl medveten om kamrat Trotskijs order är jag så övertygad, så fullkomligt övertygad, om det riktiga, lämpliga och nödvändiga för vår saks gagn, i de av kamrat Trotskij utfärdade befallningarna, att jag ger dem mitt totala stöd.

Pappret var odaterat. Om det behövdes skulle jag själv sätta dit datum. Lenins försiktighet i allt som rörde hans relationer till arbetarna är välkänd. Ändå ansåg han sig på förhand kunna bekräfta en order från mig, trots att många personers öde ofta berodde på dessa order. Lenin var inte orolig för att jag skulle missbruka min makt. Jag kan tillägga att jag aldrig använde denna blancofullmakt som Lenin gav mig. Men dokumentet vittnar om det alldeles särskilda förtroende som denna man, som jag anser vara det yttersta exemplet på revolutionär moral, hyste.

Jag deltog direkt i utarbetandet av Tredje internationalens programmatiska dokument och taktiska teser. Lenin och jag delade på de viktigaste kongressrapporterna angående den internationella situationen. Jag skrev de första fem kongressernas programmatiska manifest. Jag överlämnar till Stalins åklagare att förklara vilken plats denna verksamhet hade på min väg till fascismen. Vad mig beträffar står jag fortfarande fast vid de principer som jag, hand i hand med Lenin, lade fram som Kommunistiska internationalens grundvalar.

Jag bröt med den härskande byråkratin när den, av historiska orsaker som jag inte på ett tillräckligt sätt kan behandla här, förvandlades till en konservativ, privilegierad kast. Skälen till brytningen finns nedtecknade och beseglade steg för steg i officiella dokument, böcker och artiklar som finns tillgängliga för kontroll.

Jag har försvarat sovjetdemokratin mot den byråkratiska diktaturen; att massornas levnadsstandard ska höjas istället för överdrivna privilegier i toppen; systematisk industrialisering och kollektivisering i de arbetandes intressen; och slutligen en internationell politik i den revolutionära internationalismens anda mot den nationella konservatismen. I min senaste bok, **Den förrådade revolutionen**, försökte jag teoretiskt förklara varför den isolerade sovjetstaten med sin efterblivna ekonomi har utvecklat en grotesk byråkratisk pyramid, som nästan automatiskt har krönts av en okontrollerad och "ofelbar" ledare.

Med hjälp av polisapparaten kvävde den härskande klicken partiet, och för att krossa oppositionen landsförvisade de mig i början av 1928 till Centralasien. När jag vägrade att upphöra med min politiska aktivitet i exil, så deporterade de mig i början av 1929 till Turkiet. Där började jag ge ut *Oppositionens bulletin* på samma programmatiska grund som jag hade försvarat i Ryssland, och jag

upprättade förbindelser till ideologiskt likasinnade över hela världen, på den tiden fortfarande väldigt få.

20 februari 1932 berövade sovjetbyråkratin mig och de av min familj som befann sig utomlands vårt sovjetiska medborgarskap. Min dotter Zinajda, som tillfälligt var utomlands för att få medicinsk behandling, berövades därmed möjligheten att återvända till Sovjetunionen och förenas med sin man och barn. Hon begick självmord 5 januari 1933.

Jag lägger fram en lista över mina viktigaste böcker och pamfletter, som helt eller delvis har skrivits under min senaste landsförvisnings- och deportationsperiod. Enligt mina unga medarbetares beräkningar, medarbetare som under allt mitt arbete har givit och ger mig en trogen och oersättlig hjälp, har jag skrivit 5.000 sidor medan jag varit utomlands, oräknat mina brev och artiklar, som torde utgöra flera tusen sidor till. Jag vill tillägga att jag inte har lätt för att skriva. Jag gör många kontroller och rättelser. Alltså har mitt litterära arbete och min korrespondens utgjort den dominerande delen av mitt liv under de senaste nio åren. Den politiska linjen i mina böcker, artiklar och brev talar för sig själv. Jag ämnar bevisa att de citat som Vysjinskij lagt fram ur min verk utgör grova förfalskningar - med andra ord en nödvändig del i hela den juridiska komplotten.

Under perioden 1923 till 1933 hade jag en uppfattning om sovjetstaten, dess ledande parti och Kommunistiska internationalen, som uttrycktes i dessa utmejslade ord: *Reform, inte revolution*. Denna ståndpunkt närdes av förhoppningen att en gynnsam utveckling i Europa skulle kunna hjälpa Vänsteroppositionen att återuppliva bolsjevikpartiet med fredliga medel, demokratiskt reformera sovjetstaten, och föra tillbaka Kommunistiska internationalen till den marxistiska vägen. Först Hitlers seger, som förbereddes av Kremles ödesdigra politik, och Kominterns totala oförmåga att dra några som helst lärdomar av de tragiska erfarenheterna i Tyskland, övertygade mig och mina ideologiska följeslagare om att det gamla bolsjevikpartiet och Tredje internationalen var ohjälpligt döda, vad socialismens sak anbelangar. Därmed försvann den enda lagliga hävstång med vilken man kunde hoppas genomföra en fredlig, demokratisk reformering av sovjetstaten. Sedan senare delen av 1933 har jag blivit alltmer övertygad om att en *politisk* revolution är historiskt oundviklig för att befria de arbetande massorna i Sovjetunionen och frigöra den samhällsliga grund som oktoberrevolutionen upprättade ur den nya parasitära kastens händer. En så oerhört betydelsefull fråga orsakade naturligtvis en passionerad ideologisk kamp i internationell skala.

Komintern var fullständigt klavbunden av sovjetbyråkratin och förföll ideologiskt. Det ledde fram till behovet att lansera parollen om *Fjärde internationalen* och utarbeta grunden till dess program. De böcker, artiklar och diskussionsbulletiner som ägnades detta står till kommissionens förfogande, och utgör det allra bästa beviset att det inte är frågan om en "täckmantel" utan en intensiv, lidelsefull ideologisk kamp på grundval av traditionerna från Kommunistiska internationalens första kongresser. Jag har stått i ständig brevkontakt med dussintals gamla och hundratals unga vänner i alla delar av världen, och jag kan med övertygelse och stolthet säga att det just bland dessa ungdomar kommer att växa fram de mest beslutsamma och tillförlitliga proletära kämpar under den nya tidsperiod som öppnar sig.

Men att förkasta förhoppningen om en *fredlig* reformering av sovjetstaten innebär inte att förkasta *försvaret* av sovjetstaten. Den samling av utdrag ur mina artiklar från de senaste tio åren som nyligen kommit ut i New York (**Till försvar för Sovjetunionen**), visar speciellt att jag ständigt och oförsonligt har bekämpat all vacklan i frågan om att försvara Sovjetunionen. Jag har mer än en gång brutit med vänner på denna fråga. I min bok **Den förrådade revolutionen** bevisade jag teoretiskt tanken att kriget inte bara hotar sovjetbyråkratin, utan också Sovjetunionens nya sociala grundval, som utgör ett enormt steg framåt i mänsklighetens utveckling. Från detta härrör varje revolutionärs absoluta plikt att trots sovjetbyråkratin försvara Sovjetunionen mot imperialismen.

Mina skrifter från samma period ger en otvetydig bild av min inställning till fascismen. Från första början av min landsförvisning utomlands slog jag larm om den växande fascistiska vågen i

Tyskland. Komintern anklagade mig för att "överskatta" fascismen och drabbas av "panik" inför den. Jag krävde en enhetsfront mellan arbetarklassens samtliga organisationer. Mot detta ställde Komintern den idiotiska teorin om "socialfascismen". Jag krävde ett systematiskt organiserande av arbetarmiliser. Komintern bemötte detta med att skryta om framtida segrar. Jag påpekade, att i händelse av en seger för Hitler skulle Sovjetunionen bli oerhört hotat. Den välkände författaren Ossietzkij tryckte mina artiklar i sin tidskrift, och kommenterade dem mycket positivt. Men förgäves. Sovjetbyråkratin tillskansade sig oktoberrevolutionens anseende bara för att omvandla det till ett hinder för revolutionens seger i andra länder. Utan Stalins politik skulle Hitler inte ha segrat! I stor utsträckning uppstod Moskvarättegångarna ur Kremels behov att tvinga världen att glömma dess kriminella politik i Tyskland. "Om vi kan visa att Trotskij är fascistagent, vem kommer då att bry sig om Fjärde internationalens program och taktik?" Det var så Stalin hade räknat ut det.

Som bekant påstods alla revolutionärer under kriget vara agenter för fiendens regering. Så var fallet med Rosa Luxemburg, Karl Liebknecht, Otto Rühle och andra i Tyskland, mina franska vänner (Monatte, Rosmer, Loriot, etc), Eugene Debs och andra i USA, och slutligen Lenin och jag i Ryssland. I mars 1917 internerade den brittiska regeringen mig i ett koncentrationsläger och anklagade mig, inspirerade av den tsaristiska ochranan, för att i samarbete med det tyska överkommandot försöka störta Miljukov-Kerenskij's provisoriska regering. Idag låter denna anklagelse som ett plagiat av Stalin och Vysjinskij. Det är i själva verket Stalin och Vysjinskij som plagierar det tsaristiska kontraspionaget och den brittiska underrättelsetjänsten.

16 april 1917, när jag satt i koncentrationslägret med de tyska matroserna, skrev Lenin i *Pravda*:

Är det möjligt att ens en minut tro på... depeschen, enligt vilken Trotskij, tidigare ordförande i arbetardeputerades Sovjet i Petrograd 1905 – en revolutionär som sedan årtionden är i revolutionens tjänst – att denne man haft några som helst förbindelser med en av den "tyska regeringen" med pengar understödd plan? Detta är klart och tydligt ett oerhört fräckt förtal av en revolutionär! (*Pravda*, nr 34.)

"Hur friskt klingar inte dessa ord", skrev jag 21 oktober 1927 - jag upprepar, 1927! - "under denna epok av föraktfullt tal mot oppositionen, ett förtal som i grund och botten inte skiljer sig från det förtal som riktades mot bolsjevikerna 1917!"

Således slungade Stalin redan för tio år sedan - det vill säga långt innan bildandet av "förenade" och "parallella" centrum och innan Pjatakovs "flygres" till Oslo - alla möjliga sorters insinuationer och förtal mot Oppositionen, som Vysjinskij senare förvandlade till ett åtal. Men om Lenin 1917 tyckte att mitt tjugoföråriga revolutionära förflutna i sig själv räckte för att tillbakavisa detta svinaktiga förtal, så dristar jag mig att tro att de 20 år som har gått sedan dess - tillräckligt viktiga i sig själva - berättigar mig att återropa min självbiografi som ett av de främsta argumenten mot anklagelserna i Moskva.

VI. Min "juridiska" situation

Att tvingas "rättfärdiga" sig mot anklagelsen att stå i förbund med Hitler och Mikado visar i sig själv hur djup reaktionen är som idag har erövrat en stor del av vår planet, och i synnerhet Sovjetunionen. Men ingen av oss kan hoppa över historiskt betingade steg. Jag ställer villigt min tid och energi till kommissionens förfogande. Det är onödigt att påpeka att jag inte har och inte kan ha några hemligheter för kommissionen. Kommissionen inser själv behovet att vara försiktig gentemot tredje part, i synnerhet personer i fascistiska länder och i Sovjetunionen. Jag är beredd att besvara alla frågor och ge kommissionen tillgång till alla mina brev, personliga såväl som politiska.

Samtidigt vill jag redan på förhand slå fast att jag inte betraktar mig som "svarande" inför allmänna opinionens domstol. Det finns inte ens någon formell grund för en sådan beteckning. Myndigheterna i Moskva åtalade inte mig under någon enda av rättegångarna. Det är givetvis ingen slump. För

att kunna åtala mig hade de tvingats kalla mig inför rätten, eller kräva att jag utelämnades. Därmed hade de tvingats tillkännage datum för rättegången, och publicera anklagelseakten åtminstone några veckor innan domstolsförhandlingarna. Men Moskva kunde inte ens gå så långt. Hela deras plan gick ut på att ta opinionen med överraskning, och ha Pritt och Duranty och deras gelikar beredda på förhand som kommentatorer och rapportörer. Enda sättet att kräva min utlämning hade varit att resa frågan i en fransk, norsk eller mexikansk domstol, inför ögonen på världspresen. Men för Kreml hade det varit att inbjuda till ett grymt misslyckande! Av just denna orsak var de två rättegångarna inte ett åtal mot mig och min son, *utan bara förtal av oss med hjälp av en juridisk process bakom vår rygg, en process som inte tillkännagavs, och utan att någon instämde*.

Domen från den senaste rättegången säger att Trotskij och Sedov "blivit överbevisade om att ha direkt lett den förrädiska verksamhet, som bedrivits av det sovjetfientliga trotskistiska centrum, [och] skall i den händelse de påträffas på Sovjetunionens territorium ögonblickligen häktas och ställas under dom". Jag förbigår frågan om med vilka tekniska medel Stalin hoppas "påträffa" mig och min son på sovjetiskt territorium (antagligen på samma sätt som gjorde det möjligt för GPU att på natten 7 november 1936 "påträffa" en del av mina arkiv på historiska institutet i Paris och transportera dem i bastanta diplomatiska kappsäckar till Moskva). Det faktum som framförallt väcker vår uppmärksamhet är att domen, efter att ha förkunnat oss "skyldiga" trots att vi inte har blivit åtalade eller rannsakade, lovar att i händelse av att vi återfinns ställa oss inför rätta i domstol. På så sätt har jag och min son *redan* blivit "överbevisade" men *fortfarande inte* rannsakade. Syftet med denna orimliga men inte oavsiktliga formulering är att ge GPU möjligheten att utan någon som helst rättsprocess skjuta oss om vi "påträffas".

Stalin kan inte tillåta sig lyxen att ställa oss inför rätta offentligt, inte ens i Sovjetunionen.

De mest cyniska av Moskvas företrädare, bland andra den sovjetiska diplomaten Trojanovskij, för fram följande argument: "Brottslingar kan inte välja sina egna domare." Allmänt sett är denna tanke korrekt. Man måste bara avgöra på vilken sida av linjen brottslingarna finns. Om man godtar uppfattningen att organisatörerna av Moskvarättegångarna är de verkliga brottslingarna - och det är den uppfattning som hyses av betydande och allt större kretsar - kan man då tillåta dem att tillsätta sig själva som domare i sitt eget fall? Just på grund av detta står Undersökningskommissionen fri från båda parter.

VII. Tre sorters bevis

Moskvarättegångarna täcker ett enormt område. Om jag skulle ta på mig uppgiften att tillbakavisa alla de falska anklagelser som riktas mot mig, bara de som finns i de officiella protokollen från de två viktigaste Moskvarättegångarna, så skulle jag bli tvungen att uppta alltför lång tid. Det räcker att påminna om att mitt namn finns på i stort sett varenda sida, och mer än en gång. Jag hoppas att jag ska få möjlighet att tala mer fullständigt inför hela kommissionen. Nu tvingas jag begränsa mig betydligt. För tillfället är jag tvungen att lämna en hel rad frågor åt sidan, var och en av dem viktiga för att tillbakavisa anklagelserna. En rad ännu viktigare frågor måste jag inskränka mig till att kort sammanfatta, och bara skissera konturerna till de slutsatser som jag senare hoppas kunna presentera för kommissionen. Å andra sidan ska jag försöka påvisa de avgörande, både principiella och empiriska, punkterna i de sovjetiska rättegångarna, och klargöra dem så gott det går. Dessa centrala punkter befinner sig på tre plan:

1) GPU:s utländska försvarare upprepar ständigt samma argument: Det går inte att tänka sig att ansvarsfulla, rutinerade politiker skulle anklaga sig själva för brott som de inte har begått. Men samma herrar vägrar använda samma sunda förnuft på brotten själva som på bekännelserna. Ändå passar det bättre på de förra.

Min utgångspunkt är att de anklagade var ansvariga - det vill säga normala - individer, och följakt-

ligen inte medvetet kunde genomföra absurda brott mot sina egna idéer, sitt hela förflutna och sina nuvarande intressen.

När de anklagade planerade ett brott hade var och en av dem vad man ur juridisk synvinkel kan kalla ett fritt val. Han kunde genomföra brottet eller avstå från det. Han övervägde om brottet var ändamålsenligt, om det motsvarade hans mål, om medlen som skulle användas var rimliga, etc - med andra ord handlade han som en fri och ansvarig person.

Men situationen förändras radikalt när den verkliga eller påstådda brottslingen hamnar i GPU:s händer. Av politiska skäl måste dessa till varje pris få fram ett visst vittnesmål. Här upphör "brottslingen" att vara sig själv. Det är inte han som avgör, allting bestäms åt honom.

Innan jag tar itu med frågan om de anklagade under rättegångarna handlade i enlighet med sunda förnuftets lagar eller ej, måste jag därför ställa en annan inledande fråga: Kan de anklagade ha gjort sig skyldiga till de otroliga brott som de har erkänt?

Gynnade mordet på Kirov oppositionen? Om inte, var det till byråkratins fördel att till varje pris tillskriva oppositionen mordet på Kirov?

Gynnade det oppositionen att genomföra sabotage, orsaka gruvexplosioner och organisera ödeläggelse av järnvägar? Om inte, var det inte till fördel för byråkratin att lägga ansvaret för misstag och olyckor inom industrin på oppositionen?

Gynnade det oppositionen att gå i förbund med Hitler och Mikado? Om inte, var det till fördel för byråkratin att få oppositionen att erkänna att den stod i allians med Hitler och Mikado?

Qui prodest? [Ungefär: "Vem vinner på det?" - öa.] Det räcker att ställa frågan klart och exakt för att tydligt se konturerna till ett svar.

2) Precis som i alla de föregående rättegångarna, grundas anklagelserna även under den senaste rättegången enbart på de anklagades standardiserade monologer, som upprepar åklagarens tankar och uttryck och överträffar varandra i att bekänna, och undantagslöst namnger mig som komplottens huvudorganisatör. Hur ska man förklara detta faktum?

I sin summering försökte Vysjinskij denna gång rättfärdiga bristen på objektiva bevis med att konspiratörerna inte hade några medlemskort, inte förde protokoll, etc, etc. Dessa bedrägliga argument är dubbelt bedrägliga på rysk mark, där komplotter och rättegångar har existerat under många årtionden. Konspiratörerna skriver brev som låtsas vara vanliga. Men sådana brev kan beslagtas under polisrazzior och därefter utgöra viktiga bevis. Ganska ofta har konspiratörerna använt kemiskt bläck. Men den tsaristiska polisen tog hundratals gånger sådana brev i beslag och lade fram dem inför rätta. Bland de sammansvurna finns det provokatörer som ger polisen konkret information om hur komplotten utvecklar sig och gör det möjligt att få tag på dokument, laboratorier och till och med konspiratörerna själva på brottsplatsen. I Stalin-Vysjinskijs rättegångar finns inget av detta. Trots att denna mest högtflygande komplott av alla pågick under fem år, och hade förgreningar i alla delar av landet och band över gränserna både i väst och i öst, trots oräkneliga razzior och beslagtaganden och till och med stölder av arkiv, har inte GPU lyckats lägga fram ett enda konkret bevis inför domstolen. De svarande hänvisar bara till verkliga eller påhittade samtal om komplotten. Förhören är ett samtal om samtal. "Komplotten" har inget kött eller blod.

Å andra sidan finns det inte ett enda fall under varken den revolutionära eller kontrarevolutionära historien där dussintals härdade konspiratörer under en rad år begick exempellösa brott, men som efter sin arrestering alla utan undantag trots avsaknaden av bevis bekände, förrådde varandra och ursinnigt skällde ut sin frånvarande "ledare". Hur kan brottslingar som igår mördade ledare, ödelade industrin, förberedde krig och sönderdelning av landet, idag så fogligt sjunga åklagarens sång?

Dessa två grundläggande drag hos Moskvarättegångarna - *avsaknaden av bevis och att bekännelser-*

na sprider sig som en epidemi - kan inte annat än väcka misstankar hos varje tänkande människa. *En objektiv kontroll av bekännelserna* blir därmed så mycket viktigare. Ändå inte bara misslyckades rätten att göra en sådan kontroll, utan den gjorde tvärtom allt för att undvika det. Vi måste själva ta på oss att göra denna kontroll. Det är förvisso inte möjligt i alla fall. Men det behövs inte. Det är helt tillräckligt att som en första början visa att bekännelserna i många ytterst viktiga avseenden står i fullständig motsättning till objektiva fakta. Ju mer standardiserade bekännelserna är, desto mer misskrediterade kommer de att bli om man avslöjar att några av dem är falska.

Det finns ett mycket stort antal ställen där de anklagades vittnesmål - deras fördömanden av sig själva och andra - faller samman när de ställs inför fakta. Redan förhören här har visat det tillräckligt klart. Erfarenheterna från Moskvarättegångarna visar att en komplott i så enorm skala är för mycket till och med för världens mäktigaste polisapparat. Det finns alltför många personer och omständigheter, kännetecken och datum, intressen och dokument som inte passar in i ett färdigskrivet manus! Almanackan upprätthåller envist sin företrädesrätt, och Norges årstider viker sig inte ens för Vysjinskij. Om man betraktar frågan ur konstnärlig synvinkel, så hade en sådan uppgift - att få hundratals människor och ett oräkneligt antal omständigheter att samstämma i en pjäs - varit övermäktig till och med för Shakespeare. Men GPU har ingen Shakespeare som kan lyda deras minsta vink. I så mått som det är frågan om "händelser" i Sovjetunionen, upprätthålls ett yttre sken av samstämmighet med hjälp av inkvisitionsvåld. Alla - de svarande, vittnena och experterna - bekräftar i kör materiellt omöjliga fakta. Men när man tvingas sträcka trådarna utomlands förändras plötsligt situationen. Utan trådar utomlands som leder till mig, "Samhällets fiende nummer 1", skulle rättegångarna förlora det mesta av sin politiska betydelse. Därför tvingades GPU riskera farliga och ytterst olycksaliga förbindelser med Holtzman, Olberg, David, Berman-Jurin, Romm och Pjatakov.

Urvalet av saker att analysera och vederlägga avgörs alltså av sig själv ur de "fakta" som åtalet anför mot mig och min son. Således är det inte bara viktigt i sig själv att vederlägga Holtzmanns påstående om mitt besök i Köpenhamn, Romms vittnesmål om sitt möte med mig i Boulogner-skogen, och Pjatakovs redogörelse för sin flygresä till Oslo, eftersom de raserar de främsta stödpunkterna för anklagelserna mot mig och min son, utan också därför att de låter oss se bakom scenen på Moskvas rättsfilosofi i sin helhet och belysa de metoder som används där.

Det är de två första stegen i min analys. Om vi å ena sidan lyckas visa att de så kallade "brotten" står i strid med de svarandes psykologi och intressen, och å den andra - åtminstone i några typiska fall - att bekännelserna motsägs av fakta som kan slås fast med exakthet, så når vi av samma skäl mycket långt i uppgiften att vederlägga åtalet i sin helhet.

3) Förvisso kvarstår även då inte så få frågor som kräver svar. Den viktigaste bland dessa är: Varför gick de anklagade, efter 25, 30 eller fler års revolutionärt arbete, med på att ta på sig så groteska och förödmjukande anklagelser? Hur uppnådde GPU det? Varför höjde inte en enda av de anklagade öppet rösten inför rätten mot bluffen? Etc, etc. Fallets natur gör att jag inte är skyldig att besvara dessa frågor. Vi kan inte fråga ut Jagoda (han utfrågas nu själv av Jezjov), eller Jezjov, Vysjinskij eller Stalin, eller framförallt deras offer, varav majoriteten faktiskt redan har skjutits. Det är därför kommissionen inte helt och hållet kan avslöja den inkvisitoriska teknik som användes under Moskvarättegångarna. Men de främsta drivkrafterna är uppenbara. De anklagade är inte trotskister, oppositionsmedlemmar, eller kämpar, utan fogliga kapitulerare. GPU hade tränat dem för dessa rättegångar i flera år. För att kunna förstå mekanismen bakom bekännelserna tror jag därför att det är ytterst viktigt att påvisa kapitulerarnas psykologi som politisk grupp, och personligt karakterisera de viktigaste svarande under de två rättegångarna. Jag tänker inte på godtyckliga psykologiska improvisationer, som skapas i efterhand i försvarssyfte, utan objektiva karakteriseringar som grundas på vederhäftiga dokument som gäller delar av den period som vi är intresserade av. Jag saknar inte sådant material. Tvärtom är mina arkiv fulla av fakta och citat. Det är därför jag väljer ut ett

exempel - det klaraste och mest typiska, nämligen Radek.

Redan 14 juli 1929 skrev jag om det inflytande som de mäktiga termidorianska tendenserna hade på Oppositionen själv: "En hel rad exempel har visat hur det har funnits en mycket stark benägenhet hos gamla bolsjeviker, i ett försök att skydda sig själva och partiets traditioner, att ansluta sig till Oppositionen, en del fram till 1925, andra till 1927 och ytterligare andra till 1929. Men i det långa loppet höll de inte ut, deras nerver svek. Radek är nu den mest besinningslösa och högröstade ideologen för denna sorts personer." (*Oppositionens bulletin*, nr 1-2, juli 1929.) Det var ingen mindre än Radek som under den senaste rättegången stod till tjänst med "filosofin" bakom "trotskisternas" "kriminella verksamhet". Enligt många utländska journalister verkade Radeks vittnesmål under rättegången vara det minst konstgjorda, det som var minst uppbyggt efter en viss modell, det som var mest förtroendeingivande. Desto viktigare är det att använda detta exempel för att visa att det inte var den riktiga Radek som satt på de svarandes bänk, som naturen och hans politiska förflutna hade format honom, utan en "robot" från GPU:s laboratorium. Om jag lyckas visa detta på ett övertygande sätt, då kommer också de övriga anklagades roll under rättegångarna att klargöras i betydande omfattning. Det betyder naturligtvis inte att jag förkastar att varje enskild personlighet bör klargöras. Tvärtom hoppas jag att kommissionen kommer att ge mig möjlighet att genomföra detta arbete under nästa skede av dess arbete. Men min begränsade tid gör att jag måste koncentrera mig på de viktigaste omständigheterna och de mest typiska figurerna. Jag hoppas att kommissionens arbete bara ska tjäna på det.

VIII. Bluffens matematiska serier

1. Det går att på basis av officiella källor obestridligt slå fast att förberedelserna av mordet på Kirov genomfördes med GPU:s kännedom. Ledaren för GPU:s Leningradavdelning, Medved, och elva andra GPU-agenter dömdes till fängelse på grund av att "de var i besittning av information rörande förberedelserna av attentatet mot S M Kirov... och underlät att vidta erforderliga åtgärder." Man skulle tro att de polisagenter som "kände till" borde ha varit vittnen under de efterföljande rättegångarna. Men vi får aldrig mer höra talas om Medved och hans medarbetare. De "kände till" för mycket. Mordet på Kirov ligger till grund för samtliga efterföljande rättegångar. Men bakom mordet på Kirov ligger en enorm provokation från GPU, vilket domen i militärdomstolen 29 december 1934 vittnar om. De som organiserade provokationen hade till uppgift att (med hjälp av den lettiska konsuln Bisseneks, en provokatör i GPU:s sold, som också har försvunnit spårlost) blanda in Oppositionen och i synnerhet mig i en terroristaktion. Den kula som Nikolajev avfyrade var knappast en del i ett program, utan snarare en oväsentlig omkostnad för hela hopkoket.

Denna fråga analyserade jag i min broschyr **Mordet på Kirov och Stalinbyråkratin**, som jag skrev i början av 1935. Varken de sovjetiska myndigheterna eller deras utländska företrädare försökte överhuvudtaget besvara mina argument, som helt och hållet grundade sig på officiella dokument från Moskva.

2. Som vi har bevisat inför kommissionen ägde det rum sju rättegångar i Sovjetunionen, med mordet på Kirov som startpunkt: (a) rättegången mot Nikolajev m fl, 28-29 december 1934; (b) rättegången mot Zinovjev-Kamenev 15-16 januari 1935; (c) rättegången mot Medved m fl, 23 januari 1935; (d) rättegången mot Kamenev m fl, juli 1935; (e) rättegången mot Zinovjev-Kamenev augusti 1936; (f) rättegången i Novosibirsk, 19-22 november 1936; (g) rättegången mot Pjatakov-Radek, 23-30 januari 1937. Rättegångarna är sju variationer på samma tema. Det finns nästan inga märkbara förbindelser mellan de olika variationerna. Den ena motsäger den andra både i grundläggande avseende och i detaljer. I de olika rättegångarna organiserar olika personer mordet på Kirov, på olika sätt och med olika politiska syften. Bara en jämförelse mellan officiella sovjetiska dokument räcker för att bevisa att åtminstone sex av dessa sju rättegångar måste vara falska. I själva verket är allihopa falska anklagelser.

3. Rättegången mot Zinovjev-Kamenev (augusti 1936) har redan givit upphov till en rikhaltig litteratur, som innehåller ett antal mycket viktiga argument, vittnesmål och tungt vägande synpunkter som stöder tanken att rättegången utgör en illvillig komplott av GPU. Jag nämner här följande böcker:

- Leon Sedov: **Livre Rouge sur le Procès de Moscou.**
- Leon Sedov: **Lettre au Comité Central de la Ligue des Droits de l'Homme et à la Ligue.**
- Max Shachtman: **Behind the Moscow Trial.**
- Francis Heisler: **The First Two Moscow Trials.**
- Victor Serge: **Destin d'une Revolution, URSS, 1917-1937.**
- Victor Serge: **16 Fusillés, Où Va la Revolution Russe?**
- Friedrich Adler: **The Witchcraft Trial in Moscow.**

Inte en enda av dessa böcker, som utgör resultatet av seriösa och grundliga studier, har hittills blivit kritiserad - om vi bortser från Kominternpressens rännstenstillmälen som ingen människa med självrespekt på länge har tagit på allvar. De grundläggande argumenten i dessa böcker är också mina argument.

4. Så långt tillbaka som 1926 försökte Stalinklicken anklaga olika oppositionella grupper för "sovjetfientlig" propaganda, förbindelser med Vitgardister, kapitalisttendenser, spionage, terroristiska syften, och slutligen förberedelser för väpnat uppror. Dessa försök, som liknade första grova utkast, har lämnat spår i officiella förkunnelser, tidningsartiklar och Oppositionens dokument. Om vi skulle arrangera dessa första utkast och experiment i falska anklagelser i tidsordning skulle vi få något som liknar en *geometrisk följd av falska anklagelser*, vars slutliga uttryck är åtalen under de senaste rättegångarna. På så sätt blottar vi "skenrättegångarnas lag" och mysteriet med den påstådda trotskistiska sammansvärjningen går upp i rök.

5. Samma sak gäller de svarandes osannolika deklARATIONER, som vid första påseende motsäger den mänskliga psykologins alla lagar. *Oppositionella har gjort rituella avsvärjelser* ända sedan 1924, och i synnerhet sedan slutet 1927. Om vi jämför texterna i dessa avsvärjelser i den ledande sovjetiska pressen - ofta flera avsvärjelser efter varandra från samma personer - får vi en andra geometrisk följd, vars slutpunkt är Zinovjevs, Kamenevs, Pjatakovs, Radeks och andra mardrömsliknande bekännelser under rättegångarna. En politisk och psykologisk analys av detta lättillgängliga och oantastliga material skulle fullständigt och slutgiltigt avslöja avsvärjelsernas inkvisitoriska mekanismer.

6. De falska anklagelsernas och avsvärjelsernas matematiska serie motsvaras av en *tredje matematisk serie - nämligen varningar och förutsägelser*. Författaren till dessa rader och hans närmaste medarbetare har noga följt GPU:s intriger och provokationer, och varnade gång på gång, på basis av speciella fakta och symptom, redan på förhand både i brev och i pressen för Stalins provokativa planer och de hopkok han förberedde. Själva uttrycket "stalinistiskt hopkok" gavs allmän spridning av oss nästan åtta år innan mordet på Kirov och de efterföljande uppseendeväckande rättegångarna. Tillämpliga dokument har ställts till Undersökningskommissionens förfogande som bevis. De visar helt obestridligt att det inte handlar om en underjordisk trotskistisk sammansvärjning som på ett förbluffande sätt avslöjades först 1936, utan en systematisk konspiration från GPU:s sida mot Oppositionen, med syfte att tillskriva den sabotage, spionage, mord och förberedelser av uppror.

7. Alla de "avsvärjelser" som sedan 1924 har avtvingats tusentals oppositionella måste innehålla en pik riktad mot mig. Alla som ville återvända till partiet, skrev landsförvisade i *Oppositionens bulletin* (nr 7, nov-dec 1929), beordrades att "ge oss Trotskijs huvud". I linje med den tidigare påvisade matematiska seriens lagar leder alla trådar från terroristbrotten, förräderierna och

sabotagen under 1936-37 års rättegångar undantagslöst till mig och min son. Men det är välkänt att hela vår verksamhet under de senaste åtta åren bedrevs utomlands. Och som vi redan har sett har kommissionen här en stor fördel. GPU kom inte åt mig utomlands, eftersom jag ständigt var omgiven av en grupp trogna vänner. 7 november 1936 stal GPU en *del* av mina arkiv i Paris, men hittills har de inte kunnat utnyttja dem. Kommissionen har tillgång till *samtliga* mina arkiv, vittnesutsagor från mina vänner och bekanta, för att inte tala om mina egna vittnesmål. Kommissionen har möjlighet att jämföra mina personliga brev med mina artiklar och böcker, och på så sätt avgöra om min verksamhet bär det minsta spår av dubbelspel.

8. Men det är inte allt. Anvisningarna för sammansvärjningen påstås komma från utlandet (Frankrike, Köpenhamn, Norge). Tack vare en ovanligt lycklig kombination av omständigheter har kommissionen fullständiga möjligheter att avgöra om de påstådda konspiratörerna - Holtzman, Burman-Jurin, Fritz David, Vladimir Romm och Pjatakov - verkligen besökte mig på de uppgivna tidpunkterna och ställena. Medan domstolen i Moskva inte har lyft ett finger för att (genom att fråga om pass, visa, hotell, etc) bevisa att dessa möten och samtal verkligen ägde rum, har vi lyckats lösa ett mycket svårare problem: att med hjälp av dokument, vittnesutsagor, faktiska förhållande gällande tid och plats, visa att dessa möten och samtal inte ägde rum och inte kunde äga rum. För att använda juristspråk - jag kan i samtliga viktiga fall, där exakta datum anges, uppvisa ett orubbligt alibi.

9. Om en brottsling inte är psykiskt störd, utan en ansvarsfull person och till och med en gammal och erfaren politiker, så måste hans brott, oavsett hur groteskt det är, stämma med hans speciella mål. Men under Moskvarättegångarna finns det ingen sådan överensstämmelse mellan mål och metoder. Vid de olika rättegångarna har statsåklagaren tillskrivit samma svarande olika syften (än en öppen "kamp om makten" under sovjetregimen, än en kamp för att "återupprätta kapitalismen"). Även i denna fråga rättar sig de svarande fogligt efter åklagaren. De svarandes metoder är absurda ur sina måls synvinkel. De verkar i sanning speciellt skapade för att förse byråkratin med bästa möjliga förevändning för att utrota all form av opposition.

De slutsatser som kan dras av denna undersöknings inledande skede är enligt min uppfattning dessa:

1. Trots flera års kamp mot oppositionen, trots tiotusentals razzior, arresteringar, landsförvisningar, fängslanden och hundratals avrättningar, har de sovjetiska rättsmyndigheterna inte tillgång till ett enda konkret faktum, inte en tillstymmelse till materiella bevis för att styrka anklagelsernas sanningshalt. Detta faktum utgör *det allra mest fällande beviset mot Stalin*.
2. Även om vi för diskussionens skull skulle gå med på att alla eller en del av de svarande verkligen begick de fruktansvärda brott som tillskrivs dem, så spelar deras stereotypa åberopande av mig som huvudorganisatör av komplotten ingen roll. Moraliskt degenererade individer som var förmögna att förbereda järnvägssabotage, förgifta arbetare, inlåta sig på förbindelser med Gestapo, etc, skulle givetvis ha försökt ställa in sig hos byråkratin med hjälp av standardmässigt skvaller mot dess egen huvudfiende.
3. Men de svarandes vittnesmål - åtminstone från de vars politiska karaktär är välkänd - är falska i de delar där de avslöjar sin egen kriminella verksamhet. Det rör sig inte om banditer, eller kriminella avfallingar, eller moraliskt degenererade individer, utan olycksaliga offer för alla tiders hemskaste inkquisitionssystem.
4. Rättegångarna är en juridisk fars (även om det är svårt att använda ordet "fars" i dessa sammanhang), vars repliker har arbetats fram under flera år efter ett oräkneligt antal experiment av GPU:s organ, under direkt och personligt överinseende av Stalin.
5. Anklagelserna att gamla revolutionärer ("trotskister") har deserterat till fascismen, gått i allians med Hitler och Mikado, etc, förestavades av samma politiska orsaker som de franska termidorianernas anklagelser att Robespierre och andra jakobiner som de halshög hade blivit "rojalister" och

"agenter åt Pitt". Likartade historiska orsaker ger upphov till likartade historiska konsekvenser.

IX. Den politiska grunden till anklagelsen om terrorism

Om terror är användbar för ena sidan, varför ska den då anses vara utesluten för den andra? Trots att detta resonemang har en lockande symmetri är det helt igenom felaktigt. Det är helt oacceptabelt att jämställa diktaturens terror mot en opposition med oppositionens terror mot en diktatur. För den härskande klicken är förberedelserna av ett mord via en domstol eller genom ett bakhåll endast och allenast frågan om polisteknik. Om det skulle misslyckas kan man alltid offra några andra rangens agenter. För oppositionen förutsätter terror att alla krafter inriktas på att förbereda terroraktioner, med vetskapen att varje sådan handling, vare sig den lyckas eller misslyckas, kommer att utlösa ett svar som tillintetgör mängder av deras bästa personer. Det är just på grund av detta, och av inga andra skäl, som Komintern inte tillgriper terroristattentat i de fascistiska diktaturena. Oppositionen är lika lite benägen till en sådan självmordspolitik som Komintern.

Enligt åtalet, som litar på okunnighet och själslig lättja, beslutade sig "trotskisterna" för att förintä den härskande gruppen för att på detta sätt röja vägen till makten. Den genomsnittlige kälkborgaren, speciellt om han bär emblemet "Sovjetunionens vänner", resonerar så här: "Oppositionen måste sträva efter makten, och kunde inte annat än hata den härskande gruppen. Varför skulle de då egentligen inte tillgripa terror?" För en kälkborgare slutar alltså frågan där den egentligen börjar. Oppositionens ledare är varken uppkomlingar eller nybörjare. Det är inte alls frågan om de kämpade om makten eller ej. Varje seriös politisk riktning strävar efter att erövra makten. Frågan är: kunde oppositionen, som hade skolats i den revolutionära rörelsens enorma erfarenheter, ens för ett ögonblick tro att terror skulle kunna föra dem närmare makten? Rysslands historia, den marxistiska teorin, den politiska psykologin svarar: nej, de kunde de inte!

Här måste frågan om terrorism förtydligas, om än kortfattat, utifrån uppfattningen om "sovjetfientlig terrorism". Jag tvingas ge min redogörelse en självbiografisk karaktär. 1902 kom jag till London från Sibirien, efter fem års fängelse och landsförvisning. Strax därefter fick jag i en minnesartikel till tvåhundraårsdagen av fästningen Schlüsselbergs fängelse med straffarbete, tillfälle att räkna upp de revolutionärer som hade torterats till döds där. "Skuggorna från dessa martyrer kräver hämnd." Direkt efter tillade jag: "Inte personlig utan revolutionär hämnd. Inte avrättning av ministrar utan avrättning av enväldet." Dessa rader riktades helt och hållet mot individuell terrorism. Författaren var 23 år gammal. Från sina första dagar av revolutionärt arbete var han motståndare till terrorism. Mellan 1902 och 1905 höll jag i olika europeiska städer mängder av politiska tal mot den terroristiska ideologin som i början av seklet spred sig bland ryska ungdomar.

Med början under 1880-talet genomlevde två generationer av ryska marxister personligen terrorismens era, lärde av dess tragiska lärdomar, och ingjöt i sig en negativ inställning till enskilda individers hjältemodiga äventyrlighet. Plechanov, den ryska marxismens grundare; Lenin, bolsjevismens ledare; Martov, mensjevismens mest framstående företrädare; alla ägnade de tusentals sidor och hundratals tal åt att bekämpa den terroristiska taktiken.

Under min ungdom var det den ideologiska inspirationen från dessa äldre marxister som fostrade min inställning till de inåtvända intellektuella kretsarnas revolutionära alkemi. För oss ryska revolutionärer var frågan om terrorismen en fråga om liv och död i både politisk och personlig mening. För oss var inte terroristen en romanfigur utan en levande och välkänd varelse. Under landsförvisningen levde vi sida vid sida med den äldre generationens terrorister. I fängelser och polishäkten träffade vi terrorister i vår egen ålder. På Peter-Paulfästningen knackade vi i väggarna och utbytte meddelanden med terrorister som hade dömts till döden. Så många timmar och dagar vi tillbringade i lidelsefulla diskussioner! Så många gånger vi bröt personliga förbindelser på grund av denna mest brännande fråga av alla! Den ryska litteratur om terrorismen som fick näring från och återspeglade dessa diskussioner skulle kunna fylla ett helt bibliotek.

När det politiska förtrycket överskrider en viss gräns är det oundvikligt med isolerade terroristiska utbrott. Sådana handlingar har en närmast symptomatisk karaktär. Men en politik som rättfärdigar terrorism och upphöjer den till ett system - det är en helt annan sak. "Terroristiskt arbete", skrev jag 1909, "kräver en sådan koncentration av energi för 'det stora ögonblicket', en sådan överskattning av det individuella hjältemodet och slutligen en sådan hermetiskt sluten konspiration att det... utesluter allt agitatoriskt och organisatoriskt arbete bland massorna... I sin kamp mot terrorismen försvarade den marxistiska intelligentsian sin rätt eller plikt att inte dra sig undan från arbetardistrikten för att gräva tunnlar under storhertigens eller tsarens palats." Det går inte att lura eller överlista historien. I det långa loppet placerar historien alla på sin plats. Terrorismens grundläggande egenskap som system är att den krossar de organisationer som med hjälp av kemiska medel försöker kompensera sin egen bristande politiska styrka. Det finns naturligtvis historiska omständigheter där terrorism kan skapa förvirring inom regeringen. Men vem ska i så fall skörda frukterna? I varje fall inte den terroristiska organisationen och inte massorna bakom vars rygg duellen äger rum. Således stödde den liberala ryska borgarklassen på sin tid alltid terrorismen. Orsaken är uppenbar. 1909 skrev jag: "I den mån terrorn skapar oordning och demoralisering inom regeringen (till priset av att desorganisera och demoralisera revolutionärerna), så spelar den i lika hög grad i händerna på inga andra än liberalerna själva." Samma tanke, uttryckt med praktiskt taget samma ord, stöter vi på ett kvarts sekel senare i samband med mordet på Kirov.

Individuella terroristaktioner är ett osvikligt tecken på ett lands politiska efterblivenhet och de progressiva krafternas svaghet. Revolutionen 1905 visade proletariats oerhörda styrka och gjorde slut på de romantiserade enskilda striderna mellan en handfull intellektuella och tsarismen. "Terrorismen i Ryssland är död", upprepade jag gång på gång i ett antal artiklar. "... Terrorn har flyttat sig långt i öster - till landsbygden i Punjab och Bengalen... Måhända är det terrorismens öde att genomgå ytterligare en blomstringsperiod i andra länder i Orienten. Men i Ryssland är den redan en del av det historiska arvet."

1907 befann jag mig åter i landsflykt. Kontrarevolutionens piska ven hårt, och det blev vanligt med ryska kolonier i Europas städer. Hela min andra emigrantperiod ägnades åt reportage och artiklar mot hämndens och förtvivlans terror. 1909 avslöjades att en av den så kallade "socialistrevolutionära" terroristorganisationens högsta ledare, Azef, var provokatör. "I terrorismens återvändsgränd", skrev jag (i januari 1910), "härskar provokatörerna med tillförsikt." För mig har terrorismen aldrig varit något annat än en "återvändsgränd".

Under samma period skrev jag: "Den ryska socialdemokratins oförsonliga inställning till byråkratiserad revolutionär terror som ett sätt att kämpa mot tsarismens terroristiska byråkrati har mötts av förvirring och fördömanden inte bara bland ryska liberaler utan även europeiska socialister." Både de senare och de förra anklagade oss för "dogmatism". Vi ryska marxister för vår del tillskrev denna sympati för rysk terrorism till opportunisten hos de europeiska socialdemokratiska ledarna, som hade vant sig att överföra sina förhoppningar från massorna till de härskande topparna. "Både de som smygjagar en ministerportfölj... och de som jagar ministern själv genom att i det fördolda knäppa fast en helvetesmaskin, *överskattar* ministern lika mycket - hans personlighet och hans post. För dem försvinner *systemet* eller träder långt i fjärran, och kvar finns bara *individen* som förlänas makt." I samband med mordet på Kirov kommer vi återigen att stöta på denna tankegång, som löper genom alla mina decennier av politisk verksamhet.

1911 stärktes de terroristiska stämningarna inom vissa österrikiska arbetargrupper. På begäran av Friedrich Adler, redaktör för *Der Kampf*, den österrikiska socialdemokratins teoretiska månads-tidning, skrev jag i november 1911 en artikel om terrorismen till denna tidning:

Om ett försök till terrorism, även ett "framgångsrikt" sådant, kastar den härskande klassen ner i förvirring eller inte, beror på de konkreta politiska omständigheterna. I vilket fall kan denna förvirring bara bli kortvarig; den kapitalistiska staten är inte grundad på ministrar i regeringen

och den kan inte elimineras med dessa. Klasserna den tjänar kommer alltid att hitta nytt folk; mekanismen förblir intakt och fortsätter fungera.

Men den förvirring och oreda som ett terroristförsök skapar bland de arbetande massorna själva är mycket djupare. Om det är tillräckligt att beväpna sig själv med en pistol för att uppnå sitt mål, varför då anstränga sig med klasskamp? Om en sked vapenkrut och en liten blybit är nog för att skjuta fienden genom nacken, varför behövs då en klassens organisation? Om det är förnuftigt att skrämma upp högt placerade personligheter med dånet från explosioner, varför då ett parti? Varför möten, agitation bland massorna och val, när man ju så lätt kan sikta på ministrarnas bänk från en plats på parlamentets åhörarläktare?

Som vi ser det, är individuell terror otillåtet just därför att det *förringar massornas roll i deras eget medvetande*. Det försonar dem med deras egen maktlöshet, och vänder deras ögon och hopp mot någon stor hämnare och befriare som en dag kommer och slutför sitt uppdrag. (Om terrorism, s 2.)

Fem år senare, mitt under brinnande världskrig, mördade Friedrich Adler, som hade sporrat mig att skriva artikeln, den österrikiska ministerpresidenten Stürgkh på en restaurang i Wien. Den hjältemodiga skeptikern och opportunisten kunde inte se någon annan utväg för sin ilska och förtvivlan. Mina sympatier låg givetvis inte hos den Hapsburgska ämbetsmannen. Men mot Friedrich Adlers individualistiska aktion ställde jag *Karl Liebknecht*, som under kriget ställde sig på ett torg i Berlin för att dela ut ett revolutionärt manifest till arbetarna.

28 december 1934, fyra veckor efter mordet på Kirov, vid en tidpunkt då den stalinistiska domarkåren ännu inte visste åt vilket håll de skulle rikta sin "rättvisas" hullingar, skrev jag i *Oppositionens bulletin*:

... Om marxister kategoriskt har fördömt individuell terrorism - även när skotten riktades mot den tsaristiska regeringens agenter och det kapitalistiska förtrycket - så kommer de än mer oförsonligt att fördöma och förkasta brottsligt äventyrliga terroristhandlingar som riktas mot byråkratiska företrädare för historiens första arbetarstat. Nikolajevs och hans förtrogna subjektiva motiv är inte av intresse för oss. Vägen till helvetet är stenlagd med goda avsikter. Så länge proletariatet inte har störtat sovjetbyråkratin - en uppgift som så småningom kommer att fullbordas - fyller den en nödvändig funktion för att försvara arbetarstaten. Om terrorism av Nikolajevs sort skulle sprida sig, så skulle den med tanke på de övriga ogynnsamma omständigheterna, bara tjäna den fascistiska kontrarevolutionen.

Bara politiska bluffmakare som litar på idioter skulle försöka placera Nikolajev vid vänsteroppositionens dörr, om än bara under täckmantel av Zinovjev's grupp som den existerade 1926-27. Det är inte vänsteroppositionen som har fostrat fram Kommunistungdomens terroristiska organisation utan byråkratin, byråkratins inre sönderfall. *Individuell terrorism är i grund och botten byråkratism som har vänts ut och in*. Marxister upptäckte inte denna lag igår. Byråkratismen har ingen tilltro till massorna och strävar efter att ersätta massorna med sig själv. Terrorismen betar sig på samma sätt. Den vill göra massorna lyckliga utan att be dem att delta. Den stalinistiska byråkratin har skapat en motbjudande ledarkult som tillskriver ledarna gudomliga egenskaper. 'Hjälte'dyrkan är också terrorismens religion, bara med ett minustecken. Sådana som Nikolajev tror att det enda som behövs är att undanröja några ledare med hjälp av revolverar för att få historien att ta en annan inriktning. Som ideologisk grupp är de kommunistiska terroristerna av samma kött och blod som den stalinistiska byråkratin. [Nr 41, januari 1935]

Som ni själva har haft tillfälle att övertyga er om skrevs inte dessa rader för bara detta fall. De sammanfattar ett helt livs erfarenheter, som i sin tur fick näring från två generationers erfarenheter.

Redan under tsarismen var det ett ganska ovanligt fenomen med unga marxister som gick över till

det terroristiska partiet - tillräckligt ovanligt för att folk skulle uppmärksamma det. Men på den tiden ägde det åtminstone rum en oupphörlig teoretisk kamp mellan de två strömningarna, de två partiernas tidningar förde en bitter diskussion, de offentliga debatterna upphörde inte för en dag. Men idag vill de tvinga oss att tro att det inte är unga revolutionärer, utan gamla ryska marxistiska ledare med traditionerna från tre revolutioner bakom sig, som helt plötsligt, utan kritik, utan diskussion, utan ett ord till förklaring, vänt sig till terrorismen som de alltid har förkastat som politiskt självmord. Bara att en sådan anklagelse förs fram visar hur djupt den stalinistiska byråkratin har dragit det officiella teoretiska och politiska tänkandet, för att inte tala om den sovjetiska rättvisan. Förfalskarna ställer ofullständiga, motsägelsefulla och helt ogrundade vittnesmål från suspekta nollor mot politiska övertygelser som erövrats genom erfarenheter, bekräftats i teorin och härdats i den mänskliga historiens glödande hetta.

"Ja", säger Stalin och hans företrädare, "vi kan inte förneka att Trotskij verkligen med envishet varnade mot terroristisk äventyrspolitik, inte bara i Ryssland utan också i andra länder i olika politiska utvecklingsskeden och under olika förhållanden. Men vi har några tillfällen under hans liv som utgör undantag från regeln: I ett konspiratoriskt brev som han skrev till en viss Dreitzer [och som ingen någonsin träffade], i ett samtal med Holtzman som hans son [som vid den tiden befann sig i Berlin] tog med till Trotskij i Köpenhamn, i ett samtal med Berman-Jurin och David [som jag aldrig hade hört talas om innan jag läste de första rapporterna från domstolsförhandlingarna], vid dessa fyra eller fem tillfällen utfärdade Trotskij terroristiska instruktioner [utan att på något sätt varken försöka rättfärdiga dem eller länka dem till de ideal som jag ägnat hela mitt liv åt] till sina anhängare [som i själva verket var mina värsta fiender]. Om Trotskij delgav sina programmatiska uppfattningar om terrorism i ord och skrift till hundratals och tusentals och miljontals människor under loppet av 40 år så var det bara för att lura dem. Hans verkliga uppfattningar avslöjades i striktaste hemlighet till Berman, David och de andra." Och då kom ett mirakel väl till pass! Dessa otydliga "instruktioner", som helt och hållet befinner sig på herr Vysjinskijs intellektuella nivå, räckte för att få hundratals marxister att slå in på terrorns väg - automatiskt, utan protester, utan att yttra ett ord. Detta är den politiska grundvalen till rättegången mot de sexton (Zinovjev m fl). Med andra ord saknar rättegången mot de sexton fullständig politisk grund.

X. Mordet på Kirov

Under Moskvarättegångarna talades det mycket om enorma projekt, planer och brottsförberedelser. Men allt detta ägde rum i samtal, eller snarare minnen av samtal, som de svarande påstods ha haft med varandra tidigare. Som vi redan har sagt består rättegångsprotokollen bara av samtal om samtal. Det enda verkliga brottet var mordet på Kirov. Men just detta brott begicks varken av oppositionsmedlemmar eller kapitulerare som av GPU utgavs för att vara oppositionella, utan av en, kanske två eller tre unga kommunister som föll i en fälla som GPU-provokatörer hade gillrat. Oavsett om provokatörerna tänkte låta det hela gå ända till mord eller ej, så faller ansvaret för brottet på GPU, som inte kunde ha agerat i en så viktig fråga utan direkta order från Stalin.

På vad grundar sig dessa påståenden? Allt material som krävs finns i Moskvas officiella dokument. Jag analyserade dem i min broschyr **Mordet på Kirov och sovjetbyråkratin** (1935), och Leon Sedov analyserade dem i sin **Rödbok**, och i andra verk. Här ska jag kort sammanfatta slutsatserna i denna analys:

1. Zinovjev, Kamenev och de andra kunde inte ha organiserat mordet på Kirov, eftersom det var politiskt helt meningslöst. Kirov var en andraplansfigur utan någon egen betydelse. Vem i hela världen hade hört talats om Kirov innan han blev mördad? Även om man skulle gå med på den absurda tanken att Zinovjev, Kamenev och de andra hade slagit sig på individuell terrorism, så skulle de inte ha kunnat undvika att inse att mordet på Kirov, som inte hade några som helst lovande politiska resultat, skulle framkalla våldsamma vedergällningsaktioner mot alla som var misstänkta

och misstrodda och försvåra all sorts oppositionell verksamhet - i synnerhet terrorism. Verkliga terrorister skulle naturligtvis ha börjat med Stalin. Bland de anklagade fanns medlemmar i centralkommittén och regeringen som kunde röra sig var som helst. De hade inte haft några svårigheter att mörda Stalin. "Kapitulerarna" genomförde inte denna handling eftersom de stod i Stalins tjänst och inte kämpade mot honom eller försökte mörda honom.

2. Mordet på Kirov orsakade en panikartad förvirring inom den härskande kasten. Trots att Nikolajevs identitet omedelbart blev fastslagen satte det första uttalandet från regeringen inte mordet i samband med oppositionen, utan med vitgardister som påstods ha trängt in i Sovjetunionen från Polen, Rumänien och andra angränsande länder. Enligt officiella siffror sköts inte mindre än 104 "vitgardister". Under mer än två veckor ansåg sig regeringen tvingad att rikta allmänhetens intresse åt ett annat håll med hjälp av summariska avrättningar och genom att utplåna vissa ledtrådar. Versionen om vitgardister övergavs först efter sexton dagar. Hittills har ingen officiell förklaring givits till den första tidens regeringspanik som framhövdes av mer än etthundra lik.

3. I sovjetisk press har ingenting som helst sagts om hur och under vilka omständigheter Nikolajev dödade Kirov, eller vilken ställning Nikolajev hade, hans relationer till Kirov, etc. Fortfarande är alla konkreta fakta höljda i dunkel, både vad gäller politiska fakta eller rent objektiva fakta om mordet. GPU kan inte berätta vad som hände utan att avslöja att de tog initiativet till att organisera mordet på Kirov.

4. Trots att Nikolajev och de tretton övriga avrättade männen sa allt man bad om (och jag utgår från att Nikolajev och hans kompanjoner utsattes för fysisk tortyr), så hade de inte ett ord att säga om att Zinovjev, Bakajev, Kamenev eller några andra "trotskister" deltog i mordet. Uppenbarligen förhörde inte GPU dem en enda gång utefter dessa linjer. Omständigheterna kring affären var ännu alltför färska i minnet, och GPU var mer intresserade av att sopa igen spåren efter sig själv än av att jaga efter spår efter oppositionen.

5. Medan rättegången mot Radek-Pjatakov, som direkt berörde regeringar i utländska stater, ägde rum offentligt, så genomfördes rättegången den 28-29:e december 1934 mot Komsomolmedlemmen Nikolajev, som dödade Kirov, bakom lyckta dörrar. Varför? Uppenbarligen inte av diplomatiska utan inrikespolitiska skäl. GPU kunde inte visa upp sitt eget arbete inför offentligheten. Först måste de i tysthet undanröja de direkta deltagarna i mordet som var närmast knutna till dem, noggrant tvätta GPU:s händer och först därefter kasta sig över oppositionen.

6. Mordet på Kirov väckte så stor bestörtning inom byråkratin att Stalin, som de insatta kretsarna givetvis riktade misstankarna mot, tvingades hitta en syndabock. 23 januari 1935 ägde rättegången rum mot tolv ledande funktionärer i GPU:s Leningradavdelning, med Medved i spetsen. Medved och hans medarbetare erkände anklagelsepunkten att de redan på förhand hade "information om förberedelserna av mordet på Kirov". Domen förklarade att de "inte vidtog några åtgärder för att i tid avslöja och förhindra" terroristgruppens arbete, "*trots att de hade alla möjligheter att göra det.*" Det går inte att önska sig större uppriktighet. Samtliga åtalade dömdes till mellan två och tio års straffarbete. Det är uppenbart: med hjälp av provokatörer lekte GPU med Kirovs huvud för att blanda in oppositionen i affären och sedan avslöja sammansvärjningen. Men Nikolajev sköt utan att vänta på Medveds tillåtelse, och äventyrade på så sätt hela komplotten. Stalin använde Medved som syndabock.

7. Vår analys bekräftas helt och hållet av den lettiska konsuln Bisseneks' roll, som helt klart var agent åt GPU. Enligt Nikolajevs bekännelse stod konsuln i direkt kontakt med honom, gav honom 5.000 rubel för att genomföra sin terroristhandling, och frågade utan orsak Nikolajev om ett brev till Trotskij. För att åtminstone indirekt knyta mitt namn till fallet Kirov lanserade Vysjinskij denna häpnadsväckande händelse i åtalet (januari 1935), och avslöjade på så sätt fullständigt konsulns provokatörsroll. Men konsulns namn offentliggjordes först efter direkta krav från diplomatkåren. Varefter han försvann spårlöst från scenen. Under de efterföljande rättegångarna nämndes inte

Bisseneks en enda gång, trots att han hade stått i direkt kontakt med mördaren och hade finansierat mordet. Ingen av de andra "organisatörerna" av terroristangreppet på Kirov (Bakajev, Kamenev, Zinovjev, Mratjkovskij, etc) kände till något om konsul Bisseneks och nämnde inte hans namn. Det är svårt att tänka sig en grövre, skamligare och mer förvirrad, provokation!

8. Först sedan de verkliga terroristerna och deras vänner och medbrottslingar - utan tvekan även de GPU-agenter som var inblandade i sammansvärjningen - hade röjts ur vägen ansåg Stalin det möjligt att på allvar angripa oppositionen. GPU arresterade de tidigare zinovjevaternas ledare och delade upp dem i två grupper. 22 december sa nyhetsbyrån Tass att det inte fanns "tillräcklig grund för att till rätten överlämna" de sju ledande personerna, som var tidigare medlemmar i centralkommittén. I linje med GPU:s vanliga teknik lämnades gruppens mindre viktiga medlemmar kvar under Damoklessvärdet. Hotade av dödsstraff vittnade en del av dem mot Zinovjev, Kamenev och de andra. Visserligen handlade inte vittnesmålen om terrorism, utan "kontrarevolutionär verksamhet" i största allmänhet (missnöje, kritik av Stalins politik, etc). Men dessa vittnesmål räckte för att tvinga Zinovjev, Kamenev och de andra att erkänna sitt "moraliska" ansvar för terroristhandlingen. Det var det pris Zinovjev och Kamenev betalade för att (tillfälligt!) köpa sig fria från att anklagas för att direkt ha deltagit i mordet på Kirov.

9. 26 januari 1935 skrev jag till amerikanska vänner (brevet återgavs i *Oppositionens bulletin* nr 42, februari 1935): "Stalin skördade inga större lagrar med den strategi som användes kring Kirovs lik. Men just därför kan han varken stanna upp eller backa. *Stalin är tvungen att skyla över det ogenomtänkta hopkoket med nya, mer omfattande och. mer framgångsrika komplotter. Vi måste möta dem välbeväpnade!*" 1936-37 års rättegångar bekräftade denna varning.

XI. Vem upprättade listan av "offer" för terrorn? (Molotov-"affären")

Rättegången mot Zinovjev-Kamenev (augusti 1936) grundades helt och hållet på terrorism. Det så kallade "centrumets" uppgift var att krossa regeringen genom att mörda "ledarna" och gripa makten. Genom att noggrant jämföra de två rättegångarna, den mot Zinovjev-Kamenev och den mot Pjatakov-Radek, är det inte svårt att övertyga sig om att listan över de ledare som var dömda att undanröjas inte upprättades av terrorister utan av deras påstådda offer - det vill säga framförallt Stalin. Hans författarskap framträder allra mest avslöjande när det gäller Molotov.

Enligt åtalet i fallet Zinovjev m fl, "[*inskränkte sig inte*] det förenade trotskij-zinovjevskas terroristcentrum efter mordet på kamrat *Kirov... till att organisera mord endast på kamrat Stalin*. Det trotskij-zinovjevskas terroristcentrum bedrev samtidigt arbete på att organisera mord även på andra partiledare, nämligen kamraterna *Vorosjilov, Zjdanov, Kaganovitj, Kosior, Ordzjonikidze och Postysjev*." Molotovs namn saknas på listan. Under olika skeden av förundersökningen och rättegången nämnde flera av de svarande olika listor på offer som trotskisterna hade utsett. Men på en punkt var de ense: ingen av de svarande nämnde Molotov. Enligt Reingolds utsaga under förundersökningen, "gick Zinovjevs huvuddirektiv ut på följande: slaget måste riktas mot *Stalin, Kaganovitj och Kirov*." Under kvällssammanträdet den 19 augusti 1936, vittnade samme Reingold: "Därför är terrordåd mot Stalin och hans närmaste medarbetare: Kirov, Vorosjilov, Kaganovitj, Ordzjonikidze, Postysjev, Kosior och andra, den enda kampmetoden." Molotov förekommer inte bland de "närmaste vapenbröderna". Mratjkovskij vittnade: "... vi [skulle] mörda *Stalin, Vorosjilov och Kaganovitj*. I första hand hade man tagit sikte på Stalin." Inte heller nu nämns Molotov.

Samma sak gäller mina "terroristiska direktiv". "*Dreiters* grupp, som fått uppdraget direkt av *Trotskyj* att mörda *Vorosjilov*." Enligt Mratjkovskij "betonade [Trotskyj ånyo på hösten 1932], att Stalin, Vorosjilov och Kirov måste dödas." I december 1934 fick Mratjkovskij, genom Dreitzer, ett brev från Trotskyj som manade honom att "forcera mordet på Stalin och Vorosjilov." Dreitzer uppger

samma sak. Berman-Jurin påstår: "Trotskij sade vidare, att förutom Stalin måste även Kaganovitj och Vorosjilov dödas." Under loppet av tre år gav jag alltså order om att mörda Stalin, Vorosjilov, Kirov och Kaganovitj. Molotov nämndes aldrig. Det är ännu mer anmärkningsvärt eftersom varken Kirov eller Kaganovitj satt med i politbyrån under de sista år då jag var med i detta organ, och ingen betraktade dem som politiska figurer, medan Molotov däremot intog platsen direkt efter Stalin i den ledande gruppen. Men Molotov är inte bara medlem i politbyrån, han är också regeringschef. Jämte Stalins namnteckning pryder hans namnteckning de viktigaste regeringsorden. Trots det förbiser det "förenade centrumets" terrorister envist Molotovs existens. Men - och detta är det mest förvånande - åklagare Vysjinskij inte bara försummar att uttrycka förvåning över detta utelämnande, utan anser det tvärtom vara helt i sin ordning. Under morgonsammanträdet den 19 augusti frågade Vysjinskij Zinovjev angående de planerade terroristaktionerna:

Vysjinskij: Mot vem?

Zinovjev: Mot ledarna.

Vysjinskij: D. v. s. mot kamraterna Stalin, Vorosjilov och Kaganovitj?

Orden "d. v. s." lämnar inte utrymme för något tvivel: åklagaren utesluter officiellt regeringschefen ur gruppen partiets och landets ledare. Och när samma åklagare i sin sammanfattning av domstolsförhandlingarna (sammanträdet 22 augusti) slutligen dundrar mot "trotskisterna", "vilka lyftat handen mot vårt partis ledare, mot kamraterna *Stalin*, Vorosjilov, Zjdanov, Kaganovitj, Ordzjonikidze, Kosior och Postysjev, mot våra ledare, sovjetstatens ledare", så upprepas ordet "ledare" tre gånger, men inte heller här nämns Molotov.

Det är således obestriddigt att det vid tiden för de långdragna förberedelserna inför rättegången mot det "förenade centrumet" måste ha funnit vissa skäl att utesluta Molotov från listan av "ledare". En som inte är insatt i regeringsledarnas hemligheter fattar inte alls varför terroristerna ansåg att de måste döda Kirov, Postysjev, Kosior, Zjdanov - "ledare" av småstadsaktigt format - och förbise Molotov, som allmänt erkänns vara en eller två placeringar före dessa kandidater i kön för att bli dödad. Redan i **Rödboken**, som handlade om rättegången mot Zinovjev-Kamenev, pekade Sedov på att man uteslöt Molotov. Sedov skriver:

Bland de ledare som Stalin säger att terroristerna tänkte döda fanns inte bara ledare av första rangen utan också Zjdanov, Kosior, Postysjev och andra. *Men Molotov finns inte med.* I sådana frågor gör Stalin aldrig några misstag...

Vari ligger hemligheten? När Stalin och Molotov avsvor sig "tredje periodens" politik cirkulerade envisa rykten om slitningar mellan dem. Dessa rykten fick en indirekt men omisskännlig återspeglning i den sovjetiska pressen. Molotov varken citerades, lovprisades eller fotograferades, och ibland nämndes han inte ens. *Oppositionens bulletin* noterade detta vid mer än ett tillfälle. Det är hursomhelst oomtvistligt att Stalins vapenbroder i kampen mot alla oppositionsgrupper offentligt och häftigt uteslöts ur staben av regeringsledare i augusti 1936. Det är alltså omöjligt att undvika slutsatsen att de anklagades bekännelser, precis som mina "direktiv", hade till syfte att hjälpa till att lösa en speciell uppgift: att upphöja Kaganovitj, Zjdanov och andra till "ledar"nivå och misskreditera den gamla "ledaren", Molotov.

Men kanske frågans förklaring helt enkelt är att de rättsliga myndigheterna vid tiden för rättegången mot Zinovjev ännu inte hade tillgång till bevis för attentatsförsöken mot Molotov?

En sådan hypotes tål inte minsta kritik. Som vi redan har sagt finns det överhuvudtaget inga "bevis" under dessa rättegångar. Domarna från 23 augusti 1936 talar om attentat (mot Postysjev och Kosior) om vilka det inte finns ett ord i domstolsprotokollen. Men denna i sig själv inte oviktiga synpunkt överskuggas helt av det faktum att de anklagade - och framförallt medlemmarna i "centrumet" - i sina bekännelser inte så mycket talar om attentat som *planer* på attentat. Det handlade utslutande om vilka personer konspiratörerna tyckte att man måste mörda. Listan över offer bestämdes följakt-

ligen inte av förundersökningsmaterialet, utan av en politisk bedömning av de ledande personerna. Ännu mer häpnadsväckande blir då det faktum att "centrumets" planer liksom mina "direktiv" omfattade alla möjliga och omöjliga kandidater till detta martyrskap - utom Molotov. Ändå ansåg ingen att Molotov bara var en dekoration som Kalinin. Tvärtom, om man frågar sig vem som skulle kunna ersätta Stalin kan man inte undvika att svara att Molotov har ojämförligt större chans än alla de andra.

Men kanske terroristerna hade bestämt sig för att skona Molotov, på grundval av ryktena om misshälligheter bland statens ledare? Som vi ska se kommer heller inte denna hypotes att överleva en analys. I själva verket var det inte "terroristerna" som skonade Molotov, utan det var Stalin som ville skapa intryck av att terroristerna skonade Molotov för att på så sätt definitivt knäcka sin motståndare. Fakta tyder på att Stalins plan kröntes med fullkomlig framgång. Redan innan rättegången i augusti kunde man uppmärksamma försoning mellan Stalin och Molotov. Det återspeglades genast i den sovjetiska pressen, som på signal uppifrån började återupprätta Molotovs tidigare auktoritet. Utifrån *Pravda* kan man få en mycket klar och övertygande bild av Molotovs gradvisa rehabilitering under 1936. *Oppositionens bulletin* (nr 50, maj 1936) påpekade detta faktum, och skrev:

Efter avskaffandet av "tredje perioden" föll Molotov, som bekant, i onåd. Men till sist lyckades han komma tillbaka i ledet.

Under de senaste veckorna har han skaffat sig flera lovtal från Stalin... Som kompensation... hamnar hans namn på andra plats, och han kallas hans närmaste "vapenbroder".

I denna liksom många andra frågor löser en jämförelse mellan byråkrats officiella publikationer och *Oppositionens bulletin* många gåtor.

Rättegången mot Zinovjev-Kamenev återspeglade perioden innan försoningen. Det gick inte att med kort varsel ändra i hela förundersökningsmaterialet! Dessutom var inte Stalin hågad att ge en förhastad och överilad amnesti, Molotov måste få en ordentlig läxa. Det var därför Vysjinskij i augusti fortfarande måste följa de tidigare direktiven. Å andra sidan ägde förberedelserna inför rättegången mot Pjatakov-Radek rum *efter* försoningen. I linje därmed ändrades också listan på offer, *inte bara vad gällde framtiden utan också det förflutna*. I sitt vittnesmål 24 januari hänvisade Radek till ett samtal med Mratjkovskij 1932, och uppgav att han "icke [hade] minsta tvivel om, att handlingarna måste riktas mot Stalin och hans närmaste vapenbroder, mot Kirov, Molotov, Vorosjilov och Kaganovitj." Enligt vittnet Loginovs utsaga under förmiddagssammanträdet den 25 januari, sa Pjatakov i början av sommaren 1935, "att det trotskistiska parallellcentrum ... alldeles bestämt måste förbereda terrordåd mot Stalin, Molotov, Vorosjilov och Kaganovitj". Pjatakov förbisåg naturligtvis inte att bekräfta Loginovs vittnesutsaga. I motsats till medlemmarna i det förenade "centrumet" nämner således de svarande under den senaste rättegången inte bara Molotov bland de avsedda offren, utan ger honom också första platsen efter Stalin.

Vem utarbetade då listan av föreslagna offer - terroristerna eller GPU? Svaret är uppenbart: Stalin, via GPU! Hypotesen som nämndes ovan, att "trotskisterna" kände till slitningarna mellan Stalin och Molotov och skonade Molotov av politiska skäl, skulle kunna få en anstrykning av sanning bara i den händelse att "trotskisterna" började förbereda terroristhandlingarna mot Molotov först *efter* att han hade försonats med Stalin. Men det verkar som om "trotskisterna" hade strävat efter att döda Molotov så långt tillbaka som 1932: de hade bara "glömt" att tala om det i augusti 1936, och åklagaren "glömde" att påminna dem om det.

Men knappast hade Molotov fått politisk amnesti av Stalin innan både åklagarens och de anklagades minnen klarnade. Och det är därför vi får bevittna ett mirakel. Trots det faktum att Mratjkovskij i sitt vittnesmål bara hade talat om förberedelser av terroristaktioner mot Stalin, Kirov, Vorosjilov och Kaganovitj, så tog Radek, på grundval av ett samtal med Mratjkovskij 1932, i efterhand med

Molotovs namn i listan. Pjatakov påstods i ett samtal med Loginov ha talat om förberedelser för ett attentat mot Molotov i början av sommaren 1935 - det vill säga mer än ett år innan rättegången mot Zinovjev. Slutligen talade svarande Muralov, Sjestov och Arnold om ett "faktiskt" attentat mot Molotov, som skulle ha ägt rum år 1934 - mer än två år innan rättegången mot det "förenade centrumet"! Slutsatserna är uppenbara: de svarande hade lika lite frihet att välja "offer" som i alla andra avseenden. Listan över de som hade valts ut som måltavlor för terroristerna var i i själva verket en lista över ledare som officiellt rekommenderas för massorna. Den ändrades i enlighet med sammansättningen i toppen. De svarande, liksom åklagaren Vysjinskij, kunde inte göra annat än att foga sig i de diktatoriska instruktionerna.

Det återstår ytterligare en möjlig invändning: verkar inte alla dessa intriger alltför primitiva? På det måste vi svara: de är inte mer primitiva än alla andra intriger under dessa ökända rättegångar. Regissören åberopar sig varken på förnuft eller kritik. Han försöker krossa förnuftet med hjälp av en massiv komplot, som undertecknas och förseglas av exekutionspatrullen.

XII. Den politiska grundvalen för anklagelsen om "sabotage"

Den grövsta delen av den juridiska bluffen, både i fråga om planläggning och utförande, är anklagelsen mot "trotskisterna" för sabotage. Denna del av rättegången utgör en av de viktigaste delarna av hela komplotten men har inte övertygat någon (med undantag för herrar som Duranty och company). I anklagelseakten och under domstolsförhandlingarna fick världen höra att hela den sovjetiska industrin i realiteten kontrollerades av "en handfull trotskister". Situationen var inte bättre vad gäller transportsektorn. Men vad bestod trotskisternas sabotage egentligen av? I Pjatakovs bekännelser, som bestyrktes i hans tidigare underordnades vittnesmål (de satt bredvid honom på de anklagades bänk), avslöjades att: (a) planerna på nya fabriker arbetades fram alltför sakta och förändrades gång på gång; (b) bygget av fabriker tog alldeles för lång tid och band kolossala mängder kapital; (c) företag startades utan att vara färdiga och blev därför snabbt förstörda; (d) det var bristande proportioner mellan olika delar av nya fabriker, vilket fick till resultat att fabrikernas produktionskapacitet begränsades kraftigt; (e) fabrikena lade upp överdrivet stora reserver av råvaror och förråd, och förvandlade på så sätt levande kapital till dött kapital; (f) förråd ödslades bort, etc. Alla dessa fenomen är sedan länge kända som *kroniska* sjukdomar hos det sovjetiska ekonomiska livet, men förs nu fram som frukten av en illvillig sammansvärjning som leddes av Pjatakov - givetvis på mina order.

Men det är helt obegripligt vilken roll de statliga industri- och finansorganen, revisionsmyndigheterna, för att inte tala om partiet som har celler i alla institutioner och företag, hade medan allt detta pågick. Om man ska tro på anklagelseakten så låg ekonomins ledning inte i händerna på den "genialiska, ofelbara ledaren", och inte heller i hans närmaste medarbetares händer, medlemmarna i politbyrå och regeringen, utan i händerna på en enskild person som sedan nio år var utvisad och i landsflykt. Hur ska man kunna förstå det? Enligt ett telegram från Moskva till *New York Times* (25 mars, 1937) avslöjade den nya chefen för den tunga industrin, V Mezjlauk, vid ett möte med sina underordnade, sabotörernas kriminella roll i att utarbeta *falska* planer. Men fram till Ordzjonikidzes död (18 februari, 1937) satt Mezjlauk själv i ledningen för den statliga planeringskommissionen, som hade till särskild uppgift att just granska ekonomiska planer och projekt. I sitt sökande efter komplotter gav således sovjetregeringen sig själv ett förnedrande lågt betyg. Inte för inte påpekar *Le Temps*, halvofficiellt språkrör för deras franska allierade, att det hade varit bättre om denna del av rättegången aldrig hade sett dagens ljus.

Det som just sagts om industrin gäller i lika hög grad transportsektorn. Järnvägsspecialister kan beräkna en järnvägs högsta transportkapacitet. När Kaganovitj tog över ledningen för transportsystemet förkunnades "teorin om begränsningar" officiellt vara en borgerlig fördom, eller ännu värre en uppfinning av sabotörer. Hundratals ingenjörer och tekniker tvingades sona för att de direkt

eller indirekt stödde "teorin om begränsningar". Många gamla specialister, som hade skolats under den kapitalistiska ekonomins villkor, underskattade utan tvekan grovt de möjligheter som fanns inneboende i planeringsmetoderna, och var ständigt benägna att sätta upp extremt låga normer. Men det innebär inte att ekonomins tempo enbart beror på byråkratins inspiration och energi. De grundläggande faktorer som i sista hand avgör gränserna är landets övergripande industriella förutsättningar, det ömsesidiga beroendet mellan de olika sektorerna av industrin, transporterna och jordbruket, arbetarnas färdigheter, andelen erfarna ingenjörer, och slutligen befolkningens allmänna materiella och kulturella nivå. Byråkratins försök att förbigå dessa faktorer med hjälp av blott order, repressalier och belöningar ("stachanovism") leder oundvikligen till hårda straff i form av desorganiserade fabriker, förstörda maskiner, en stor andel förstörda produkter, olyckor och katastrofer. Det finns inte minsta grund för att dra in en "trotskistisk sammansvärjning" i denna fråga.

Åklagarens uppgift kompliceras avsevärt av det ytterligare faktum att jag från och med 1930 systematiskt och envist, år ut och år in, i pressen avslöjat just de avarter hos den byråkratiska ekonomin som man nu beskyller en påhittad "trotskistisk" organisation för. Jag visade att den sovjetiska industrin inte behövde ett *maximalt* utan optimalt tempo - det vill säga ett tempo som grundas i en ömsesidig överensstämmelse mellan olika delar av samma företag och mellan de olika företagen, och på så sätt säkrar en oavbruten tillväxt av ekonomin i framtiden. 13 februari 1930 skrev jag i *Oppositionens bulletin*:

Industrin går mot en kris, framförallt på grund av det groteskt byråkratiska sättet att kollationera planen. Det enda sättet att utarbeta en femårsplan och bevara de nödvändiga proportionerna och garantierna, är genom en fri diskussion om tempot och de uppsatta perioderna, med deltagande av alla intresserade krafter inom industrin, arbetarklassen, alla dess organisationer och framförallt partiet själv, med en öppen genomgång av hela den sovjetiska ekonomins erfarenheter på senare tid, inklusive ledningens fruktansvärda misstag - man kan inte uppnå en socialistisk uppbyggnadsplan i form av förhandsorder från ett departement.

Vi får hela tiden höra att "trotskisterna" bara utgjorde en obetydlig handfull individer som var isolerade från massornas och hatades av dem. Det är just därför de påstås förfalla till individuella terrorismetoder. Men bilden blir en helt annan när det gäller sabotage. Förvisso kan en ensam person kasta in sand i en maskin eller spränga en bro. Men i rätten får vi höra om en sorts sabotage som inte är möjlig utan att hela den administrativa apparaten var i sabotörernas händer. Sålunda sa anklagade Sjestov, en uppenbar provokatör, under sammanträdet 25 januari:

Och det sista: vid alla gruvor, Prokopjevsk, Ansjerka och Leningruvan bedrevs sabotage av stachanovrörelsen. Det gavs direktiv om att lägga arbetarnas nerver på sträckbänken. Innan arbetarna kom fram till sina arbetsplatser, måste de fälla ett par hundra svordomar över schaktledningen. Det skapades omöjliga arbetsförhållanden. Med stachanovmetoder kunde man icke arbeta och inte ens med vanliga metoder var det möjligt att arbeta normalt.

Allt detta gjordes av "trotskisterna". Tydligt bestod hela administrationen från topp till botten av "trotskister".

Åklagarsidan nöjer sig inte med det, utan räknar också upp sabotageaktioner som vore omöjliga att realisera utan ett aktivt eller åtminstone passivt stöd från arbetarna själva. Således åberopar domstolens ordförande följande uttalande från den anklagade Muralov, som i sin tur citerar anklagade Bogulavskij, att "de trotskistiska järnvägsmännen på basen av vårt sibiriska centrums direktiv hade satt lokomotiven ur funktion, korsat planen för tågens resor, förorsakat trafikstopp på järnvägsstationerna och därmed förhalat transporten av brådsakande gods." De uppräknade brotten innebär helt enkelt att järnvägarna var i "trotskisternas" händer. Ordföranden var inte nöjd med denna del av Muralovs vittnesmål, utan frågar honom:

Och under den senaste tiden bedrev Boguslavskij skadegörelsearbetet vid bygget av linjen

Eiche-Sokol?

Muralov: Ja.

Ordföranden: Och resultat blev att bygget avstannade?

Muralov: Ja.

Och det är allt. Hur Bogulavskij och två eller tre andra "trotskister" skulle kunna stoppa bygget av en hel järnvägslinje utan stöd från de anställda och arbetarna är helt obegripligt.

Datum för sabotagen är extremt motsägelsefulla. Enligt det viktigaste vittnesmålet var sabotage "någonting nytt" 1934. Men den tidigare nämnda Sjestov anger att sabotagen började i slutet av 1931. Under domstolsförhandlingarnas lopp flyttas datum, än framåt, än bakåt. Mekanismen bakom dessa förflyttningar är helt uppenbar. De flesta konkreta anklagelserna om sabotage eller "omläggningar" grundas i missöden, misslyckanden eller katastrofer som verkligen ägde rum inom industrin eller transportsektorn. Det fanns ingen brist på misslyckanden och olyckor efter inledningen av den första femårsplanen. Anklagelseakten väljer de som på ett eller annat sätt kan knytas till de svarande. Därav de ständiga hoppen i sabotagens tidsordning. Såvitt man kan utrona gav jag hursomhelst mitt allmänna "direktiv" först 1934.

"Sabotagens" mest illvilliga yttringar avslöjas nu inom den kemiska industrin, där de inre proportionerna blev särskilt kraftigt rubbade. Men när sovjetmakten för sju år sedan först började bygga denna industrigren skrev jag:

Exempelvis kan man bara förbereda frågan om vilken plats den *kemiska industrin* ska få i planen under de närmaste åren med hjälp av en öppen kamp mellan de olika ekonomiska grupperna och industrigrenarna för sin del av kemin i den nationella ekonomin. Sovjetdemokrati är inte ett abstrakt politiskt och än mindre ett moraliskt krav. Den har blivit en fråga om ekonomisk nödvändighet.

Vilken var den verkliga situationen i fråga om detta? "Industrialiseringen", skrev jag i samma artikel, "äger mer och mer rum med hjälp av en administrativ piska. *Materiel och arbetskraft tänjs till det yttersta. Disproportionerna mellan de enskilda industrigrenarna ökar alltmer.*" Eftersom jag kände till det stalinistiska sättet att försvara sig, tillade jag: "Det är inte svårt att förutsäga vilket svar vår analys kommer att framkalla inom officiella kretsar. Ämbetsmännen kommer att säga att vi spekulerar i en kris. Skurkar kommer att tillägga att vi försöker störta sovjetmakten. Det kommer inte att stoppa oss. Förtal förgår, fakta består."

Jag tänker inte belasta min redogörelse med citat. Men jag är beredd att med en samling artiklar visa att jag under de senaste sju åren, på grundval av officiella sovjetiska artiklar, outtröttligt varnade för de katastrofala resultaten av att hoppa över perioden av laboratorieförberedelser, sätta ofullständiga fabriker i arbete, och ersätta teknisk utbildning och en korrekt organisering med våldsamma och idiotiska repressalier, och inte sällan fantasipåslag på lönerna. Alla de ekonomiska "brott" som tas upp i den senaste rättegången analyserade jag ett oräkneligt antal gånger som ett oundvikligt resultat av det byråkratiska systemet - med början i februari 1930 och slutligen i min senaste bok, **Den förrådade revolutionen**. Jag har inte minsta anledning att skryta över min klarsynthet. Jag behövde bara noggrant följa de officiella rapporterna och dra elementära slutsatser av obestridliga fakta.

Om Pjatakovs och de andras "sabotage" som åtalet säger började aktivt först kring 1934, hur ska man då förklara det faktum att jag redan under de fyra föregående åren krävde att man radikalt skulle åtgärda dessa den sovjetiska industrins sjukdomar, som nu sägs bero på "trotskisternas" ondskefulla aktiviteter? Men kanske min kritik bara var en "täckmantel"? Enligt ordets verkliga betydelse kan en täckmantel bara vara ämnad att *dölja* brott. Men min kritik avslöjade dem istället. Det visar sig alltså att samtidigt som jag i hemlighet organiserade sabotage, gjorde jag allt i min makt för att dra regeringens uppmärksamhet till "sabotage"handlingarna och därmed till gärnings-

männen. Det vore ytterst skickligt - om det inte vore så fullständigt orimligt.

Stalins, hans polis' och åklagares system är väldigt enkelt. För större fabriksolyckor, och i synnerhet tågolyckor, avrättades vanligtvis flera anställda, ofta de som strax dessförinnan hade dekorerats för att ha hållit ett högt tempo. Det har lett till utbredd misstro och missnöje. Den senaste rättegången var ämnad att framställa Trotskij som orsak till olyckorna och katastroferna. Mot Ormuzd, den goda anden, satte man den onda anden Ahriman. I linje med den nuvarande sovjetiska rättsprocessens oföränderliga kurs erkände givetvis samtliga anklagade sin skuld. Är det förvånande? För GPU är det inget större problem att ge ett antal offer alternativet: antingen skjuts ni omedelbart eller så kan ni behålla skuggan av ett hopp på villkor att ni går med på att framträda inför rätten i form av "trotskister", medvetna sabotörer av industrin och transporterna. Resten behöver inte kommenteras.

Åklagarens uppträdande i rätten utgör i sig själv ett dödligt bevis mot de verkliga konspiratörerna. Vysjinskij inskränker sig till enkla frågor: "Erkänner du dig själv skyldig till sabotage? Till att organisera olyckor och ödeläggelse? Erkänner du att direktiven kom från Trotskij?" Men han frågar aldrig hur de anklagade genomförde sina brott i praktiken: hur de lyckades få sina ödeläggande planer antagna av de högsta statliga institutionerna, i årtal lyckades dölja sabotaget för sina över- och underordnade, lyckades utverka tystnad från lokala myndigheter, specialister, arbetare, etc. Som alltid är Vysjinskij GPU:s främsta medbrottsling i komplotten och för att lura den allmänna opinionen.

Omfattningen på inkvisitorernas skamlöshet kan dessutom ses i det faktum att de anklagade på åklagarens envisa krav - förvisso motvilligt - förkunnade att de medvetet försökte orsaka så många offer som möjligt, för att på så sätt ge upphov till missnöje bland arbetarna. Men det är inte allt. 24 mars - alltså för bara några dagar sedan - skildrade ett telegram från Moskva avrättningen av tre "trotskister" för att de hade orsakat en illvillig mordbrand i en skola i Novosibirsk där ett stort antal barn brändes till döds. Låt mig också påminna om att min yngsta son, Sergej Sedov, fängslades och beskyldes för att ha försökt massförgifta arbetare. Låt oss för ett ögonblick tänka oss att regeringen i USA efter katastrofen i Texasskolan som chockade hela världen drog igång en ursinnig kampanj i hela landet mot Komintern och anklagade den för att ondskefullt ha tillintetgjort barn, så kan vi få en ungefärlig uppfattning om Stalins nuvarande politik. Sådana avskyvärda anklagelser är bara möjliga under en totalitär regims smutsiga atmosfär, och bär själva på sin egen vederläggning.

XIII. Den politiska grunden till anklagelsen om en allians med Hitler och Mikado.

För att understödja de alltför otroliga anklagelserna om en allians mellan "trotskisterna" och Hitler och Japan, sprider GPU:s utländska försvarare följande versioner:

1. Lenin korsade under kriget Tyskland efter en överenskommelse med Ludendorff för att kunna fullfölja sina revolutionära uppgifter.
2. Bolsjevikregeringen ryggade inte för att avstå enorma områden och betala krigsskadestånd till Tyskland för att rädda sovjetregimen.

Slutsats: varför inte medge att Trotskij slöt en överenskommelse med samma tyska generalstab om att avstå territorium för att kunna förverkliga sina mål i resten av landet?

Denna jämförelse är i själva verket det mest fruktansvärda och gräsliga förtal mot Lenin och bolsjevikpartiet i sin helhet.

1. I själva verket korsade Lenin Tyskland genom att utnyttja Ludendorffs felaktiga förhoppningar att Ryssland skulle falla sönder som resultatet av inre stridigheter. Men hur gick Lenin till väga i denna fråga?

(a) Han dolde inte för ett ögonblick vare sig sitt program eller syftet med sin resa.

(b) Han sammankallade en liten konferens i Schweiz med internationalister från olika länder som helt och hållet godkände hans plan att resa genom Tyskland till Ryssland.

(c) Lenin slöt inga politiska överenskommelser med de tyska myndigheterna, och ställde villkoret att ingen skulle komma in i hans vagn under passagen genom Tyskland.

(d) Omedelbart efter sin ankomst till Petrograd förklarade Lenin för sovjeten och de arbetande massorna syftet med och karaktären på sin resa genom Tyskland.

2. Bolsjevikregeringen avstod verkligen stora områden till Tyskland efter freden i Brest-Litovsk, för att rädda sovjetregimen och resten av landet. Men:

(a) Sovjetregeringen hade inget annat val.

(b) Beslutet togs inte bakom folkets rygg utan först efter en öppen och offentlig diskussion.

(c) Bolsjevikregeringen dolde inte för ett ögonblick för folkmassorna att freden i Brest-Litovsk utgjorde en tillfällig och delvis kapitulation av den proletära revolutionen till kapitalismen.

Även i detta fall står målen i fullständig överensstämmelse med metoderna och en villkorlös ärlighet från ledningens sida gentemot den allmänna opinionen och de arbetande massorna.

Låt oss nu se vad det finns för vett i anklagelsen mot mig. Jag påstås ha slutit en överenskommelse med fascismen och militarismen på följande grundvalar:

a) Jag går med på att förneka socialismen till förmån för kapitalismen.

b) Jag ger tecknet för att ödelägga den sovjetiska ekonomin och utrota arbetarna och soldaterna.

c) Jag döljer mina verkliga mål och metoder för hela världen.

d) Hela min öppna politiska verksamhet är bara tänkt att lura arbetarmassorna om mina verkliga planer, som jag avslöjar för Hitler, Mikado och deras agenter.

Den verksamhet som jag tillskrivs har följaktligen ingenting gemensamt med det ovan nämnda exemplet på hur Lenin agerade, utan utgör i varje avseende dess direkta motsats.

Freden i Brest-Litovsk var en tillfällig reträtt, en påtvingad kompromiss, med målet att rädda sovjetmakten och förverkliga det revolutionära programmet. En hemlig allians med Hitler och Mikado är ett förräderi mot arbetarklassens intressen för den personliga maktens skull, eller snarare illusionen om makt - det vill säga det tarvligaste av alla brott.

En del av GPU:s försvarare är visserligen benägna att spåda ut Stalins alltför starka vin med vatten. Kanske, säger de, gick Trotskij bara i ord med på att återupprätta kapitalismen, men i verkligheten förberedde han sig för att senare genomföra en politik som låg i linje med hans program. För det första står denna variant i motsättning till Radeks, Pjatakovs och andras bekännelser. Men oavsett det är den lika orimlig som anklagelseaktens officiella version. Oppositionens program är den internationella socialismens program. Hur kan en erfaren och vuxen människa tro att Hitler och Mikado, som har en fullständig lista över hans förräderier och avskyvärda brott, skulle låta honom förverkliga ett revolutionärt program? Hur kan man hoppas att kunna gripa makten till priset av högförräderi i främmande generalstabers tjänst? Är det inte redan på förhand uppenbart att Hitler och Mikado skulle utnyttja en sådan agent till det yttersta och sedan kasta honom åt sidan som en urkramad citron? Skulle konspiratörer under ledning av sex medlemmar i Lenins politbyrå kunna undgå att förstå det? Båda anklagelsevarianterna är således meningslösa - den officiella varianten som talar om att återupprätta kapitalismen, och den halvofficiella varianten som tillskriver konspiratörerna en dold plan - att lura Hitler och Mikado.

Till detta måste man tillägga att det redan på förhand måste ha stått klart för konspiratörerna att

sammansvärjningen med nödvändighet skulle avslöjas. Under rättegången mot Zinovjev-Kamenev vittnade Olberg och andra om att "trotskisternas" "samarbete" med Gestapo inte var ett undantag utan ett "system". Följaktligen måste hundratals personer ha varit invigda i detta system. Genomförandet av terroristhandlingar - och i synnerhet sabotage - skulle i sin tur kräva hundratals och till och med tusentals agenter. De skulle alltså oundvikligen upptäckas - och samtidigt skulle "trotskisternas" allians med de fascistiska och japanska spionerna avslöjas. Kan andra än galningar hoppas på att komma till makten på detta sätt?

Men det är inte allt. Både uppsåtliga handlingar och sabotageaktioner kräver en beredskap till självupppoffring från förövarnas sida. När en tysk fascistagent eller en japansk agent riskerar livet i Sovjetunionen drivs han av så mäktiga drivfjädrar som patriotism, nationalism, chauvinism. Vilka drivfjädrar kunde ha drivit "trotskisterna"? Låt oss anta att "ledarna" hade förlorat förståndet och hoppades kunna gripa makten med sådana metoder. Men vad drev Berman-Jurin, David, Olberg, Arnold och många andra som dömde sig till en säker död genom att slå in på terrorism och sabotage? En människa kan bara offra sitt liv för ett högre ideal, även om det skulle vara ett felaktigt sådant. Vilket högre ideal hade "trotskisterna"? Strävan att splittra Sovjetunionen? Önskan att ge Trotskij makten för att återupprätta kapitalismen? Sympati för den tyska fascismen? Strävan att förse Japan med olja för ett krig mot USA? Varken den officiella eller halvofficiella versionen ger några som helst svar frågan: För vilket syfte var hundratals utövare beredda att riskera sitt huvud? Hela åtalet är mekaniskt uppbyggt. Det bortser från levande människors psykologi. I denna mening är åtalet en logisk produkt av en diktatorisk regim, med dess likgiltighet och förakt för människor som inte råkar vara "ledare".

Den andra fantastiska teorin som GPU:s vänner sprider säger att jag med tanke på min tidigare övergripande ståndpunkt förmodas vara politiskt för att befordra ett krig. Det vanligaste sätt att argumentera är detta: Trotskij är för en internationell revolution. Det är välbekant att krig ofta ger upphov till revolutioner. Alltså måste Trotskij vara intresserad av att befordra krig.

Personer som tror det, eller tillskriver mig sådana idéer, har en mycket dunkel uppfattning om revolution, krig och sambandet mellan dem.

Krig har faktiskt ofta gynnat revolutioner. Men just av den orsaken har de ofta misslyckats. Krig skärper de samhälleliga motsättningarna och missnöjet bland massorna. Men det räcker inte för att den proletära revolutionen ska *segra*. Utan ett revolutionärt parti med djupa rötter i massorna leder den revolutionära situationen ofta till de mest gräsliga nederlag. Uppgiften är inte att "befordra" krig... det gör imperialister i alla länder tyvärr själva, och inte utan framgång. Uppgiften är att utnyttja den tid imperialisterna fortfarande ger arbetarmassorna för att bygga ett revolutionärt parti och revolutionära fackföreningar.

Det ligger i den proletära revolutionens intressen att krigsutbrottet skjuts upp så länge som möjligt, så att man får mesta möjliga tid till förberedelser. Ju mer bestämt, modigt, revolutionärt de arbetande agerar, ju mer kommer imperialisterna att tveka, ju mer säkert kommer det att gå att skjuta upp kriget, ju större blir chansen att revolutionen kommer att äga rum *innan* kriget och kanske *omöjliggör* det.

Det är just på grund av att Fjärde internationalen står för den internationella revolutionen som den verkar mot kriget. Ty - jag upprepar - det enda som kan stoppa ett nytt världskrig är de egendomsägande klassernas rädsla för revolutionen.

Krig, får vi höra, skapar en revolutionär situation. Men har det saknats revolutionära situationer under perioden från 1917 och fram till idag? Låt oss kort titta på efterkrigsperioden:

- En revolutionär situation i Tyskland 1918-19.
- En revolutionär situation i Österrike/Ungern under samma period.

- En revolutionär situation i Tyskland 1923 (Ruhr-ockupationen).
- En revolutionär situation i Kina 1925-27, som inte omedelbart föregicks av något krig.
- Djupgående revolutionära omvälvningar i Polen 1926.
- En revolutionär situation i Tyskland 1931-33.
- En revolution i Spanien 1931-37.
- En förrevolutionär situation i Frankrike, med början 1934.
- En förrevolutionär situation i Belgien för närvarande.

Trots överflödet av revolutionära situationer har de arbetande massorna inte i något av uppräknade fallen lyckats hemföra en revolutionär seger. Vad är det som saknas? Ett parti som kan utnyttja den revolutionära situationen.

I Tyskland har socialdemokratin tydligt visat att den är fientlig till revolutionen. Den visar det på nytt i Frankrike nu (Leon Blum). Efter att ha tillvällt sig oktoberrevolutionens auktoritet ställer Komintern för sin del till förvirring inom den revolutionära rörelsen i alla länder. Oavsett sina avsikter har Komintern i själva verket blivit fascismens och överhuvudtaget reaktionens bästa hjälpreda.

Just därför står proletariatet inför den järnhårda nödvändigheten att bygga nya partier och en ny international som motsvarar vår epoks karaktär - en period av stora sociala omvälvningar och ständig fara för krig.

Om massorna i händelse av ett nytt krig inte leds av ett djärvt, modigt, konsekvent revolutionärt parti, som prövats av erfarenheter och åtnjuter massornas förtroende, så kommer en ny revolutionär situation att kasta samhället bakåt. Under sådana omständigheter kan ett krig sluta med att hela vår civilisation rasar samman, istället för med en segerrik revolution. Man måste vara beklämmande blind för att inte se denna fara.

Krig och revolutioner är de allvarligaste och mest tragiska fenomenen i människans historia. Man kan inte skoja med dem. De accepterar inte dilettanteri. Vi måste klart inse sambanden mellan krig och revolution. Vi måste inte mindre klart inse sambanden mellan *objektiva* revolutionära faktorer, som inte går att framkalla efter behag, och revolutionens *subjektiva* faktor - proletariatets medvetna förtrupp, dess parti. Man måste med största möjliga energi förbereda detta parti.

Kan man för ett ögonblick tänka sig att de så kallade "trotskisterna", den yttersta vänstern, som jagas och förföljs av alla andra strömningar, skulle ägna sina krafter åt föraktliga äventyr, sabotage och krigsprovokationer istället för att bygga ett nytt revolutionärt parti som kan beväpnas sig för att möta de revolutionära situationerna? Bara Stalins och hans skolas cyniska förakt för världssopinionen, och Stalins primitiva politiska kunskaper, kan komma på en så grotesk och idiotisk anklagelse!

Jag har i massor av artiklar och hundratals brev förklarat att ett militärt nederlag för Sovjetunionen oundvikligen skulle leda till att kapitalismen återupprättades i halvkolonial form under en fascistisk politisk regim, att landet delades upp, och att oktoberrevolutionen ödelades. Efter att ha blivit upprörda över den stalinistiska byråkratins politik, kom många av mina tidigare politiska vänner i olika länder till slutsatsen att vi inte var förpliktigade att försvara Sovjetunionen "*ovillkorligt*". Mot detta argumenterade jag att man inte får identifiera byråkratin med Sovjetunionen, att Sovjetunionens nya sociala grundvalar ovillkorligt måste försvaras mot imperialismen, att den bonapartistiska byråkratin kommer att störtas av de arbetande massorna bara på villkor att grundvalarna till Sovjetunionens ekonomiska regim bevaras. I denna fråga bröt jag öppet och demonstrativt med dussintals gamla och hundratals nya vänner. I mitt arkiv finns en enorm mängd brev som ägnas frågan om Sovjetunionens försvar. I min senaste bok, **Den förrådade revolutionen**, gör jag slutligen en detaljerad analys av Sovjetunionens militära och diplomatiska politik, uttryckligen utifrån frågan

om landets försvar. Trots att jag bröt med många nära vänner som inte insåg behovet att *ovillkorligt* försvara Sovjetunionen mot imperialismen, vill nu GPU ha det till att jag egentligen slöt allianser med imperialisterna och uppmuntrade dem att förstöra Sovjetunionens ekonomiska grundvalar.

Dessutom är det omöjligt att inse exakt vad Tyskland och Japan i praktiken bidrog med till alliansen. "Trotskisterna" sålde sina huvuden till Mikado och Hitler. Vad fick de i utbyte? Krig får sin kraft av pengar. Fick "trotskisterna" åtminstone pengar från Tyskland och Japan? Inte ett ord om det nämns under rättegången. Åklagaren är inte ens intresserad av frågan. Hänvisningar till andra finansiella källor ger vid handen att varken Tyskland eller Japan gav några pengar. Vad *gav* de då egentligen till "trotskisterna"? Denna fråga får inte ens skuggan av ett svar under hela rättegången. Alliansen med Tyskland och Japan existerar helt och hållet i den metafysiska sfären. Till det vill jag tillägga att det är den ömkligaste polismetafysiken i mänsklighetens historia!

XIV. Köpenhamn

Genom alla sina motsägelser och orimligheter är kapitlet om "Köpenhamn" i rättegången mot de sexton (Zinovjev och andra) det mest fruktansvärda av alla. Fakta angående Köpenhamn har för länge sedan slagits fast och analyserats i ett flertal böcker, till att börja med **Rödboken** av L Sedov. Jag har överlämnat de viktigaste dokumenten och bevisen till kommissionen, och förbehåller mig rätten att lägga fram kompletterande material under utredningens gång. Därför kommer jag att vara så kortfattad som möjligt vad gäller "terroristveckan" i Köpenhamn.

Jag accepterade inbjudan från de danska studenterna om att föreläsa i Köpenhamn i förhoppning om att jag skulle kunna stanna i Danmark eller skaffa tillträde till något annat europeiskt land.

Genom den sovjetiska regeringens påtryckningar mot den danska regeringen (hot om ekonomisk bojkott) förverkligades inte dessa förhoppningar. För att avskräcka andra länder från att erbjuda sin gästfrihet beslutade GPU att omvandla min veckas vistelse i Köpenhamn till en vecka av "terroristiska komplotter". Holtzman, Berman-Jurin och David påstods ha träffat mig i den danska huvudstaden. Alla tre anlände oberoende av varandra, och var och en av dem fick särskilda terroristiska order från mig. Olberg befann sig i Berlin men fick liknande instruktioner från mig, via brev.

Det främsta vittnet mot mig och Leon Sedov är *Holtzman*, en gammal partimedlem som vi båda känner personligen. Holtzmans bekännelser under förundersökningen och rättegången skiljer sig från de flesta svarandes bekännelser genom att vara så ytterst knapphändiga. Det räcker att påpeka att Holtzman trots åklagarens envishet förnekade varje inblandning i terroristhandlingar. Holtzmans vittnesmål måste betraktas som en minsta gemensam nämnare för alla förhørsprotokoll. Holtzman gick bara med på att erkänna *Trotskijs* terroristiska planer och att *Leon Sedov* deltog i dem. Just genom att Holtzmans bekännelser är så knapphändiga får de vid ett första påseende så stor tyngd. Ändå är det just Holtzmans vittnesmål som smulas sönder till damm när det kommer i kontakt med fakta. De dokument och edliga intyg som jag har lagt fram, och som jag inte tänker räkna upp igen, slår med säkerhet fast att Sedov, tvärtemot Holtzmans uttalande, *inte* var i Köpenhamn, och följaktligen inte kunde ha fört Holtzman till mig, och i synnerhet inte från ett *Hotell Bristol* som revs 1917. De tre andra "terroristernas" uttalanden - Berman-Jurins, Davids och Olbergs - som i sig själva är otroliga, undergräver dessutom varandra och kullkastar fullständigt Holtzmans vittnesmål.

Holtzman, Berman-Jurin och David säger allihopa att de skickades till Köpenhamn av Leon Sedov. Men varken Berman eller David nämner att Sedov var i Köpenhamn. Bara Holtzman påstås ha träffat Sedov i lobbyn till ett rivet hotell.

Berman-Jurin och David medger själva att de var fullkomligt okända för mig, och sägs ha blivit förordade av min son, som vid den tiden var en 26-årig student. Av detta följer att jag dolde mina terroristiska uppfattningar för mina närmaste, men utfärdade terroristiska instruktioner till flyktiga bekantskaper. Detta förbryllande faktum kan bara förklaras på ett sätt - de som var "flyktiga

bekantskaper" för mig var ingalunda "flyktiga bekantskaper" för GPU.

En fjärde terrorist, Olberg, förkunnade under kvällssammanträdet 20 augusti, 1936: "Det var min avsikt att före avresan till Sovjetunionen resa med Sedov till Köpenhamn och besöka Trotskij. *Vår resa till Köpenhamn blev likväl inte utav. Sedovs fru, Susanna, reste till Köpenhamn* och medförde vid återkomsten ett brev från Trotskij, adresserat till Sedov. I brevet gav Trotskij sitt samtycke till min resa till Sovjetunionen..." (Min kursivering, LT.)

Som framgår av mina vänner i Berlin familjen Pemferts brev från 30 april 1930, betraktade de redan på den tiden Olberg, om inte som GPU-agent så åtminstone kandidat till det. Jag avvisade hans förslag att komma från Berlin till Prinkipo som rysk sekreterare. Det är ännu mer obegripligt att jag två år senare skulle ge honom "terroristiska instruktioner". Men till skillnad från Berman-Jurin och David brevväxlade faktiskt Olberg en gång med mig, blev personligt bekant med Sedov i Berlin, träffade honom flera gånger, kände Sedovs vänner - röde sig kort sagt i viss mån inom hans kretsar. Olberg hade möjlighet att få höra, och som hans vittnesmål visar hörde han verkligen, att min sons försök att ta sig till Köpenhamn inte lyckades, men att hans fru, som hade ett franskt pass, reste dit.

Som ni ser förkunnar alla fyra "terroristerna" att det var Sedov som satte dem i kontakt med mig. Men därefter skiljer sig deras vittnesmål åt. Enligt Holtzman var Sedov själv i Köpenhamn. Berman-Jurin och David nämner inte om Sedov var i Köpenhamn. Slutligen hävdar Olberg kategoriskt att Sedov inte kunde göra resan till Köpenhamn. Det mest anmärkningsvärda är att åklagaren inte på minsta sätt uppmärksammar dessa motsägelser.

Som jag redan har sagt har kommissionen tillgång till skriftliga bevis för att Sedov inte var i Köpenhamn. Olbergs vittnesmål och Berman-Jurins och Davids tystnad bekräftar detta faktum. Således rasar det viktigaste vittnesmålet mot Sedov och mig, Holtzmanns, ihop till stoft. Det är inte förvånande att GPU:s vänner till varje pris försöker rädda Holtzmanns vittnesmål, på vilket hela historien om den "terroristiska veckan" i Köpenhamn hänger. Därför framför man tanken att Sedov kan ha rest till Köpenhamn illegalt, utan Olbergs och andras kännedom. För att beröva mina motståndare detta sista kryphål ska jag kort dröja vid denna tankegång.

Varför behövde Sedov riskera en illegal resa? Det enda vi känner till om hans påstådda vistelse i Köpenhamn inskränker sig till: att föra Holtzman från Hotell *Bristol* till min bostad, och till att "Trotskijs son, Sedov, kom och gick ofta" under mitt samtal med Holtzman. Det är allt. Var det värt besväret att göra en olaglig resa till Berlin för bara det?

Berman-Jurin och David, som enligt sina egna medgivanden aldrig hade träffat mig tidigare, lyckades hitta mig i Köpenhamn utan hjälp av Sedov, som enligt vad man kan sluta sig till från deras uttalanden, gav dem alla nödvändiga anvisningar i Berlin. Det var ännu enklare för Holtzman, som hade träffat mig tidigare, att ta reda på var jag befann mig. Ingen vettig människa kan tro att Sedov reste på falskt pass från Berlin till Köpenhamn för att ta med Holtzman till min bostad, utan att samtidigt ta hand om Berman-Jurin och David, som han också hade skickat från Berlin och som jag inte kände personligen.

Men kanske Sedov kom till Köpenhamn illegalt för att träffa sina föräldrar? Vid ett första påseende kan detta antagande verka en aning mer sannolikt, om inte Sedov några dagar senare helt lagligt reste till Frankrike i samma syfte - det vill säga för att träffa sina föräldrar.

Men, vidhåller GPU:s vänner, kunde inte Sedov ha gjort en andra och laglig resa bara för att dölja den första illegala resan? Låt oss för ett ögonblick betrakta denna tankegång på ett konkret sätt. Helt öppet, inför alla, förbereder sig Sedov för att resa till Köpenhamn. Han döljer med andra ord inte för någon att han tänker träffa oss. Alla våra vänner i Köpenhamn vet att vi väntar på vår son. Hans fru och advokat kommer till Köpenhamn och berättar för sina vänner om hans misslyckade ansträngningar. Nu vill de få oss att tro att Sedov, efter att ha misslyckats med att få visum, skaffar sig ett falskt pass och kommer i hemlighet till Köpenhamn utan våra vänners vetskap. Där träffar

han Holtzman i lobbyn till ett hotell som inte existerar, för honom till ett möte med mig utan att bli upptäckt av mina vakter, och "kommer och går ofta" under mitt samtal med Holtzman. Därefter försvinner han från Köpenhamn lika mirakulöst som han anlände. När han återvänder till Berlin lyckas han få visum till Frankrike, och träffar redan den 5 december oss igen på Gare du Nord i Paris. Och allt detta till vilken mening?

Å ena sidan har vi Holtzmans vittnesmål, som inte har ett ord att säga om vilken sorts pass han använde för sin resa till Köpenhamn (statsåklagaren frågar givetvis inte ut honom på denna punkt), och som kronan på verket anger ett icke-existerande hotell som mötesplatsen för sitt sammanträffande med en frånvarande Sedov. Å andra sidan har vi Berman-Jurins och Davids tystnad om Sedov, det helt sanna påståendet att Olberg och Sedov var kvar i Berlin, mer än ett tjugotal edliga intyg som bestyrker Sedovs, mina och hans mors uppgifter, till vilket man kan lägga vanligt bondförnuft, vars pondus inte går att förneka.

Sammanfattningsvis: Sedov var inte i Köpenhamn; Holtzmans vittnesmål är falskt. Holtzman är åklagarens nyckelvittne. Hela "Köpenhamnveckan" faller i stycken.

Jag kan ange ett antal kompletterande argument, som borde skingra den sista strimman av tvivel, om det överhuvudtaget kan finnas något sådant i denna fråga.

1. Ingen av mina förmenta besökare uppger vare sig min adress eller vilken del av staden där mötet ägde rum.
2. Det lilla hus där vi bodde tillhörde en dansös som hade rest utomlands. Alla möbler i huset visade ägarens yrke, och kunde inte ha undgått att uppmärksammas av besökarna. Om Holtzman, Berman-Jurin och David hade besökt mig så skulle de ofelbart ha nämnt möblerna i bostaden.
3. Under vår vistelse i Köpenhamn cirkulerade ett rykte i världspressen om att Zinovjev var död. Ryktet visade sig vara felaktigt. Men det gjorde intryck på oss alla. Är det tänkbart att mina besökare, som kom för att få "terroristiska" instruktioner, antingen inte hörde mig eller andra tala om Zinovjevs död, eller glömde allt om det?
4. Ingen av mina påstådda besökare sa ett ord om mina sekreterare, vakter etc.
5. Berman-Jurin och David sa inget om vilka pass de reste på, hur de hittade mig, var de bodde, etc.

Domarna och statsåklagaren ställer inte en enda konkret fråga av rädsla för att en oförsiktig gest kan stjälpa omkull den bräckliga konstruktionen.

Det danska regeringspartiets organ, *Socialdemokraten*, skrev omedelbart efter rättegången mot Zinovjev och Kamenev, 1 september 1936, att *Hotell Bristol*, där det påstådda mötet mellan Holtzman och Sedov ägde rum, hade rivits 1917. Rättsväsendet i Moskva mötte detta inte oviktiga avslöjande med fullständig tystnad. En av GPU:s advokater, förmodligen den oersättlige Pritt, förde fram antagandet att stenografen slant med pennan när han skrev namnet "Bristol". Om man betänker att rättegången genomfördes på ryska, så är det helt obegripligt hur en rysk stenograf skulle kunna göra ett misstag med ett så oryskt ord som "Bristol". Dessutom läste domarna och allmänheten igenom de noggrant rättade protokollen från domstolsförhandlingarna. Utländska journalister var närvarande under rättegången. Innan *Socialdemokratens* avslöjande hade ingen märkt att någon "slant med pennan". Händelsen blev naturligtvis vida känd. Stalinisterna höll tyst i fem månader.

Först i februari i år gjorde Komintern en räddande upptäckt: det fanns verkligen inget *Hotell Bristol* i Köpenhamn, men det finns en godisbutik som heter *Bristol*, och som ligger vägg i vägg med ett hotell. Visserligen heter det hotellet *Grand Hotell Köpenhamn*, men det är ju i alla fall ett hotell.

Visserligen är inte godisbutiken ett hotell, men den heter *Bristol*. Enligt Holtzman ägde mötet rum i hotellets *lobby*. Förvisso har inte godisbutiken någon lobby, men å andra sidan har hotellet som inte heter *Bristol* faktiskt en lobby. Till detta måste man tillägga, att det till och med av Kominterns skisser framgår att affärens och hotellets ingångar ligger på olika gator. Nå, var ägde nu mötet rum egentligen? I lobbyn utan *Bristol* eller i *Bristol* utan lobby?

Men låt oss för ett ögonblick anta att Holtzman blandade ihop affären och hotellet när han kom överens med Sedov i Berlin var de skulle träffas. Hur kunde Sedov då hitta platsen för mötet? Låt oss gå författarna till denna hypotes mer än halvvägs till mötes och låt oss anta att Sedov uppvisade en ovanlig påhittighet, att han gick in på den andra gatan och hittade ett hotell med ett annat namn och träffade Holtzman i lobbyn. Men det är uppenbart att Holtzman bara kunde ha blandat ihop namnet på hotellet *före* mötet. Misstaget måste ha klarats ut *under* mötet och båda parter måste ha fått ett starkt minne av det. *Efter* mötet kunde Holtzman i alla fall inte ha talat om lobbyn - till godisbutiken *Bristol*. Hypotesen faller omkull så fort man berör den.

Men för att ytterligare krångla till bilden påstår Kominterns press att affären *Bristol* under lång tid hade fungerat som mötesplats för danska "trotskister" och sådana på genomresa. Här har vi en uppenbar anakronism. I november 1932 fanns det inte en enda "trotskist" i Danmark. Tyska "trotskister" kom till Köpenhamn först efter Hitlers seger - det vill säga år 1933. Men även om vi för ett ögonblick antar att det inte bara fanns "trotskister" där 1932, utan också att *Bristol* redan användes av dem, så blir hypotesen ännu mer vettlös. Låt oss vända oss till Holtzmans vittnesmål, som det anges i det officiella protokollet:

...Sedov sade till mig: "Då ni nu ämnar resa till Sovjetunionen, så vore det bra om ni kunde följa med mig till Köpenhamn, där min far befinner sig." ...Jag samtyckte, men jag förklarade för honom, att vi av konspirativa orsaker inte borde resa tillsammans. Jag kom överens med Sedov, att jag om två eller tre dagar skulle komma till Köpenhamn och ta in på hotell "Bristol", där vi kunde träffas...

Det är givetvis osannolikt att den gamle revolutionären, som inte ville göra resan tillsammans med Sedov, eftersom han skulle riskera livet om hans resa till Köpenhamn avslöjades, skulle välja en mötesplats som enligt Kominterns press "i årtal hade varit mötesplats för danska trotskister, och för personer i deras omgivning, liksom för möten mellan danska och utländska trotskister." Kominterns överambitiösa företrädare ser i denna omständighet, som vi redan har sagt var ett rent påhitt, en bekräftelse för deras hypotes. Enligt dem valde Holtzman en mötesplats i en affär som var välkänd för stalinisterna som ett "trotskistiskt tillhåll". Den ena absurditeten staplas på den andra. Om affären var välkänd för danska och utländska "trotskister", i synnerhet för Holtzman, så skulle han för det första inte blandat ihop den med *Grand Hotell Köpenhamn*, och för det andra skulle han ha undvikit den som pesten just på grund av dess "trotskistiska" rykte. Det är så dessa personer korrigerar en stenograf som "slinter med pennan".

Utifrån de dokument som jag har lagt fram vet kommissionen att Sedov inte kunde ha varit i den "trotskistiska" godisbutiken eftersom han överhuvudtaget inte var i Köpenhamn. I Sedovs **Rödbok** behandlas episoden med *Hotell Bristol* som en raritet som kännetecknar GPU:s extremt slarviga arbetsmetoder. Huvudkraften läggs på att bevisa att Sedov befann sig i Berlin i november 1932. Oräkneliga dokument och edliga vittnesmål lämnar inget utrymme för tvivel i denna fråga. De vill få oss att tro att Sedovs spöke hittade till godisbutikens spökaktiga lobby, som efter en viss fördröjning med hjälp av GPU-agenternas fantasi förvandlades till ett hotell.

Holtzman gjorde resan åtskild från Sedov och naturligtvis på falskt pass för att inte lämna några spår. Nuförtiden registreras alla utläningar som reser in i ett land. Om vi fick reda på vilket pass Holtzman använde när han reste från Berlin till Köpenhamn skulle vi omedelbart kunna bestyrka Holtzmans vittnesmål. Kan man tänka sig en rättsprocedur där åklagaren i ett sådant fall inte frågar

den svarande om hans pass? Det är välkänt att Holtzman förnekade alla band till Gestapo. Desto större anledning för åklagaren att fråga Holtzman vem som ordnade hans falska pass. Men Vysjinskij ställde givetvis inte den frågan, för att inte sabotera sitt eget arbete. Allt tyder på att Holtzman måste ha tillbringat natten i Köpenhamn. Var? Kanske i godisbutiken *Bristol*? Vysjinskij är inte heller intresserad av den frågan. Hans enda funktion är att skydda de svarande från att bekräfta sina egna vittnesmål.

Misstaget i frågan om *Hotell Bristol* misskrediterar naturligtvis åklagaren. Misstaget angående mötet med den frånvarande Sedov misskrediterar tveklöst rättegången. Men det som allra mest misskrediterar rättegången och Vysjinskij själv är omständigheten att den senare inte frågade ut den svarande om hans pass, varifrån han fick tag på det, eller var han fick nattlogi, trots att dessa frågor kräver ett svar. Även här avslöjar Vysjinskijs tystnad honom som en medbrottsling till den juridiska bluffen.

XV. Radek

I sin sammanfattning (28 januari) sa åklagare Vysjinskij: "Radek är en av de mest framstående och, den rättvisan måste man göra honom, talangfullaste och mest hårdnackade trotskisterna... Han är oförbätterlig... Han är en av dem, som står hövdingen för detta band, Trotskij, närmast och åtnjuter hans största förtroende." Alla delar av denna karakteristik är felaktiga, möjligen med undantag för hänvisningen till Radeks talang. Men här måste man tillägga, *talang som journalist*. Och bara som ett olämpligt skämt kan man tala om att Radek är en "hårdnackad" och "oförbätterlig" oppositionell, som står nära mig.

I själva verket är Radeks mest framstående kännetecken hans impulsivitet, instabilitet, opålitlighet, benägenhet att hamna i panik vid första tecken på fara, och vara extremt pratsam när allt är bra. Dessa egenskaper gör honom till en journalistikens Figaro av första rang, en ovärderlig vägvisare för utländska korrespondenter och turister, men ytterst olämplig i rollen som konspiratör. Bland välunderrättade personer är det helt enkelt otänkbart att tala om Radek som inspiratör till terroristattentat eller organisatör av en internationell sammansvärjning!

Men det är ingen slump att åklagaren tillskriver Radek egenskaper som står i direkt motsättning till hans verkliga natur. Annars skulle det inte gå att skapa ens skuggan av en psykologisk grund för anklagelsen. Om jag hade valt Radek till ledare för det "rent trotskistiska" centrumet, och om jag hade invigt ingen mindre än Radek i mina förhandlingar med Tyskland och Japan, så är det i själva verket helt självklart att Radek inte bara måste ha varit en "hårdnackad" och "oförbätterlig" trotskist, utan också en av mina "närmaste män med det största förtroende". Beskrivningen av Radek i åklagarens sammanfattning är en outhärlig del av den juridiska bluffen.

Enligt åklagaren var Radek "utrikesminister" i det "trotskistiska" centrumet. Radek var förvisso nära sysselsatt med utrikespolitiska frågor, men uteslutande i egenskap av journalist. Under oktoberrevolutionens första år är det sant att han under en period satt i folkkommissariernas råd för utrikes ärenden. Men de sovjetiska diplomaterna klagade till politbyrån, att "allt som nämndes i Radeks närvaro nästa morgon hade spridits ut i hela Moskva." Radek avsattes snabbt från rådet.

En gång i tiden var han medlem i centralkommittén, och i denna egenskap hade han rätt att delta på politbyråns möten. På Lenins initiativ diskuterades frågor som behövde hemlighållas alltid i Radeks frånvaro. Lenin uppskattade Radek som journalist men kunde inte tåla hans brist på självbehärskning, hans lättsinniga inställning till allvarliga frågor, hans cynism.

Man kan inte undvika att påminna om Lenins omdöme om Radek vid sjunde partikongressen (1918) under diskussionen om fredsöverenskommelsen i Brest-Litovsk¹. Med hänvisning till

¹ Detta omdöme finns i *Valda verk i 3 band*, bd 2, s 519-20. Där talar Lenin dock om Rjazanov. Antingen har Trotskij fel, eller så är det ett misstag i *Valda verk* (och i så fall även *Collected Works*) - öa.

Radeks anmärkning, "Lenin avträder rum för att vinna tid", sa Lenin: "Jag övergår till kamrat [Radek], och här skulle jag vilja säga att... av en händelse [sade han] ett allvarligt ord nu." Och längre fram: "Den här gången slumpade det sig att vi av kamrat [Radek] fick höra en allvarlig fras". Denna anmärkning som upprepades två gånger uttrycker mycket väl kärnan i inte bara Lenins utan också hans närmaste medarbetares inställning till Radek. Jag vill också notera att Stalin till och med sex år senare i januari 1924, under partikonferensen som sammankallades strax innan Lenins död, sa: "Hos de flesta människor styr huvudet tungan. Radeks tunga styr hans huvud." Även om dessa ord är grova, så är de inte missriktade. Hursomhelst överraskade de ingen, minst av allt Radek. Han var van vid sådana omdömen. Vem kan tro att jag skulle ställa en person vars huvud styrs av hans tunga, och som därmed bara kan uttrycka allvarliga tankar "av en händelse", i ledningen för en storslagen plan?

Radeks inställning till mig genomgick två utvecklingskedor. 1923 skrev han ett lovtal om mig ("Leo Trotskij - segerorganisatören", *Pravda*, 14 mars 1923) som överraskade mig med sin hänförliga ton. Under Moskvarättegången (21 augusti 1936) skrev Radek en artikel om mig som är den mest förtalande och cyniska som han har skrivit. Mitt under perioden mellan dessa två artiklar kapitulerar Radek. 1929 var en brytpunkt i hans politiska liv och i hans inställning till mig. Historien om våra relationer före och efter 1929 kan utan problem följas år för år i artiklar och brev. Genom att återupprätta grundläggande fakta kan man i denna precis som i andra frågor tillbakavisa anklagelsen.

Mellan 1923 och 1926 vacklade Radek mellan den ryska Vänsteroppositionen och den högerkommunistiska oppositionen i Tyskland (Brandler, Thälheimer, etc). Vid tiden för den öppna brytningen mellan Stalin och Zinovjev (i början av 1926) försökte Radek förgäves föra samman Vänsteroppositionen och Stalin i ett block. Därefter tillhörde Radek Vänsteroppositionen i nästan tre år (en ovanligt lång period för honom!). Men inom oppositionen svängde han hela tiden från höger till vänster.

I augusti 1927 utvecklade Radek tanken om hotet från termidor, och skrev i sina programmatiska teser:

Tendensen till ett termidorienskt förfall av partiet och dess ledande institutioner visar sig i följande avseenden: ... (d) i linjen att öka partiapparatsens vikt gentemot partiets basorganisationer, en linje som fick sitt klassiska uttryck i Stalins deklaration inför plenarmötet (augusti 1927): "Dessa kadrer kan bara förflyttas med hjälp av ett inbördeskrig" - en deklaration som är... en klassisk formulering för en bonapartistisk statskupp. (e) i den utrikespolitik som har formulerats av Sokolnikov. Man måste öppet beteckna dessa tendenser som termidorienska... och öppet säga att de får sitt fullkomliga uttryck i centralkommitténs högerflygel (Rykov, Kalinin, Vorosjilov, Sokolnikov) och delvis i centern (Stalin). Man måste öppet säga att de termidorienska tendenserna blir allt starkare...

Detta citat är betydelsefullt i två avseenden:

(a) Det visar för det första att Stalin redan 1927 förkunnade att byråkratin ("dessa kadrer") inte kunde avsättas, och slog fast att all opposition var lika med inbördeskrig. (Tillsammans med hela oppositionen kallade Radek denna öppna deklaration för en yttring av bonapartism.)

(b) Det betecknar entydigt att *Sokolnikov* var företrädare för den termidorienska högern, och inte bara ideologisk anhängare till den. Ändå sägs Sokolnikov i den senaste rättegången vara medlem i det "trotskistiska" centrumet.

I slutet av 1927 uteslöts Radek och hundratals andra oppositionella ur partiet och förvisades till Sibirien. Zinovjev, Kamenev och därefter Pjatakov ångrade sig. På våren 1928 började Radek tvivla, men under ytterligare nästan ett år försökte han vara ståndaktig.

Således skrev Radek 10 maj till Preobrazjenskij från Tobolsk: "Jag tillbakavisar zinovjevismen och pjatakovismen på samma sätt som jag tillbakavisar dostojevkismen. De våldför sig på sina övertygelser och tar tillbaka sina ord. Det går inte att hjälpa arbetarklassen med hjälp av lögnen. De som står kvar måste tala sanning."

I ett svar på mina farhågor, skrev Radek så här till mig 24 juni: "Ingen av oss har för avsikt att avsäga oss våra uppfattningar. En sådan avsägelse vore ännu mer löjlig eftersom historiens prövningar visar att uppfattningarna är riktiga."

För Radek fanns det alltså inte minsta tvekan om att de oppositionella bara kunde ta tillbaka sina ord i syfte att återvinna byråkratins gunst. Det föll honom aldrig in att det kunde finnas en djävulsk plan bakom avsägelseerna.

3 juli skrev Radek till kapitulationisten Vardine: "Kan du tänka dig att Zinovjev och Kamenev har tagit tillbaka sina ord för att hjälpa partiet. I själva verket är de bara djärva nog att skriva artiklar mot oppositionen. Det är logiken i deras ståndpunkt, ty botgörarna måste bevisa att de ångrar sig." Dessa rader kastar ett skarpt ljus över de kommande rättegångarna, där inte bara Zinovjev och Kamenev, utan också Radek skulle "bevisa" att deras tidigare avsägelser var allvarligt menade.

På sommaren 1928 utarbetade Radek tillsammans med Smilga ett antal politiska teser där de bland annat slog fast: "De som likt Pjatakov skyndar sig *att begrava sitt förflutna med hjälp av förräderi* gör ett allvarligt misstag." På så sätt yttrar sig Radek om sin framtid som medarbetare i det mytomspunna "parallellcentrumet". På denna tid vacklade Radek redan själv. Men psykologiskt kunde han inte bedöma Pjatakovs kapitulation som något annat än förräderi.

Men Radeks önskan att sluta fred med byråkratin var redan så uppenbar i hans brev, att F Dingelstedt, en av de mest framstående inom den unga generationen av landsförvisade, öppet stämplade Radeks "kapitulationistiska" tendenser. 8 augusti svarade Radek till Dingelstedt:

Att skicka brev om min kapitulation är en lättsinnig handling som bara kan sprida panik, och ovärdigt en gammal revolutionär... När du har tänkt igenom saken, när dina nerver har återfått balansen (och vi behöver starka nerver, för exilen är en struntsak i jämförelse med vad vi kommer att möta under kommande dagar), då kommer du, en gammal partimedlem, att skämmas över att du tappade huvudet. Kommunistiska hälsningar, K R.

Speciellt anmärkningsvärt i detta brev är anmärkningen att landsförvisningen i Sibirien bara är en struntsak i jämförelsen med det framtida förtrycket. Det är som om Radek förutsåg de framtida rättegångarna.

16 september skrev Radek till de landsförvisade i byn Kolpasjev:

Stalin kräver att vi erkänner våra "fel" och glömmar hans fel - denna formulering är ett krav på att vi ska kapitulera som särskild strömning och underkasta oss centrum... På detta villkor är han redo att erbjuda oss nåd. Vi kan inte acceptera detta villkor. [*Oppositionens bulletin*, nr 4-5, september 1929.]

Samma dag skrev Radek till Vratjev angående de slag som hårdare oppositionella hade öst över honom: "Detta ramaskri kommer inte att hindra mig från att göra min plikt. Och de som på grundval av denna kritik [kritiken mot Radek] fortsätter att pladdra om att förbereda pjatakovismen visar bara att de är intellektuellt efterblivna."

Radek ser fortfarande Pjatakov som ett exempel på den värsta politiska bankrutt.

Dessa citat beskriver den uppsplittring som ägde rum inom oppositionen och hur den vacklande och opportunistiska flygeln hoppade av till byråkratins läger. De krossar fullkomligt anklagelseaktens polistillverkade version att kapitulationerna var ägnade som en sammansvärjning mot partiet.

I oktober 1928 försökte Radek vädja till centralkommittén om att upphöra med eller åtminstone minska förföljelserna av oppositionen. "Trots det faktum att de äldre av oss har kämpat för kommunismen i ett kvarts sekel", skriver han från Sibirien till Moskva, "kastar ni ut oss ur partiet och fördömer oss som kontrarevolutionärer... på grundval av en anklagelse som inte vanäras oss utan är en skam för de som gör den." (Brottsbalkens 58:e artikel.) Radek räknar upp en rad exempel på grym behandling av landsförvisade - Sibirjakov, Alskij, Choretjko - och fortsätter: "Men omständigheterna kring Trotskijs sjukdom är droppen som får bägaren att rinna över. Vi kan inte förbli tysta och passiva medan malarian åter upp styrkan hos en kämpe som hela sitt liv har tjänat arbetarklassen och som var oktoberrevolutionens svärd."

Så lät ett av oppositionsmedlemmen Radeks sista uttalanden, och hans sista positiva bedömning av mig. Redan i början av 1929 slutade han dölja sin vacklan. Efter förhandlingar med partikommittéerna och GPU återvände kapitulanten Radek i mitten av juni till Moskva, dock fortfarande under bevakning. På en av järnvägsstationerna i Sibirien hade han ett samtal med landsförvisade, och en av deltagarna berättade om det i ett brev utomlands (*Oppositionens bulletin*, nr 6, oktober 1929):

Fråga: Och vilken är din inställning till L D [Trotskij]?

Radek: Jag har fullständigt brutit med L D. Från och med nu är vi politiska motståndare... Vi har ingenting gemensamt med en samarbetsman till lord Beaverbrook.

Fråga: Kräver du att artikel 58 ska avskaffas?

Radek: Med eftertryck, nej! För de som följer med oss kommer den automatiskt inte att kunna tillämpas. Men vi kommer inte att avskaffa artikel 58 för de som fortsätter att undergräva partiet och inlåter sig på att organisera missnöje bland massorna.

GPU:s agenter lät inte samtalet fortsätta längre. De knuffade in Karl [Radek] i tåget och anklagade honom för att agitera mot Trotskijs förvisning. Radek ropade från tåget: "Skulle jag agitera mot Trotskijs förvisning? Ha, ha!... Jag agiterar för att kamraterna ska återvända till partiet!" GPU-agenterna lyssnade under tystnad och knuffade sedan Karl längre in i tåget. Expressståget började röra sig.

Jag skrev en redaktionell kommentar till denna livfulla och målande beskrivning av Radek i egen hög person: "Vår korrespondent säger att den [kapitulationen] i grund och botten handlar om 'feghet'. Detta sätt att formulera frågan kan verka alltför förenklat. Men i huvudsak stämmer det. Det handlar givetvis om politisk feghet - det behöver inte ha med personlig feghet att göra, även om de lyckligtvis ofta sammanfaller." Denna karakteristik stämmer fullständigt med min bedömning av Radek.

Så fort nyheten om Radeks "allvarligt menade ångerfullhet" rapporterades av telegrambyråerna, skrev jag något tidigare, 14 juni:

I och med att Radek kapitulerar stryker han sig från de levandes lista. Han kommer att hamna i den grupp av halvt dömda, halvt förlåtna som leds av Zinovjev. Dessa personer är rädda för att yttra en stavelse högt, är rädda för att ha egna uppfattningar, och lever följaktligen i ständig skräck för sina egna skuggor. (*Oppositionens bulletin*, nr 1-2, juli 1929.)

Mindre än en månad senare (7 juli) skrev jag i en annan artikel angående kapitulationerna: "I stort sett ingen har hittills anklagat Radek för att vara hårdnackad och konsekvent." (*Oppositionens bulletin*, nr 1-2, juli 1929.) Dessa ord låter som ett polemiskt genmäle till åklagare Vysjinskij, som sju år senare skulle bli den första som anklagade Radek för att vara "hårdnackad" och "oförbätterlig".

I slutet av juli återvände jag till samma tema, nu i ett vidare perspektiv:

Radeks, Smilgas och Preobrazjenskijs kapitulation är på sitt sätt ett betydelsefullt politiskt faktum. Det visar framförallt hur en stor och heroisk revolutionär generation, vars öde det var

att genomleva krigets och oktoberrevolutionens erfarenheter, fullkomligt har tagit ut sig. Tre gamla och aktningsvärda revolutionärer har strukit sig från de levandes lista. De har berövat sig själva det allra viktigaste, rätten att begära förtroende. Den kan de aldrig återfå.

Från mitten av 1929 blev Radeks namn i oppositionens kretsar symbolen för den mest förnedrande sortens kapitulation och knivhugg mot gårdagens vänner. För att klarare ange huvuddragen i Stalins svårigheter, frågar den tidigare nämnde Dingelstedt ironiskt: "Kommer han att få någon hjälp av överlöparen Radek?" För att understryka sitt förakt för dokumentet från en färsk kapitulationist, tillägger Dingelstedt: "Du har röjt vägen för dig själv till Radek" (22 september, 1929).

En annan landsförvisad oppositionsmedlem skriver den 27 oktober från Sibirien (*Oppositionens bulletin*, nr 7, november-december 1929):

Radeks arbete har antagit en utomordentligt föraktlig karaktär - det finns inga andra ord för det. Han lever på småaktiga intriger och skvaller, han besudlar ursinnigt sitt förflutna.

På hösten 1929 beskriver Rakovskij hur Preobrazjenskij och Radek slog in på kapitulationens väg: "Den förr gjorde det med ett visst mått av konsekvens, den senare som vanligt med undanflykter och hopp från yttersta vänstern till extremhögern och omvänt." (*Oppositionens bulletin*, nr 7, november-december 1929.) Rakovskij påpekar sarkastiskt att varje kapitulationist som lämnar oppositionen är tvungen "att sparka på Trotskij med hovar" skodda med "radekistiska naglar". Alla dessa citat talar för sig själva. Nej, kapitulationerna är inte en militär list från "trotskisternas" sida!

På sommaren 1929 besökte en tidigare medlem i mitt militära sekretariat, Blumkin, som vid den tidpunkten var i Turkiet, mig i Konstantinopel. När han återvände till Moskva berättade Blumkin för Radek om mötet. Radek förrådade honom omedelbart. På den tiden hade GPU ännu inte förfallit till anklagelser om "terrorism". Ändå sköts Blumkin, i hemlighet och utan rättegång. Så här skrev jag i *Bulletinen*, 25 december 1929, på grundval av de brev som jag fått från Moskva: "Radeks nervösa pladder är välkänt. Nu är han fullkomligt demoraliserad, liksom majoriteten av de kapitulerande... Efter att ha förlorat de sista resterna av moralisk jämvikt, låter sig Radek inte hindras av några som helst vidriigheter." Längre fram kallar jag Radek för en "tom hysteriker". Breven beskriver i detalj hur Blumkin blev förrådd efter sitt möte med Radek. Efter det var Radek föremål för oppositionens yttersta förakt, han var inte bara kapitulationist utan också förrädare.

Sju år senare - jag är här tvungen att gå händelserna lite i förväg - skrev Radek i en artikel i *Izvestija* den 21 augusti 1936, som krävde dödsstraff för Zinovjev och de andra, att jag 1929 hade beordrat Blumkin "att organisera razzior mot handelsdelegationer utomlands för att skaffa pengar som [Trotskij] behövde för antisovjetiska operationer." Jag tänker inte uppehålla mig vid att diskutera det absurda i denna "order": man skulle tro att handelsdelegationer inte har penningmedel i sina lokaler utan på banken! Men vi är intresserade av en annan sida av denna fråga: i augusti 1936 var Radek, enligt sina egna ord, fortfarande medlem i det "trotskistiska centrumet". Under fyra månader efter sin arrestering förnekade han, enligt sitt eget uttalande i rätten, varje som helst deltagande i komplotten - han visade sig alltså enligt åklagarens karakteristik vara en hårdnackad och oförbätterlig "trotskist". Varför tillskrev han då mig, komplottens "ledare", den 21 augusti 1936 - utan någon uppenbar orsak - sådana avskyvärda och idiotiska brott? Låt någon komma på en förklaring som kan passa in i Vysjinskij's schema. För egen del vägrar jag att försöka det.

Den bittra fientligheten mellan Radek och oppositionen kan följas år efter år. Jag är tvungen att begränsa mig till ett urval av exempel.

Tretton förvisade oppositionsmedlemmar i Kansk, Sibirien, riktade en protest till den sextonde partikongressens presidium (juni 1930), och skrev bland annat: "Sovjetiska GPU:s råd har på grundval av förrädisk information från överlöparen Karl Radek dömt SUKP-medlemmen kamrat Blumkin till hårdast möjliga straff."

En förvisad oppositionsmedlem som i *Oppositionens bulletin* (nr 19, mars 1931) beskrev kapitulerarnas politiska och moraliska förfall, glömde inte att tillägga:

Den som har förfallit snabbast är Radek. Kapitulerare från de andra grupperna, inte bara bland basmedlemmarna utan även bland ledarna, bemödar sig om att klargöra att de inte bara politiskt utan också personligt inte har något gemensamt med honom. De ärligaste av dem säger öppet: "Radek spelar en smutsig, förrädisk roll."... Jag vill bara delge er [tillägger korrespondenten] ett litet faktum, men ett som visar Radeks cynism. Som svar på en begäran om hjälp till en förvisad bolsjevik som var allvarligt sjuk, vägrade Radek och lade till: "Han kommer bara att återvända desto snabbare." Radek mäter allting med sin egen smutsiga lilla mätsticka.

Följande skrevs från Moskva och stod i *Bulletinen* 15 november 1931:

Allt tyst på kapitulations"fronten". Zinovjev skriver en bok om Andra internationalen. Politiskt existerar varken han eller Kamenev. Om de andra finns inget att rapportera. Ett undantag: Radek. Han börjar spela en "roll". Radek leder verkligen *Izvestija*. Han har blivit riktigt beryktad i sin nya roll som "Stalins personliga vän". Och det är inget skämt! I vartenda samtal försöker Radek med all kraft skapa intryck av att han står mycket vänskaplig fot med Stalin. "Igår när jag drack te med Stalin", etc. (*Oppositionens bulletin*, nr 25-26, november-december 1931.)

Till skillnad från de andra kapitulerande började Radek spela en viss "roll" bara tack vare att hela hans uppträdande återgav honom de härskandes förtroende. Jag kanske ska påpeka att den just citerade korrespondensen publicerades vid den tidpunkt då jag enligt anklagelseakten vidtog nödvändiga åtgärder för att förleda Radek att slå in på terrorns väg. Uppenbarligen tvingade jag min vänstra hand att krossa det som den högra höll på med.

Diskussionen om Radek fick en internationell omfattning. Således publicerade den tyska oppositionsorganisationen, *Leninbund*, Radeks, Smilgas och Preobrazjenskij's deklARATION, och de erbjöd sig att trycka min deklARATION. I oktober 1929 svarade jag *Leninbunds* ledning: "Är det inte avskyvärt? I min broschyr försvarar jag den ryska oppositionens ståndpunkt. Radek, Smilga och Preobrazjenskij är överlöpare, bittra fiender till den ryska oppositionen, och dessutom skyr inte Radek något förtal." I Vänsteroppositionens skrifter från denna tid kan man hitta ett stort antal hånfulla artiklar, på flera språk, och kommentarer som hudflänger Radek.

Den amerikanske journalisten Max Shachtman, en av mina meningsfränder, som är väl insatt i den ryska oppositionens inre förhållanden, skickade 13 mars 1932 flera gamla anmärkningar som Radek gjort om mig, med följande kommentar: "Skulle det med tanke på den stalinistiska kör som Radek nu sjunger i, inte vara intressant att på nytt påminna de kommunistiska arbetarna om hur Radek för 12 år sedan, innan det blev lönsamt att bekämpa 'trotskismen', sjöng en annan sång?"

Under rättegången vittnade Radek: "... i februari 1932 fick jag ett brev från Trotskij... Trotskij skrev vidare att eftersom han kände mig som en aktiv person var han övertygad om att jag skulle återuppta kampen." Tre månader efter detta påstådda brev, 4 maj 1932, skrev jag till Albert Weisbord i New York: "... Radeks ideologiska och moraliska förfall vittnar om det faktum att Radek inte bara inte är skapad av förstklassigt material, utan också om att den stalinistiska regimen måste luta sig på avhumaniserade ämbetsmän eller demoraliserade personer." Sådan var min bedömning av denna "aktiva person".

I maj 1932 publicerade den tyska liberala tidningen *Berliner Tageblatt*, i en specialutgåva som ägnades det ekonomiska uppbygget i Sovjetunionen, en artikel av Radek som för etthundraförsta gången fördömde mig för att jag inte trodde på att det gick att bygga socialismen i ett land. "Denna tes förnekas inte bara av Sovjetunionens uttalade fiender", skrev Radek, "utan ifrågasätts också av Leo Trotskij." Jag svarade honom i *Bulletinen* (nr 28, juli 1932) i en kort not med titeln *En lätt-sinnig man om en betydelsefull fråga*. Låt mig påminna er om att det var på våren detta år som

Radek reste till Genève, där han påstås ha fått ett brev av Romm från mig, där jag föreslår att man snarast möjligt skulle förinta de sovjetiska ledarna. Det visar sig att jag anförtrorde en "lätsinnig man" "betydelsefulla" uppdrag!

Om man ska tro på Radeks vittnesmål befästes mina band till Radek under åren 1933-36. Det hindrade inte honom att lidelsefullt revidera revolutionens historia i Stalins personliga intresse. 21 november 1935, tre veckor innan Pjatakovs "flygresor" till Oslo, relaterade Radek i *Pravda* en intervju med någon utlänning: "Jag berättade för honom hur Lenins närmaste vapenbroder, Stalin, ledde organiseringen av fronten och utarbetade de strategiska planer som låg till grund för våra segrar." På så sätt uteslöts jag fullständigt från inbördeskrigets historia. Ändå kunde samme Radek en gång i tiden skriva med en helt annan stil. Jag har redan nämnt hans artikel *Leo Trotskij - segerorganisatören* (*Pravda*, 14 mars 1923). Jag är nu tvungen att citera ur den:

I nödens stund krävdes en man som kunde förkroppsliga stridsropet, en man som fullständigt skulle underordna sig kampens krav och bli stridssignalen och den vilja som avkräver alla ett ovillkorligt underkastande för ett stort, nödvändigt offer. Endast en man med Trotskij's arbetskapacitet, bara en man som likt Trotskij inte skonade sig själv, bara en man som kunde tala till soldaterna som Trotskij kunde - bara en sådan man kunde bli de beväpnade arbetarnas banerförare. Han var allt på samma gång.

1923 var jag "allt", 1935 blev jag för Radek "ingenting". I den långa artikeln från 1923 nämns inte Stalin en enda gång. 1935 visar han sig vara "segerorganisatören".

Radek har alltså i sin ägo två rakt motsatta beskrivningar av inbördeskriget: en för 1923, den andra för 1935. Oavsett vilken av dessa två versioner som råkar vara sann, så betecknar de på ett tydligt sätt hur oärlig Radek är och även hans inställning till mig och Stalin vid olika tidpunkter. På samma gång som hans öde påstås vara knutet till mig genom en komplott, så förtalar och svärta Radek mig outtröttligt. Och efter att ha beslutat sig för att döda Stalin så putsar han hänförd hans stövlar under sju år.

Men det är inte allt. I anslutning till mordet på Kirov dömdes Zinovjev, Kamenev och andra i januari 1935 till några års fängelse. Under rättegången erkände de en strävan "att återupprätta kapitalismen". I *Oppositionens bulletin* brännmärkte jag denna självanklagelse som en grov och vettlös bluff. Vem skyndade sig till Vysjinskij's försvar? Radek! "Det är inte frågan om kapitalismen är herrar Trotskij's och Zinovjev's dröm", skrev han i *Pravda*, "utan huruvida det är möjligt att bygga socialismen i vårt land...", etc. Jag svarade i *Bulletinen* (nr 43, april 1935): "Radek låter undfalla sig att Zinovjev och Kamenev inte var inblandade i någon komplott i syfte att återupprätta kapitalismen - tvärtemot vad de officiella uttalandena så skamlöst hävdar - utan bara förkastade teorin om socialism i ett land."

Radeks artikel i januari 1935 utgör en logisk länk i hans kedja av smädelse mot oppositionen, och beredde vägen för hans artikel i augusti 1936 med titeln: *Det zinovjevsk-trotskyistiska fascistiska gänget och dess kosackhövding Trotskij*. Och den var i sin tur bara ett förspel till Radeks vittnesmål i rätten i januari 1937. Varje steg utvecklades ur det föregående. Det är just därför ingen skulle ha trott på Radek om han bara hade framträtt inför rätten som vittne för åklagaren. För att hans vittnesmål mot mig skulle få någon tyngd var man tvungna att förvandla Radek till en svarande, och hänga damoklessvärdet av dödsstraff över hans huvud. Det sätt på vilket Radek omvandlades till svarande är en speciell fråga, som i grund och botten hör hemma på inkquisitionsteknikens område. Här räcker det för oss att Radek inte hamnade på de svarandes bänk som min meningsfrände, medarbetare och vän från förra året, utan som en gammal kapitulationist, Blumkins förrädare, demoraliserad agent för Stalin och GPU, som den allra mest svekfulla av alla mina fiender.

Här kan vi förutse frågan: Hur kunde regeringen med tanke på alla dessa fakta och dokument framställa Radek som ledaren för en "trotskyistisk" komplott?

Denna fråga gäller emellertid inte Radek själv, utan rättegången i sin helhet. Radek förvandlas till en "trotskist" på samma sätt som jag förvandlades till Mikados allierade - och med samma politiska motiv. Frågan ovan kan kort besvaras så här: 1. För systemet med "bekännelser" passade bara kapitulationister som hade genomgått skolan av avsvärjelser, självförnedring och självsmädelser; 2. organisatörerna av rättegången hittade inte och kunde inte hitta någon bättre kandidat för den roll som tilldelades Radek; 3. organisatörerna räknade med den sammanlagda effekten av bekännelser och avrättningar, som syftade till att kväsa all kritik. Sådan är Stalins metod. Sådant är Sovjetunionens politiska system. Fallet Radek är bara det mest slående exemplet.

XVI. Vladimir Romm - "vittne"

Rättegångens hela struktur är ruten. Vi ska nu få se det i Vladimir Romms vittnesmål, ett mycket viktigt vittne som dessutom fördes till rättegången under bevakning. Om vi bortser från Pjatakovs flygresor till Oslo i det mytiska flygplanet, så är Romm - enligt anklagelseaktens uppbyggnad - det viktigaste bandet mellan mig och "parallellcentrumet" (Pjatakov-Radek-Sokolnikov-Serebrjakov). Romm sägs ha forslat brev från mig till Radek, och från Radek till mig. Romm påstås personligen ha träffat inte bara Leon Sedov, min son, utan också mig. Vem är detta vittne? Vad gjorde han och vad såg han? Vilka är motiven bakom hans deltagande i sammansvärjningen? Låt oss lyssna uppmärksamt på honom.

Romm är naturligtvis "trotskist". Utan GPU:s speciellt utnämnda trotskister hade det aldrig funnits någon "trotskistisk sammansvärjning". Men vi skulle vilja veta exakt när Romm anslöt sig till "trotskisterna", om han nu någonsin anslöt sig till dem. Men till och med på denna första och, skulle man tro, inte oviktiga fråga hör vi ett mycket misstänkt svar:

Vysjinskij: Vad var det, som sammanknöt er med Radek i det förgångna?

Romm: Från början var jag bekant med honom på grund av litterära saker, därefter knöt mig det gemensamma trotskistiska partifientliga arbetet samman med honom under åren 1926-27.

Och det var hela svaret på Vysjinskijs ledande fråga! Det som först slår en är hur han uttrycker sig. Vittnet talar inte om sitt arbete inom oppositionen, han yttrar inte ett ord om dess innehåll, nej han kallar det omedelbart brottsligt: "trotskistiskt partifientligt arbete" - och inget mer. Romm ger bara rätten den färdiga formulering som krävs till protokollet från domstolsförhandlingarna. Det är så var och en av de lydiga anklagade och vittnena agerar under Stalin-Vysjinskijs rättegångar - de som inte var lydiga sköts innan rättegången. Som tack för utförda tjänster avstår åklagaren helt från att generera vittnet med frågor om de omständigheter under vilka han anslöt sig till oppositionen och hur hans "partifientliga" arbete yttrade sig. Vysjinskijs grundläggande regel är: Du skall icke ställa vittnen och svarande i någon pinsam situation! Men även utan åklagarens hjälp är det lätt att utifrån detta Romms allra första uttalande sluta sig till att han berättar en osanning. Åren 1926-27 var oppositionens aktivitet som allra mest omfattande. Oppositionens utvidgade plattform utarbetades i detalj och spreds i tryck, det var hetsiga diskussioner inom partiet, stora oppositionsmöten ägde rum, med deltagande från tiotusentals arbetare bara i Moskva och Leningrad, och slutligen deltog oppositionen i demonstrationen i november med egna fanor och paroller. Om Romm verkligen hade tillhört oppositionen under den perioden måste han ha haft kontakter med ett stort antal personer. Men nej, han nämner försiktigtvis bara Radek. Medan Trojanovskij försäkrade alla i New York att Romm "verkligen" var "trotskist", motsade rättegångsprotokollen definitivt diplomatens felaktiga uttalande. Radek sa om Romm: "Jag känner Romm sedan 1922. Vid tiden för partikampen, då den trotskistiska oppositionen bildades, var han icke i ordets vanliga mening aktiv, i det allmänna trotskistiska arbetet. Han anslöt sig till oss i den kinesiska frågan."¹ Det innebär med andra ord att Romm skilde sig från oppositionen i alla andra frågor. Så denna person som till och med enligt

¹ I protokollet står 1922, i förhöret med Trotskij står det 1925. - öa.

Radeks vittnesmål bara tillfälligtvis var med honom i den kinesiska frågan (1927), dras fram i dagsljuset i form av en - terrorist!

Exakt varför föll det på Romms lott att uppträda som kontaktperson? Därför att han i egenskap av utrikeskorrespondent reste till Genève, Paris och USA och följaktligen hade tekniska möjligheter att fullfölja den uppgift som GPU i efterhand prackade på honom. Och i så måtto som de tiofaldiga utrensningar som Sovjetunionens samtliga utlandsdelegationer och utländska institutioner hade utsatts för sedan slutet av 1927, gick det inte ens med ljus och lykta att hitta en enda "trotskist" eller kapitulationist utomlands. Jezjov blev tvungen att utse Romm till "trotskist" medan Vysjinskij tvingades nöja sig att bemöta Romms svar rörande den "partifientliga" kontakten med Radek 1926-27 med tystnad.

Men vad gjorde Romm efter 1927? Bröt han med oppositionen eller förblev han lojal med den? Tog han tillbaka vad han hade sagt eller hade han inget att ta tillbaka? Inte ett ord om det. Åklagaren är inte intresserad av politisk psykologi utan geografi.

Vysjinskij: Ni var i Genève?

Romm: Ja, jag var korrespondent för Tass i Genève och Paris. I Genève från 1930 till 1934.

Läste Romm *Oppositionens bulletin* under de år han befann sig utomlands? Bidrog han med pengar till den? Gjorde han överhuvudtaget ett enda försök att kontakta mig personligen? Om detta - inte ett ord. Ändå hade det inte varit någon större uppgift att skriva ett brev till mig från Genève eller Paris. För att göra det hade man bara behövt vara intresserad av oppositionen och särskilt min verksamhet. Romm nämner inget som helst sådant intresse från sin sida, och åklagaren frågar givetvis ingenting om det. Av detta följer att Romm upphörde med sitt "partifientliga" arbete 1927, ett arbete som bara var känt för Radek - det vill säga om vi för ett ögonblick skulle medge att han någonsin hade påbörjat det. Vi måste komma ihåg att det inte är brukligt att skicka första bästa främling som korrespondent för Tass till Genève eller Paris. GPU handplockade personer noggrant, och säkerställde samtidigt att de var fullständigt beredda att samarbeta. Det är alltså inte alls förvånande att Romm medan han befann sig utomlands inte visade minsta "oppositionellt" intresse för mig eller mitt arbete!

Men Vysjinskij är i trängande behov av en kontaktperson mellan Radek och mig. Det finns ingen lämpligare kandidat. Det är därför det på sommaren 1931 plötsligt visar sig att Romm, när han var på genomresa i Berlin, träffade Putna, som erbjöd sig att "sätta honom i förbindelse med" Sedov. Vem är Putna? En framstående officerare i generalstaben, deltagare i inbördeskriget, och senare militärattaché i London. Redan före min landsförvisning till Centralasien (1928) sympatiserade Putna verkligen med oppositionen, och deltog kanske till och med i den. Jag hade få tillfällen att träffa honom personligen, och då bara i militära frågor. Jag vet inte om han senare tvingades avsvära sig offentligt. När jag på Prinkipo läste om Putnas utnämning till den viktiga posten som militärattaché i London, drog jag hursomhelst slutsatsen att han helt och fullt hade återupprättat sitt förtroende hos myndigheterna. Under dessa omständigheter kunde varken jag eller min son ha haft några kontakter med Putna utomlands. Men i rättegångsprotokollen får jag bland annat höra att det var ingen mindre än Putna som erbjöd sig att sätta Romm "i förbindelse med" Sedov. I vilket syfte? Romm brydde sig inte ens om att fråga. Han accepterade bara erbjudandet från Putna, som han aldrig tidigare hade haft några politiska kontakter med - åtminstone nämner han inga. Efter ett uppehåll på fyra år bestämmer sig alltså Romm för att av okända orsaker återuppta sitt "trotskistiska partifientliga arbete". Troget sitt system tar han inför rätten inte med ett enda ord upp sina politiska motiv. Hade han som mål att gripa makten? Strävade han efter att återupprätta kapitalismen? Var han uppfylld av hat mot Stalin? Lockades han av banden till fascismen? Eller vägledades han helt enkelt av sin gamla vänskap med Radek, som under mer än två år förresten hade lyckats avsvära sig och redan hade förbannat oppositionen på alla vägar och stigar? Åklagaren besvarar naturligtvis inte vittnet med förvirrande frågor. Romm är inte förpliktad att ha någon politisk psykologi. Han har till

uppgift att få till stånd en förbindelse mellan Radek och Trotskij, och i förbigående kompromettera Putna, som under tiden tränas i GPU:s fängelse för framtida "bekännelser".

"Jag sammanträffade med Sedov", fortsätter Romm, "och på hans fråga om jag vore redo att om så krävdes[!], åtaga mig ett uppdrag ifråga om förbindelsen med Radek, svarade jag jakande..." När Romm svarar ger han ofelbart sitt samtycke utan att förklara sina motiv. Ändå måste Romm ha känt till att Blumkin blev skjuten för att ha träffat mig i Stamboul 1929 och för att ha försökt ta med ett brev från mig till vänner i Ryssland. Detta brev befinner sig för övrigt i detta nu i GPU:s arkiv, men passar Vysjinskijs och Stalins syften så illa att de aldrig ens tänkt tanken att offentliggöra det. För att efter avrättningen av Blumkin våga sig på att fungera som kontaktperson måste hursomhelst Romm ha varit en osedvanligt självuppoftande och hjältemodig oppositionsmedlem. Varför höll han tyst under fyra år? Varför väntade han på ett slumpmässigt sammanträffande med Putna, och varför väntade han på att sättas "i förbindelse med" Sedov? Och varför räckte å andra sidan ett enda möte för Romm för att där och då utan invändningar ta på sig detta otroligt farofylla jobb? Det finns inte ett enda element av mänsklig psykologi i rättegången. Både vittnena och de anklagade berättar bara om de "aktioner" som åklagare Vysjinskij behöver. De påhittade "aktionerna" knyts inte samman av levande människors tankar och känslor, utan av ett mönster som fanns på förhand i anklagelseakten.

När Radek på våren följande år kom till Genève, "överlämnade jag [Romm] till honom ett brev från Trotskij, vilket jag kort förut hade fått av Sedov i Paris." På våren 1931 antogs alltså Sedov ha frågat Romm om han "så krävdes" kunde ta kontakt med Radek. Kanske Sedov förutsåg att Radek skulle komma till Genève? Uppenbarligen inte, eftersom Radek på sommaren 1931 själv inte kunde ha förutsett denna resa. På ett eller annat sätt fick Sedov, tre kvartal efter samtalet i Berlin, tillfälle att begagna sig av ett löfte som Romm hade givit honom. Men vad hände innerst inne i Romms sinne under perioden mellan sommaren 1931, när han principiellt slog in på "sammansvärjningens" väg, och våren 1932 när han tog det första praktiska steget? Försökte han ens då komma i kontakt med mig? Blev han intresserad av mina böcker, publikationer och vänner? Hade han några politiska diskussioner med Sedov? Inget av detta. Romm tog bara på sig en liten uppgift som skulle kunna kosta honom livet. Vad gäller resten var han inte intresserad. Liknar Romm på något sätt en oförbätterlig trotskist? Näppeligen. Istället liknar han en GPU-provokatör lika mycket som en vattendroppe liknar en annan - om han nu verkligen genomförde de handlingar han beskriver. I själva verket hittades dessa handlingar på i efterhand. Vi kommer att få rikligt med tillfällen att bli övertygade om det.

Under vilka omständigheter överlämnade Sedov på våren 1932 ett brev till Romm som skulle till Radek? Svaret på denna fråga är i sanning anmärkningsvärt: "Några dagar före min avresa till Genève", säger Romm, "fick jag i Paris ett brev med lokalposten, i vilket det låg en biljett från Sedov med anhållan om att överlämna det i kuvertet inneslutna brevet till Radek." 9-10 månader efter sitt enda möte med Romm - tänk på hur många avsvärjelser, förräderier och provokationer det ägde rum under dessa månader! - skickar alltså Sedov, utan att första göra några kontroller, ett konspiratorisk brev till Romm. För att göra det ännu tanklösare så utnyttjar han "lokalposten". Varför inte överlämna det direkt? Vysjinskij avstår givetvis från att ställa denna kinkiga fråga. Men för vår del har vi en förklaring. Varken GPU eller Vysjinskij, och följaktligen Romm, känner med säkerhet till Sedovs exakta vistelseort på våren 1932 - om det var Berlin eller Paris. Avtala ett möte i Tiergarten? Välja Montparnasse som mötesplats? Nej, det är säkrast att undvika dessa undervattensrev. Förvisso antyder ett brev med lokalposten att Sedov var i Paris. Men "om så krävs" kan man alltid säga att Sedov skickade brevet från Berlin till ett ombud i Paris, och att det egentligen var denna person som skickade brevet till Romm med lokalposten. Vad slarviga och kraftlösa dessa "trotskistiska" konspiratörer är! Men kanske Trotskij skrev sitt brev på kod och med osynligt bläck? Låt oss höra vad vittnet har att säga angående detta:

Romm: ...Jag tog brevet med mig, till Genève, och överlämnade det till Radek, då jag träffade

honom...

Vysjinskij: Läste Radek brevet i er närvaro eller utan er?

Romm: Han läste hastigt igenom det i min närvaro och lade det i fickan.

Vilken oförliknelig detalj! Radek svalde inte brevet, slängde det inte i rännstenen eller överlämnade det till Nationernas förbunds sekretariat, utan "lade det" utan vidare spising "i fickan". Alla bekännelser vimlar av sådana "konkreta" banaliteter, som till och med den sämsta deckarförfattare skulle skämmas över. Hursomhelst får vi höra att Radek "hastigt läste" igenom brevet i Romms närvaro. Det är omöjligt att där och då hastigt "läsa igenom" ett brev skrivet på kod, mitt framför en mellanhand - än mer om det skulle röra sig om ett brev skrivet med osynligt bläck. Alltså måste brevet som skickades med lokalpost ha varit skrivet på samma sätt som födelsedagshälsningar.

Men kanske detta första brev inte innehöll några större hemligheter? Låt oss lyssna vidare:

Vysjinskij: Vad meddelade er Radek om innehållet i detta brev?

Romm: Att det innehåller direktiv om sammanslutning med zinovjevsmännen, om övergång till terrormetoder i kampen mot SUKP (b) :s ledning, i främsta rummet mot Stalin och Vorosjilov.

Vi märker att brevets innehåll ingalunda var oskyldigt. Det "innehöll direktiv" att till att börja med döda Stalin och Vorosjilov, och sedan alla de andra. Just detta brev påstås alltså Sedov ha skickat med lokalpost till Romm, som han knappt kände, tio månader efter sitt första och enda sammanträffande med honom. Men vår förvåning upphör inte med det. Som vi just sett ställer Vysjinskij en direkt fråga till vittnet: "Vad meddelade er Radek om innehållet i detta brev?" Det är som om Radek var *tvungen* att avslöja innehållet i ett ultrahemligt brev till en vanlig kontaktperson! De mest grundläggande reglerna för en sammansvärjning säger att medlemmarna i en illegal organisation bara behöver känna till det som gäller deras egna plikter. Eftersom Romm befann sig utomlands, och uppenbarligen inte var inblandad i förberedelserna att mörda Stalin, Vorosjilov eller någon av de andra (han säger i alla fall inget om några sådana avsikter), så hade Radek, om han var vid sina sinnens fulla bruk, inte minsta anledning att berätta för Romm om brevets innehåll. Det fanns ingen anledning - varken ur en oppositionsmedlems, konspiratörs eller terrorists synvinkel. Men utifrån GPU:s ståndpunkt framstår frågan i ett helt annat ljus. Om inte Radek hade berättat för Romm om brevets innehåll, så kunde inte Romm ha avslöjat Trotskijs terroristiska direktiv, och hela hans vittnesmål hade varit meningslöst. Vi vet redan att vittnet, precis som de anklagade, inte vittnar om saker som härrör ur deras aktivitetens konspiratoriska karaktär eller deras individuella psykologi, utan om det som är önskvärt för herr åklagaren, som naturen har försett med en mycket långsam hjärna. Dessutom är de anklagade och vittnena beordrade att beakta rättegångsprotokollens sken av sanning.

Vad hände, kommer läsaren att fråga sig, när Tass-korrespondenten plötsligt fick höra om Trotskijs direktiv att snarast möjligt utplåna Sovjetunionens "ledare"? Blev han förfärad? Svimmade han av? Gav han utlopp för indignation? Eller övergick han tvärtom i ett tillstånd av hänförelse? Inte ett ord om allt detta. Det krävs ingen psykologi vare sig av vittnena eller de anklagade. Romm överlämnade "tillfälligtvis" ett brev till Radek. Radek informerade "tillfälligtvis" honom om de terroristiska direktiven. "Därefter reste Radek till Moskva, och jag såg honom inte intill hösten 1932." Det är allt! De fortsatte bara med sina rutinuppgifter.

Men på denna punkt rättar Radek, förvirrad av samtalets livlighet, oförsiktigt nog Romm: "...det är oriktigt", sa han, "att Stalin och Vorosjilov var nämnda i Trotskijs första brev, ty i breven nämnde vi aldrig namn..." Det förefaller som om Radek vid denna tidpunkt ännu inte hade någon kod för brevväxlingen med mig. "Trotskij [kunde] under inga omständigheter nämna Stalins och Vorosjilovs namn i första brevet." Vi frågar oss: Hur stötte Romm på dem? Och om han hittade på en sådan "småsak" som Stalins och Vorosjilovs namn som de första offren för terrorn, så kanske han hittade på hela brevet? Åklagaren bekymrar sig inte om det.

På hösten 1932 kom Romm till Moskva på officiella ärenden och träffade Radek, som inte missade tillfället att informera honom om att "... i och för uppfyllande av Trotskijs direktiv ett trotskij-zinovjevskt *block* hade organiserats, men att han och Pjatakov inte inträtt i detta centrum." Återigen märker vi att Radek knappt kan vänta på att få avslöja viktiga hemligheter för Romm, inte av lätt-sinne och oegennyttig pratsamhet, som annars kännetecknade honom, utan istället för hela sakens yttersta mål: Behovet att hjälpa åklagare Vysjinskij att täta de gapande luckorna i Zinovjevs, Kamenevs och de andras bekännelser. I själva verket har än idag ingen lyckats förstå hur och varför Radek och Pjatakov, som redan under förundersökningarna av fallet med de sexton hade avslöjats som "medbrottslingar" av de anklagade, inte ställdes inför rätta redan då. Ingen har kunnat förstå hur det kom sig att Zinovjev, Kamenev, Smirnov och Mratjkovskij inte kände till Radeks och Pjatakovs internationella planer (påskynda krig, dela upp Sovjetunionen, etc). Folk har inte utan visst skarpsinne räknat ut att dessa högtflygande planer, liksom tanken på ett "parallellt centrum", uppstod i GPU först sedan de sexton hade blivit skjutna, så att en förfälskning skulle kunna backas upp med ännu en. Det visar sig vara på annat sätt. Långt i förväg, så tidigt som på hösten 1932, hade Radek berättat för Romm att det trotskij-zinovjevsk centrumet redan hade bildats, men att han (Radek) och Pjatakov inte hade inträtt i det, utan sparat sig till ett "parallellcentrum med övervikt av trotskister". Alltså är Radeks pratsamhet bestämd av försynen. Men det innebär inte att Radek egentligen talade med Romm om parallellcentrumet på hösten 1932 som en förkänning av den anfäktade Vysjinskijs bekymmer 1937. Nej, det hela är mycket enklare. 1937 konstruerade Radek och Romm i efterhand ett schema för händelserna 1932. Och sanningen att säga konstruerade de det dåligt.

När Radek berättade för Romm om det främsta och det parallella centrumet, missade han inte tillfället att där och då lägga till att han ville "inhämta Trotskijs direktiv i denna fråga". Om det inte skulle lyckas vore Romms vittnesmål utan något verkligt värde. Det terroristiska centrumet hade bildats "i enlighet med Trotskijs direktiv". Nu är Trotskijs direktiv oundgängliga för att bilda ett parallellcentrum. Dessa personer kan inte ta ett enda steg utan Trotskij - eller snarare försöker de på alla sätt berätta för världen att alla brott begås i enlighet med Trotskijs direktiv.

Radek begagnade sig givetvis av Romms resa för att skriva ett brev till Trotskij.

Vysjinskij: Vad stod det i detta brev? Kände ni till det?

Romm: Ja, därför att brevet överlämnades till mig och sedan[!], före min avresa tillbaka till Genève hösten 1932, lades in i pärmen på en tysk bok.

Åklagaren har inga inledande tvivel om att Romm är bekant med innehållet i brevet. Det är ju trots allt därför som den olycksaliga Tass-korrespondenten har förvandlats till vittne! Icke desto mindre innehåller Romms svar mer läraktighet än förnuft. Brevet "överlämnades" först till honom, och lades sedan in i pärmen på en tysk bok. Vad innebär i detta sammanhang att "överlämnas"? Och vem lade in det i bokpärmen?

Om Radek helt enkelt hade dolt brevet i pärmen och instruerat Romm att leverera boken till sin destination - som revolutionärer med kunskap om sammansvärjningarnas ABC alltid gjorde - då hade Romm bara kunnat berätta för rätten att han hade levererat en "tysk bok" till den och den adressen. Det räcker naturligtvis inte för Vysjinskij. Därför "överlämnades" brevet först till Romm - så att han skulle kunna läsa det? - och sattes sedan in i pärmen så att åklagaren inte skulle behöva plåga sin förmåga längre. På detta sätt fick mänskligheten höra att Radek inte skrev till Trotskij om spektralanalys utan om precis samma terroristiska centrum.

När Romm passerade Berlin skickade han boken som paket till en adress som Sedov hade givit honom, "poste restante till ett av Berlins postkontor". Under rättegången mot de sexton hade dessa herrar bränt fingrarna, och gick därför fram med försiktighet. Romm besökte varken Sedov eller någon person som Sedov hade utsett personligen, ty i så fall hade man behövt ange den senares

namn och adress, och det var alltför riskabelt. Inte heller skickade Romm boken till adressen hos någon tysk som hade kontakt med Sedov. En sådan procedur vore förvisso helt i linje med de konspiratoriska traditionerna. Men i så fall måste man sorgligt nog känna till tyskens namn och adress. Det är därför mycket tryggare (inte utifrån sammansvärjningens synvinkel men däremot förfalskningens) att skicka boken "poste restante till ett av Berlins postkontor".

Romms nästa sammanträffande med Sedov ägde rum "i juli 1933". Låt oss notera detta datum. Vi närmar oss vittnesmålet kärnpunkt. Och även här måste jag uppträda på scenen.

Vysjinskij: Av vilken anledning, när och hur sammanträffade ni ånyo?

Romm: I Paris. Jag kom från Genève och några dagar efteråt ringde mig Sedov på telefon...

Det är okänt hur Sedov fick reda på Romms ankomst. Vid ett första påseende kan denna anmärkning verka småaktig. I själva verket visar den än en gång på systemet av feg tystlåtenhet. För att kunna ha informerat Sedov om sin ankomst hade Romm varit tvungen att känna till Sedovs adress eller telefonnummer. Romm kände varken till det ena eller det andra. Det är säkrast att låta Sedov ta initiativet. Romm känner i alla fall till sin egen adress. Sedov ordnade ett möte på ett kafé på Boulevard Montparnasse, och sa att "han ville ordna så att jag [Romm] skulle få träffa Trotskij". Vi vet att Romm, allt medan han hängivet riskerade sitt liv som kontaktperson, hittills inte hade visat minsta önskan att träffa mig eller börjat brevväxla med mig. Men han gick omedelbart med på Sedovs förslag. På exakt samma sätt gick han på Putnas förslag två år tidigare med på att träffa Sedov. På exakt samma sätt samtyckte han så fort Sedov öppnade munnen att lämna brev till Radek. Romms funktion är att gå med på allt men inte visa några initiativ.

Uppenbarligen har han kommit överens med GPU om att gå med på denna "minimala" brottsliga verksamhet, i förhoppning om att på så sätt kunna rädda sitt liv. Huruvida han kommer att rädda det eller ej är en helt annan fråga.

Några dagar efter det första telefonsamtalet träffade Sedov Romm "på samma kafé". Försiktigt nog namnges aldrig kaféet. Anta att det plötsligt visar sig att kaféet hade brunnit ner kvällen innan mötet! Dessa personer hade lärt sig av episoden med *Hotell Bristol* i Köpenhamn. "Därför [från det namnlösa kaféet] gick vi till Boulognerskogen, där jag träffade Trotskij."

Vysjinskij: När var det?

Romm: I slutet av juli 1933.

Förvisso kunde inte Vysjinskij ha frågat en mer oläglig fråga! Förvisso hade Romm något tidigare förlagt händelsen till juli 1933. Men han kunde ha misstagit sig, eller han kunde ha specificerat sitt uttalande. Han kunde ha blivit skjuten, och sedan kunde Pritt eller någon av de andra ha fått till uppgift att korrigera felet. Men på åklagarens begäran upprepar Romm och slår ännu mer exakt fast att mötet ägde rum "i slutet av juli". Här slänger Vysjinskij all försiktighet över bord! Romm anger ett i sanning ödesdigert datum, som inte bara raserar Romms vittnesutsaga utan hela rättegången, men jag måste be kommissionen om överseende. Vi ska inom kort ta itu med detta ödesdigra kronologiska misstag och dess ursprung. Men låt oss dessförinnan analysera samtalet - eller snarare duetten - i domstolen.

Romms möte med mig i Boulognerskogen - den första gång han enligt sin berättelse någonsin träffade mig i hela sitt liv - borde ha gjort intryck i hans minne. Men vi hör inte honom berätta någonting - varken om början av bekantskapen, hans första intryck, eller hur samtalet utvecklade sig. Promenerade vi längs allén? Satt vi på en bänk? Rökte jag en cigarett, en cigarr eller en pipa? Hur såg jag ut? Det finns inte ett levande spår, inte en enda personlig erfarenhet, inte ett synintryck. För Romm är Trotskij i en allé i Boulognerskogen ett spöke, en abstraktion, en docka ur GPU:s arkiv. Romm anmärker bara att samtalet varade "20 till 25 minuter".

Vysjinskij: Varför sammanträffade Trotskij med er.

Romm: Enligt vad jag förstod[!] – för att muntligt bekräfta de anvisningar, som jag i brev förde till Moskva.

Anmärkningsvärda ord, "enligt vad jag förstod"! Syftet med mötet var till synes så diffust att Romm bara kan gissa sig till det, och faktiskt bara i efterhand. Efter att ha skrivit ett brev fyllt med ritualistiska direktiv om att utplåna ledarna, sabotageverksamhet, etc, kunde jag i själva verket inte haft några skäl att samtala med en för mig okänd kontakt. Det finns tillfällen då muntliga direktiv bekräftas i brev. Det finns tillfällen då direktiv till en underordnad bekräftas genom en myndigare person. Men det är helt obegripligt varför jag muntligen skulle behövt bekräfta de direktiv som jag hade skickat i brev till Radek - via Romm som inte var myndig över någon. Men medan ett sådant beteende är obegripligt utifrån konspiratörens synvinkel, så blir situationen en helt annan om vi betraktar åklagarens intressen. Om Romm inte hade träffat mig, så kunde han bara ha vittnat om att han hade överlämnat ett brev till Radek dolt i en bokpärm. Varken Radek, Romm eller åklagaren har naturligtvis tillgång till detta brev. Romm kunde inte ha läst ett brev som var dolt i en pärm. Kanske brevet inte alls kom från mig? Det kanske inte fanns något brev överhuvudtaget? För att rädda Radek ur en besvärlig situation, så överlämnade inte jag boken som var ämnad till Radek till en kontaktperson via någon oantastlig mellanhand, exempelvis en fransman - som varje konspiratör över femton år hade gjort - utan istället gjorde jag, som är mer än femtio år gammal, raka motsatsen: jag blandade nämligen inte bara in min son i operationen - som i sig själv vore ett ytterst allvarligt misstag - utan jag uppträdde också i egen hög person för att fullborda akten, för att under 20-25 minuter inpränta i Romms huvud hans framtida vittnesmål under rättegången. Bluffens metoder kännetecknas inte av någon större förfining.

Under samtalet förkunnade jag naturligtvis, att jag "var ense med idén om ett parallellcentrum, men under den absoluta förutsättningen att blocket med zinovjevsmännen upprätthölls, och vidare på villkoret att detta parallellcentrum inte blir överksam, utan kommer att arbeta aktivt och samla kring sig de mest uthålliga kadrer." Vilka djupa och fruktbara tankar! Jag kunde givetvis inte ha undvikit att kräva "att blocket med zinovjevsmännen upprätthölls", ty annars kulle inte Stalin kunnat skjuta Zinovjev, Kamenev, Smirnov och de andra. Men jag var också ense om att bilda parallellcentrumet, för att ge Stalin tillfälle att skjuta Pjatakov, Serebrjakov och Muralov. När jag övergick till frågan om behovet att inte bara tillgripa terror utan också sabotage inom industrin, rekommenderade jag att man skulle bortse från eventuella mänskliga offer. I sitt svar förkunnade Romm att han "med någon tvekan frågade, om ej det kommer att undergräva landets försvarsduglighet...!" I Boulognerskogen yppade jag alltså mina innersta tankar till en okänd ung man som inte ens delade min "nederlagsståndpunkt". Och allt detta på grundval av att Romm 1927 antas ha varit överens med Radek "i den kinesiska frågan"!

Den raske Romm levererade naturligtvis detta brev som aldrig blev skrivet, och berättade då om sitt påhittade samtal med mig - för att göra det möjligt för Vysjinskij att åtminstone grunda sig på två vittnesmål. I slutet av september 1933 anförtrodde Radek Romm med sitt svar. Denna gång har Romm inget att säga om innehållet i brevet. Det finns för övrigt knappast något behov för det, eftersom alla brev under denna rättegång liknar varandra precis som de sibiriska trollkarlarnas andebesvärjelser. Romm överlämnade boken med brevet till Sedov "i Paris i november 1933". Nästa möte mellan dem ägde rum i april 1934, återigen i Boulognerskogen. Romm kom med nyheten att han inom kort skulle förflyttas till USA. Sedov "beklagade detta", men krävde att han skulle ta med "en utförlig redogörelse om sakernas tillstånd" från Radek.

Vysjinskij: Utförde ni uppdraget?

Romm: Ja, jag utförde det...

Hur skulle Romm kunnat undvika att utföra uppdraget? I maj 1934 gav han Sedov i Paris ett engelskt-ryskt tekniskt lexikon (vilken detaljrikedom!) som innehöll "utförliga redogörelser både av

det fungerande och av parallellcentrum..." Låt oss lägga denna kära omständighet på minnet! Inte en enda av de sexton åtalade, från Zinovjev ner till Reingold, som kände till allt och "tjallade" på alla, visste i augusti 1936 ett enda dyft om existensen av ett parallellcentrum. Å andra sidan var Romm så långt tillbaka som hösten 1932 fullkomligt informerad om tanken på ett parallellcentrum och att det skulle förverkligas i framtiden. Inte mindre anmärkningsvärt är det faktum att Radek, som inte tillhörde det viktigaste centrumet, icke desto mindre skickade "utförliga redogörelser både av det fungerande och av parallellcentrum". Romm hade ingenting att säga om dessa redogörelser, och Vysjinskij avstår givetvis från att besvara honom. Vad kunde Romm säga? I maj 1934 hade Kirov ännu inte blivit mördad av Nikolajev, med nära medverkan av GPU och deras agent, den lettiska konsuln Bisseneks. Romm skulle varit tvungen att säga att "det fungerande och parallellcentrums" aktivitet bestod av att kräva och få "direktiv" från mig. Men det vet vi redan utan honom. Låt oss därför lämna Radeks "utförliga redogörelser" i det tekniska lexikonets skrymslen!

Längre fram blir Vysjinskij intresserad av omständigheterna kring samtalet med Sedov rörande Romms utnämning till USA. Romm avslöjar omedelbart en begäran från Trotskij, som vidarebefordrades av Sedov, att Romm "skulle informera honom, om det händer något av intresse på de sovjet-amerikanska förbindelsernas område." Vid en första anblick verkar denna begäran oskyldig. Som politiker och författare var jag givetvis intresserad av de sovjet-amerikanska förbindelserna - i synnerhet som jag under de föregående åren vid mer än ett tillfälle hade skrivit artiklar i den amerikanska pressen och utfärdat uttalanden för att USA skulle erkänna Sovjet. Men Romm, som inte hade uttryckt någon förvåning när han förde vidare order om terrorism och sabotage, ansåg det nu sin plikt att bli förvånad över denna fråga: "Då jag frågade, varför detta är så intressant[!], sade mig Sedov: 'Det framgår av Trotskijs inställning ifråga om Sovjetunionens nederlag'." Här är ytterligare en prick över "i". Visserligen stod jag i mina artiklar ständigt för att försvara Sovjetunionen, jag bröt offentligt med de av mina så kallade meningsfränder som hyste tvivel om alla revolutionärers plikt att, trots den stalinistiska regimen, försvara Sovjetunionen. Det enda som återstår är att medge att min "nederlagsståndpunkt", som står i fullkomlig motsättning till min journalistiska verksamhet, har varit en strikt hemlighet utom för en handfull insatta. Jag behöver inte säga att ett sådant antagande är politiskt och psykologiskt absurt. Hursomhelst vilar anklagelsen helt och hållet på det, och den faller eller lever med det. Men Vysjinskij som är så "försiktig" med detaljer (datum, adresser) är helt tanklös i fråga om rättegångens grundläggande frågor. När Romm frågar Sedov varför jag är "intresserad" av de sovjet-amerikanska förbindelserna (frågan är i sig själv idiotisk!) brister Sedov, istället för att hänvisa till min litterära verksamhet, raskt och oklokt ut: "Det framgår av Trotskijs inställning ifråga om Sovjetunionens nederlag." Men om så är fallet, då visar det sig att jag aldrig hemlighöll min "nederlagsståndpunkt". Varför genomförde jag då mitt intensiva teoretiska och journalistiska arbete? Herrar anklagare bryr sig inte om att fundera på detta faktum. De är inte förmögna att fundera på det. Deras bluff utspelar sig på ett mycket lägre plan. De klarar sig utan psykologi. De nöjer sig med inkvisitionsapparaten.

På en senare fråga från Vysjinskij svarade Romm: "Ja. Jag samtyckte till att sända informationer, som intresserade Trotskij." Men Romm utförde sitt "sista uppdrag" i maj 1934. Efter mordet på Kirov beslutade han sig för "att upphöra med aktivt arbete." Just därför skickade han mig aldrig informationer från USA. Jag måste erkänna att det undgick mig helt och hållet. Bland mina amerikanska vänner finns det personer som är högt kvalificerade i vetenskap och politik, och ständigt står beredda att förse mig med information i alla frågor inom mitt intresseområde. Alltså hade jag ingen orsak att vända mig till Romm för att få information - givetvis under förutsättning att man bortser från mitt starka behov att berätta för honom om mitt "nederlags"program.

Det är uppenbart att hela denna episod togs med i Romms vittnesmål - och kanske även att Romm själv infördes i rättegången - först sedan det hade blivit klart att jag skulle flytta till Amerika. GPU:s fantasi försökte hinna med i oljetankerns färd som förde mig från Oslo till Tampico. På så sätt fick USA:s regering genast varning om att en "trotskistisk" agent - vid namn Romm - hade verkat i

Washington, och hade "samtyckt" till att sända mig information. Vilken information? Det är klart som dagen: information som hotar USA:s livsviktiga intressen. Radek fördjupade denna varning. Enligt honom ingick det i mitt program "att garantera att förse Japan med olja i händelse av krig med USA." (Sammanträdet den 23 januari.) Uppenbarligen var det därför jag valde en oljetanker som transportmedel från Oslo till Tampico, ett oundgängligt medel för att främja oljehantering. Vid nästa rättegång kommer Romm troligen att minnas att jag hade instruerat honom att plugga igen Panamakanalen och avleda Niagarafallen för att översvämma New York - allt detta under sin lediga tid från uppdraget som korrespondent för *Izvestija*... Kan verkligen alla dessa personer vara så dumma? Nej, givetvis inte. De är inte alls dumma, men deras sinnen har fullständigt demoraliserats av den totalitära oansvarighetens regim.

En noggrann genomläsning visar att varenda fråga Vysjinskij ställer redan på förhand misskrediterar Romms svar. Vartenda ett av Romms svar utgör bevis mot Vysjinskij. Samtalet i sin helhet utplånar rättegången. Denna rad av rättegångar drar ohjälpligt vanära över Stalins system. Men vi har fortfarande inte talat om den viktigaste frågan. För var och en som inte är blind och döv framstår det som självklart att Romms vittnesmål är falskt. Men vi har tillgång till bevis som passar även blinda och döva. Jag var inte i Boulognerskogen i slutet av juli 1933. Jag kan inte ha varit där. Vid den tidpunkten var jag en sjuk man som bodde vid Atlantkusten 50 mil från Paris. Jag har redan lämnat en redogörelse för detta faktum i *New York Times* (17 februari 1937). Jag skulle här vilja relatera hela denna händelse i något större detalj. Den förtjänar det!

24 juli 1933 var den italienska ångaren *Bulgaria* med mig, min hustru och fyra medarbetare (två amerikaner, Sarah Weber och Max Shachtman, fransmannen Van Heijenoort, och den tyska emigranten Adolphe) ombord på väg att lägga till i hamnen i Marseilles. Efter mer än fyra års vistelse i Turkiet flyttade vi till Västeuropa. Vår ankomst till Frankrike föregicks av långdragna förhandlingar och bekymmer, främst gällande min hälsa. Men regeringen Daladier som utfärdade inresetillståndet agerade försiktigt. De var rädda för mordförsök, demonstrationer och andra incidenter, speciellt i huvudstaden. I ett brev till deputerade Henri Guernut skrev inrikesminister Chautemps 29 juni 1933 att jag "hade tillåtelse att av hälsoskäl vistas i ett av de södra departementen och sedan slå mig ner på Korsika" (jag hade själv föreslagit Korsika i ett av mina brev). Huvudstaden stod alltså aldrig under övervägande, utan ett fjärran departement. Jag hade inga som helst skäl att bryta detta villkor, eftersom jag ville undvika alla som helst komplikationer under min vistelse i Frankrike. Man borde alltså redan på förhand kunna avvisa tanken att jag omedelbart efter att ha stigit i land på fransk mark skulle bryta mot överenskommelsen och försvinna ur polisens åsyn och i hemlighet resa till Paris - för ett onödigt möte med Romm! Nej, det som ägde rum var något helt annat.

Uppmuntrad av Hitlers seger i Tyskland stack reaktionen i Frankrike upp sitt huvud. Det fördes en ursinnig kampanj mot att jag skulle få resa in i landet i tidningar som *Le Matin*, *Le Journal*, *La Liberté*, *l'Echo de Paris*, etc. I denna kör ljöd *l'Humanités* röst ytterst genomträngande. De franska stalinisterna hade ännu inte fått order om att betrakta socialisterna och Radikalpartiet som sina "bröder". Oh, nej! Vid denna tid behandlade Komintern Daladier som en radikal-fascist, och Leon Blum, som stödde Daladier, brännmärktes som socialfascist. Vad gäller mig hade jag, efter specialutnämning från Moskva, utsetts till rollen som agent för den amerikanska, brittiska och franska imperialismen. Vad kort människans minne är! Det påhittade namn som vi hade bokat biljetten under avslöjades givetvis under resans gång. Det fanns skäl att frukta demonstrationer i hamnen i Marseilles från fascisterna, och ännu mer från stalinisterna. Våra vänner i Marseilles hade all anledning att frukta att min inresa skulle beledsagas av incidenter som skulle kunna komplicera min vidare vistelse i landet. För att försöka slippa undan fiendens vaksamhet utarbetade våra vänner - bland dem min son som hade lyckats ta sig från Hitlers Tyskland till Paris - en lysande framgångsrik strategi, vilket visade sig under den senaste Moskvarättegången. På radioorder från Frankrike stannade *Bulgaria* några kilometer utanför Marseilles' hamn för att möta en motorbåt med min son,

fransmannen Raymond Molinier, ett ombud från *Sûreté Générale*, och två båtkarlar. Om jag minns rätt betalade vi ettusen franc för att försena båten i tre minuter. Denna händelse finns naturligtvis uppskriven i fartygets loggbok. Det noterades dessutom på den tiden i hela världspresen. Min son kom ombord och överlämnade skriftliga instruktioner till en av mina medarbetare, fransmannen Van Heijenoort. Bara jag och min hustru klev ner i motorbåten. Medan våra fyra medresenärer fortsatte resan till Marseilles med allt vårt bagage lade motorbåten till i den prydliga lilla byn Cassis, där två bilar och två franska vänner, Leprince och Laste, väntade på oss. Utan dröjsmål fortsatte vi genast västerut från Marseilles i nordlig riktning till Girondes flodmynning, i departementet Charente-Inférieure, där ett hus på landet i byn Saint Palais hade hyrts åt oss i namnet Molinier. På vägen sov vi över på ett hotell. Våra hotellbokningar har bestyrkts och lagts fram inför kommissionen.

Jag kan tillägga att vi, för att bevara hemligheten med vår identitet, hade checkat in allt vårt bagage i Turkiet i Max Shachtmans namn. Hans initialer finns än idag på de trälådor som jag använde för att forsla mina böcker och papper till Mexiko. Men med tanke på att vårt antagna man hade avslöjats, kan det inte längre ha varit någon hemlighet för GPU-agenterna i Marseilles att bagaget egentligen var mitt. Och eftersom mina medarbetare styrde kosan mot Paris tillsammans med bagaget, så antog GPU-agenterna att jag och min hustru också hade rest till den franska huvudstaden med bil eller flygplan. Vi bör hålla i minnet att relationerna mellan den sovjetiska och franska regeringen vid denna tidpunkt fortfarande var väldigt ansträngda. Kominterns press påstod till och med att jag anlände till Frankrike på ett specialuppdrag - att hjälpa den dåvarande premiärministern, nuvarande krigsministern, Daladier att förbereda en militär invasion av Sovjetunionen. Vad kort människans minne är! Det kunde följaktligen inte finnas några nära kontakter mellan GPU och den franska polisen. GPU kände bara till det som stod i tidningarna om mig. Romm kunde bara känna till det som GPU visste. Och direkt efter att vi hade stigit i land tappade pressen bort oss.

Efter att ha kontrollerat telegrammen från sin egen korrespondent vid den tiden, skrev *New York Times'* redaktörer den 17 februari i år:

Enligt ett telegram till *New York Times* 25 juli 1933 lade båten som förde herr Trotskij från Turkiet till Marseilles 1933 till i hamnen sedan han i hemlighet hade smitit iland. Han hade tagits ombord på en bogserbåt tre sjömil utanför hamnen och förts iland i Cassis, där en bil väntade. Herr Trotskij rapporterades vid denna tidpunkt omväxlande vara på väg till Korsika, till de helande källorna i Royan mitt i Frankrike nära Vichy, eller till Vichy självt...

Detta reportage, som bestyrker *Times*-korrespondentens noggrannhet, bekräftar fullständigt min föregående redogörelse. Så tidigt som 24 juli fördjupade sig pressen i spekulationer om vad som hade hänt med oss. Man måste medge att GPU:s ställning var ytterst besvärlig.

Organisatorerna av bluffen resonerade ungefär så här: Trotskij måste ha tillbringat åtminstone några dagar i Paris för att ordna saker och ting och hitta sig en bostad på landsbygden. GPU kände inte till att alla dessa detaljer hade ordnats i förväg, och att vi hade hyrt vårt hus på landet innan vi anlände. Å andra sidan var Stalin, Jezjov och Vysjinskij rädda för att flytta fram mötet med Romm till augusti eller senare. De måste smida medan järnet var varmt. På så sätt valde dessa försiktiga personer slutet av juli till mötet, vid en tidpunkt då jag enligt alla deras antaganden måste ha befunnit mig i Paris. Men just med detta antagande räknade de fel. Vi var inte i Paris. Som jag redan har sagt anlände vi tillsammans med vår son och tre franska vänner till Saint Palais, nära Royan, den 25 juli. Som för att ytterligare komplicera GPU:s ställning präglades dagen för vår ankomst av en eldsvåda i vårt hus. En berså brann ner, och en del av ett trästaket och ett antal träd brännskadades. Elden orsakades av gnistor från en lokomotivskorsten. Det finns redogörelser för denna händelse i lokaltidningarna från 26 juli. Husägarens systerdotter kom förbi några timmar senare för att se vad eldsvådan hade orsakat för skador. Många grannar såg mig under eldsvådan. Vittnesmålen från båda de personer som var chaufförer under resan, Leprince och R Molinier,

liksom vittnesmålet från vår följeslagare Laste, beskriver resan in i minsta detalj. Ett intyg från brandkåren bestyrker datum för branden. Reportern Albert Bardon som skrev om eldsvådan i pressen såg mig i en bil och har lämnat ett skriftligt intyg om det. Husägarens ovan nämnda systerdotter har också lämnat in en edlig försäkran. I huset väntade hushållerskan Vera Lanis och Segal på oss, och hjälpte oss att installera oss. De tillbringade sista delen av juli med oss, och blev vittnen till det faktum att jag hade ryggsrott och hög feber när vi kom till Saint Palais, och knappt kunde ta mig ur sängen.

Prefekten i departementet Charente-Inférieure underrättades omedelbart om vår ankomst i ett kodat telegram från Paris. Vi bodde under antaget namn nära Royan, liksom överhuvudtaget medan vi var i Frankrike. Våra pass stämplades enbart av *Sûreté Générales* högsta tjänstemän, i Paris. Det går utan tvekan att hitta spår av vår resväg där.

Jag blev kvar i Saint Palais under två månader med krämpor och under läkarvård. Jag skrev i *New York Times* att jag tog emot mer än 30 besökare i Saint Palais. Senare hågkomster och efterforskningar i dokumenten visar att jag egentligen tog emot omkring 50 gäster - mer än 30 fransmän (huvudsakligen från Paris), sju holländare, två belgare, två tyskar, två italienare, tre engelsmän, en schweizare, etc. Bland besökarna fanns en del kända namn, exempelvis den franske författaren André Malraux, min översättare författaren Parijanine, den holländske parlamentsledamoten Sneevliet, de holländska journalisterna Schmidt och de Kadt, den tidigare sekreteraren i det brittiska Independent Labour Party, Paton, den tyska emigranten V, den tyska författaren G, etc. (Jag avstår från att namnge emigranterna för att inte ge dem några svårigheter, men givetvis kan samtliga vittna inför kommissionen.) Om jag hade tillbringat slutet av juli i Paris skulle de flesta av dessa besökare inte tvingats resa till Royan. De visste att jag inte var i Paris och inte kunde ha varit där. Av de fyra medarbetare som beledsagade oss kom tre från Paris till Royan. Bara Max Shachtman reste från Le Havre till New York utan att få tillfälle att säga farväl. Jag har visat kommissionen hans brev, daterat 8 augusti 1933, där han uttrycker sin besvikelse över att tvingas skiljas från oss längs vägen utan att ens kunna säga adjö. Nej, det saknas inte bevis.

Mot slutet av oktober förbättrades min hälsa, och mina vänner tog mig med bil till Bagnères i Pyrenéerna, ännu längre bort från Paris, där jag och min hustru tillbringade oktober månad. Bara på grund av det faktum att vår vistelse nära Royan, liksom vår vistelse i Pyrenéerna, förflöt utan problem gick regeringen med på att låta oss slå oss ner närmare huvudstaden, men den rekommenderade fortfarande att vi skulle slå oss ner utanför departementet Seine. I början av november reste vi till Barbizon, där vi hade hyrt ett hus på landet. Från Barbizon gjorde jag faktiskt några besök i huvudstaden, ständigt åtföljd av två eller tre vänner. Dessutom planerades alltid mina dagliga aktiviteter noggrant på förhand, och det går exakt att fastställa vilka hem jag besökte, och även mina gäster. Men allt detta hänför sig till vintern 1933. Och GPU ordnade ett möte mellan mig och Romm i juli 1933. Det skedde inget sådant möte. Det kan inte ha gjort det. Om det överhuvudtaget finns något sådant som ett alibi i denna värld, då får det i detta fall sitt allra mest fullständiga och fulländade uttryck. Den olycksalige Romm ljög. GPU tvingade honom att ljuga. Vysjinskij dolde hans lögn. Just för att berätta denna lögn arresterades Romm och togs med bland vittnena.

XVII. Pjatakovs flygresa till Norge

Redan den 24 januari, dagen efter inledningen av den senaste rättegången och Pjatakovs första utsagor inför rätten, medan man fortfarande måste lita på korta nyhetstelegram, skrev jag i ett uttalande till världspressen:

Om Pjatakov reste [till Oslo] under eget namn skulle hela den norska pressen ha fått reda på det. Följaktligen reste han under falskt namn. Vilket? Alla sovjetiska dignitärer som befinner sig utomlands står i ständig kontakt via telegraf eller telefon med sina ambassader eller handelsrepresentationer, och de slipper inte ens för en timme GPU:s övervakning. Hur kunde Pjatakov

lyckas göra sin resa utan att de sovjetiska institutionerna i Tyskland och Norge visste om det? Låt honom beskriva hur min lägenhet såg ut inuti. Träffade han min hustru? Hade jag skägg eller ej? Hur var jag klädd? Ingången till mitt arbetsrum gick via Knudsens lägenhet, och alla våra gäster utan undantag presenterades för vår värdfamilj. Träffade Pjatakov dem? Såg de Pjatakov? Detta är några av de frågor med hjälp av vilka det vore lätt att för varje ärlig domstol visa att Pjatakov bara upprepar GPU:s påhitt.

27 januari 1937, kvällen innan åklagarens sammanfattning, ställde jag i ett nyhetstelegram tretton frågor till domstolen i Moskva angående Pjatakovs föregivna samtal med mig i Norge. Jag förklarade mina frågors brådskande natur så här:

Det handlar om Pjatakovs vittnesmål. Han sa att han träffade mig i Norge i december 1935 för att hålla konspiratoriska samtal. Pjatakov förmodades ha kommit från Berlin till Oslo med flyg. Vittnesmålet oerhörda betydelse är självklar. Jag har mer än en gång deklarerat, och gör det igen, att Pjatakov precis som Radek under de senaste nio åren inte varit min vän, utan en av mina bittraste och mest förrådiska fiender, och att det inte kunde komma på tal att vi skulle förhandla eller träffas. Om det gick att bevisa att Pjatakov verkligen träffade mig, så skulle min ställning vara fullständigt komprometterad. Om jag däremot skulle bevisa att redogörelsen för besöket är falsk från början till slut, så är det systemet med "frivilliga bekännelser" som skulle komprometteras. Även om man skulle anta att domstolen i Moskva står ovan alla misstankar, så skulle den anklagade Pjatakov ändå vara tvivelaktig. Hans vittnesmål måste bekräftas. Det är inte svårt. Pjatakov har inte skjutits ännu. Han borde omedelbart få följande exakta frågor.

Jag påpekar återigen att dessa frågor, som jag har presenterat för kommissionen, grundas på de första nyhetstelegrammen, och därför inte är exakta i vissa mindre viktiga detaljer. Men i huvudsak behåller de än idag sin fulla styrka.

Rätten hade redan den 25 januari tillgång till mina första frågor vad gäller Pjatakov. Senast den 28 januari - det vill säga samma dag som åklagaren gjorde sin sammanfattning - fick rätten mina senare frågor. Senast den 26 januari hade åklagaren fått telegram med information att den norska pressen kategoriskt förnekade Pjatakovs vittnesmål om sin flygresa. Åklagaren anspelar indirekt på detta förnekande i sitt tal. Men den anklagade, för vilken åklagaren krävde dödsstraff, fick inte en enda av de tretton konkreta frågor som jag hade ställt. Åklagaren försökte inte, vilket är hans plikt, att bekräfta det viktigaste vittnesmålet från den viktigaste anklagade och därmed i ögonen på hela världen stärka anklagelsen mot mig och alla de andra. Om inte telegrammen från Oslo och mina frågor existerade, skulle man ändå kunna tala om att åklagaren och domarna var slarviga, försumliga och intellektuellt undermåliga. I ljuset av ovanstående omständigheter kan det inte vara tal om ett juridiskt misstag. Både åklagaren och domstolens ordförande undvek medvetet att ställa de frågor som ofrånkomligen uppstod ur själva karaktären på Pjatakovs vittnesutsaga. De var mot att kontrollera den, inte på grund av att det var omöjligt - tvärtom var det synnerligen enkelt - utan därför att de på grund av sin roll inte kunde tillåta någon kontroll. Istället skyndade de sig att skjuta Pjatakov. Men det gick att göra kontrollen utan honom. Den har fullständigt och obestriddigt visat att den huvudanklagades vittnesmål i den viktigaste frågan var falskt, och har på så sätt fullkomligt krossat hela anklagelseakten.

Vi har nu tillgång till det så kallade "ordagranna" protokollet från rättegången mot Pjatakov och de andra. En noggrann analys av förhöret med Pjatakov och åklagarens vittne Buchartsev, visar i sig själv att åklagarens uppgift i denna helt konstgjorda, osanna och inövade juridiska dialog skulle hjälpa Pjatakov att, utan alltför uppenbara orimligheter, presentera den fantastiska saga som GPU hade tvingat på honom. Därför ska vår analys följa en tudelad väg: för det första ska vi på grundval av det officiella protokollet påvisa oriktigheterna i Vysjinskijs förhör av Pjatakov. Därefter ska vi lägga fram objektiva bevis för att Pjatakovs flygresa och möte med mig var fysiskt omöjliga. På så sätt ska vi inte bara avslöja att den huvudanklagades viktigaste vittnesmål var falskt, utan också

åklagare Vysjinskijs och domarnas roll i bluffen.

Pjatakov gjorde sin påhittade flygresa till Oslo, via Berlin, "under första halvan av december" 1935. *Izvestijas* korrespondent i Berlin, Buchartsev, fungerade som en sorts mellanhand i arrangemanget av resan, på samma sätt som *Izvestijas* korrespondent i Washington, V Romm, hade fungerat som mellanhand mellan Radek och mig. Märkligt nog utsåg regeringsorganet "trotskistiska" kontaktpersoner till korrespondenter på de viktigaste ställena. Vore det inte riktigare att anta att de var GPU-agenter? Pjatakovs uttalande att Buchartsev "stod i förbindelse med Trotskij" är ett rent och skärt påhitt. Jag kände varken Buchartsev eller Romm på minsta sätt, vare sig personligen eller från artiklar. Jag tittar sällan i *Izvestija* och som regel läser jag inte utrikesartiklarna i den sovjetiska pressen.

Det finns ingen anledning att betvivla att Pjatakov verkligen var i Berlin 10 december 1935, på offentligt uppdrag för sitt departement. Detta faktum är lätt att bekräfta i den tyska och sovjetiska pressen, som måste ha noterat Pjatakovs ankomst till den tyska huvudstaden liksom hans återkomst till Moskva.¹ GPU måste i efterhand passa in Pjatakovs påhittade resa till Oslo med hans verkliga resa till Berlin, därav det olycksaliga valet av december månad.

När Pjatakov anlände till Berlin mötte han, enligt sina egna ord, genast Buchartsev ("samma dag eller dagen efter" – det vill säga den 11:e eller 12:e). Den senare påstods ha informerat mig på förhand om Pjatakovs nära förestående ankomst. Via brev? Genom ett på förhand avtalat telegram? Vad stod i det? Till vilken adress skickades det? Ingen oroar Buchartsev med dessa frågor. I rätts-salen undviks i allmänhet datum och adresser som pesten. Efter att ha fått Buchartsevs upplysningar skickade jag i min tur omedelbart ett pålitligt sändebud till Berlin med följande meddelande: "Y L, innehavaren av detta meddelande, kan man fullständigt lita på". Ordet "fullständigt" var understruket. Som vi ska se måste denna inte särskilt nyskapande detalj kompensera för frånvaron av annan mer väsentlig information. Mitt sändebud, som hette "Henrik eller Gustav" (Pjatakovs vittnesmål), tog på sig att ordna med flygresan till Oslo. Mötet mellan "Henrik-Gustav" och Pjatakov ägde rum i Tiergarten (11:e eller 12:e) och varade allt som allt "bokstavligen... ett par minuter". En andra värdefull detalj! Pjatakov var beredd att resa till Oslo, även om det, som han upprepar två gånger: "var förenat med en mycket stor risk för mig att råka fast och bli avslöjad och allt vad ni vill." I de ryska artiklarna utelämnades dessa ord, och inte av misstag. Sovjetiska ämbetsmän som är utomlands övervakas oerhört noga. Pjatakov hade inte *möjlighet* att vara frånvarande från Berlin i 48 timmar, utan att meddela de sovjetiska institutionerna vart han skulle resa och på vilken adress de kunde nå honom. I egenskap av medlem i centralkommittén och regeringen kunde Pjatakov närsomhelst få en förfrågan eller tilldelas ett uppdrag av Moskva. Reglerna i denna fråga är välkända för åklagaren och domarna. Redan den 24 januari hade jag i ett telegram dessutom frågat rätten: "Hur kunde Pjatakov genomföra sin resa utan att de sovjetiska institutionerna i Tyskland och Norge kände till det?" 27 januari upprepade jag: "Hur kunde Pjatakov gömma sig för de sovjetiska institutionerna i Berlin och Oslo? Hur förklarade han vid sin återkomst att han hade varit försvunnen?" Naturligtvis besvarade ingen den svarande med sådana frågor.

Pjatakov kom överens med "Henrik-Gustav" om att "träffas följande morgon [12:e eller 13:e] vid Tempelhof's flygfält." Åklagaren, som i oviktiga frågor som inte kan bestyrkas ibland kräver en demonstrativ uppvisning i precision, är helt ointresserad av att anföra ett exakt datum av så oerhörd betydelse! Ändå skulle man med hjälp av arkiven i den sovjetiska handelsrepresentationen i Berlin utan svårighet kunna slå fast ett schema dag för dag över Pjatakovs aktiviteter. Men det är just det man måste undvika.

"Följande dag infann jag mig tidigt vid ingången till flygfältet." Tidigt? Vi skulle vilja veta vilken

¹ *Berliner Tageblatt* från 21 december 1935 skriver: "Bland de nuvarande besökarna i Berlin finns första vice kommissarien för Sovjetunionens utrikeshandel, herr Pjatakov, och även chefen för importavdelningen i Sovjetunionens utrikeshandelskommisariat, herr Smoleriskij."

tidpunkt. I sådana frågor bestämmer man tidpunkten på förhand. Men Pjatakovs inspiratörer var uppenbarligen rädda för att göra fel vad gäller väderlekskalendern. På flygplatsen träffade Pjatakov "Henrik-Gustav": "Han stod vid ingången och förde mig vidare. Först visade han mig ett pass, som gjorts i ordning åt mig. Det var ett tyskt pass. Alla tullformaliteter ordnade han själv, så att jag endast hade att skriva namnet under. Vi steg in i flygmaskinen, startade..." Ingen så mycket som avbröt den svarande här. Otroligt nog är inte åklagaren ens intresserad av frågan om passet. Att passet var "tyskt" räcker för honom. Men precis som andra pass är de tyska utställda i ett speciellt *namn*. Och i detta fall, exakt vilket? *Nomina sunt odiosa*. ["namn äro förhatliga" - öa]

Åklagaren vill ge Pjatakov en chans att så snabbt som möjligt glida förbi knepiga frågor. "Tullformaliteter?" "Henrik-Gustav" tog hand om dem. Pjatakov behövde bara "skriva namnet under". Man skulle tro att åklagaren vid denna punkt inte skulle kunna låta bli att fråga Pjatakov med vilket namn han skrev under. Förmodligen med samma namn som i det tyska passet. Men åklagaren tycker inte att han har med det att göra. Även rättens ordförande håller tyst. Det gör också domarna. Ett kollektivt förbiseende på grund av utmattning? Men jag vidtog åtgärder för att friska upp herrarnas minne. Så tidigt som 24 januari frågade jag rätten under vilket namn Pjatakov anlände till Oslo. Tre dagar senare återvände jag till denna punkt. Av de tretton frågor jag ställde var den fjärde: "Med vilket pass reste Pjatakov från Berlin? Fick han något norskt visum?" Mina frågor återgavs i tidningar över hela världen. Om Vysjinskij ändå inte frågade Pjatakov om passet och visumet så var det därför att han visste att man måste hålla tyst om dem. Bara denna tystnad räcker för att vi ska kunna säga: vi står inför en bluff.

Men låt oss fortsätta att följa Pjatakov i spåren: "Vi steg in i flygmaskinen, startade och flög utan mellanlandningar, och omkring kl. 3 på dagen landade vi på flygfältet vid Oslo. Där väntade en bil. Vi steg in och körde iväg. Vi körde i ungefär 30 minuter och kom till landet i utkanten av staden. Vi klev ur och steg in i en liten villa, som ej var dåligt inredd, och där träffade jag Trotskij, som jag ej sett sedan 1928." Förräder inte denna berättelse fullständigt en person som inte har något att yppa? Inte ett uns levande verklighet! "Vi steg in i flygmaskinen, startade... Vi steg in och körde iväg..." Pjatakov såg ingenting, talade inte med någon. Han kan inte berätta något som helst om "Henrik-Gustav", som följde honom från Berlin till min dörr.

Vad hände när planet landade på flygplatsen? De norska myndigheterna kunde inte ha undgått att visa intresse för ett utländskt plan. De kunde inte ha undgått att titta på Pjatakovs och hans medresenärernas pass. Men inte heller om detta ämne får vi höra ett enda ord. Flygresan gjordes så att säga i drömmarnas värld där människor glider omkring ljudlöst och inte blir störda av poliser eller tulltjänstemän.

I den "lilla" och "ej dåligt inredda" villan träffade Pjatakov Trotskij, "som jag ej sett sedan 1928." (I själva verket sedan slutet av 1927.) Omedelbart efter dessa klichéartade plattityder följer en lika klichéartad beskrivning av samtalet, till synes förutbestämt att pryda polisprotokollen. Har detta någon som helst likhet med livet och levande människor? Enligt deras hopkok flög ju trots allt Pjatakov för att besöka mig som meningsfrände och vän efter flera års skilsmässa. I flera år, i stora drag mellan 1923 och 1928, stod han verkligen ganska nära mig, kände min familj, välkomnades alltid hjärtligt av min hustru. Han måste uppenbarligen ha behållit ett helt enastående förtroende för mig om han, på grundval av ett enda brev från mig, blev terrorist, sabotör och för nederlag, och efter ett enda tecken med risk för eget liv flög för att träffa mig. Man skulle tänka sig att Pjatakov under dessa omständigheter, efter åtta års skilsmässa, inte skulle ha kunnat undgå att visa något intresse för hur jag hade det. Men det finns inte minsta spår av det. Var ägde mötet rum? I min lägenhet eller något annat hus? Ingen vet. Var befann sig min hustru? Ingen vet. På en fråga från åklagaren svarar Pjatakov att ingen var närvarande under samtalet, till och med "Henrik-Gustav" stannade utanför. Och det är allt! Och ändå skulle Pjatakov med enda blick, utifrån möblerna, om det fanns några ryska böcker eller tidningar, om det fanns något skrivbord, ha kunnat avgöra om

han var i mitt arbetsrum eller någon annans rum. Å andra sidan kunde jag inte haft minsta anledning att dölja en så oskyldig information från min gäst, som jag anförtrodde mina allra mest hemliga anslag och planer. Pjatakov kunde inte ha låtit bli att fråga om min hustru. 24 januari frågade jag: "Träffade han min hustru?" 27 januari upprepade jag frågan: "Träffade Pjatakov min hustru? Var hon hemma den dagen?" (Min hustrus resor till läkaren och tandläkaren i Oslo är lätta att kontrollera.) Men just för att förhindra kontroller lärde Pjatakovs lärare honom tójbara formuleringar och till intet förpliktigande uttryckssätt. Det är mindre riskabelt. Men denna överdrivna försiktighet avslöjar bluffen ur en annan vinkel.

Planet landade klockan tre på eftermiddagen den 12:e eller 13:e. Pjatakov anlände till min villa ungefär 15.30. Samtalet varade ungefär 2 timmar. Min gäst måste ha varit hungrig. Fick han något att äta? Man skulle tro att det är världens mest grundläggande plikt. Men det skulle jag inte ha kunnat ordna det utan hjälp från min hustru eller ägaren till den "ej dåligt inredda" villan. Inte ett ord nämns om detta under rättegången. Pjatakov lämnade mig 17.30. Vart reste han från landsbygden i utkanten av staden, med ett tyskt pass i fickan? Åklagaren frågar inte om det. Var tillbringade han decemberratten? Knappast utomhus. Än mindre kan man förmoda att han tillbringade natten på den sovjetiska ambassaden. Knappast heller på den tyska ambassaden. På ett hotell då? Bland de tretton frågor jag ställde till rätten var: "Pjatakov kunde inte ha undgått att stanna en natt i Norge. Var? På vilket hotell?" Åklagaren frågar inte den svarande om det. Ordföranden förblir tyst.

Om en gammal vän - och i synnerhet en medkonspiratör - kom för att besöka mig, skulle jag, liksom vem som helst i en liknande situation, göra allt för att skydda min gäst från obehagliga överraskningar och onödiga risker. Efter samtalet skulle jag ha givit honom något att äta och ordnat med ett passande boende. Sådana småsaker skulle givetvis inte ha inneburit några som helst svårigheter, eftersom jag hade kunnat skicka en "pålitlig person" till Berlin och skicka en "speciell" bil till flygplatsen när det "speciella" flygplanet anlände. För att slippa vara på ett hotell eller på gatorna i Oslo skulle Pjatakov naturligtvis ha velat sova över hos oss. Efter vår långa skilsmässa skulle vi haft mycket att tala om! Men GPU fruktade den versionen, eftersom Pjatakov i så fall skulle ha blivit tvungen att gå in på detaljer om hur jag bodde. Bättre att glida över dessa vardagsdetaljer. Som bekant bodde jag i själva verket inte på landet i stadens utkanter nära Oslo, utan i en avsides belägen by. Inte inom 30 minuter från flygplatsen, utan åtminstone 2 timmar, i synnerhet på vintern när man måste sätta snökedjor på hjulen. Nej, det var bäst att minnet klickade angående maten, decemberratten, risken att träffa någon som var knuten till den sovjetiska ambassaden. Bättre att tuga. Precis som tidigare under resan, är Pjatakov även nu i Norge som en överklig skugga i en dröm. Låt dumbommar ta denna skugga för verkligheten!

I förhöret med vittnet Buchartsev, *Izvestija*-korrespondenten, får vi höra några inte oviktiga kompletterande detaljer om Pjatakovs resa. "Henrik-Gustav", hävdar han, var Gustav Stirner. Detta namn säger mig absolut ingenting, trots att Stirner, enligt Buchartsev, hade varit min förtroende. Hursomhelst ansåg mitt mystiska sändebud det nödvändigt att avslöja sin exakta identitet för åklagarens vittne. Kommer vi att träffa en Stirner, en vanlig dödlig, i en framtida rättegång? Eller är han en ren fantasiprodukt? Jag vet inte. Det tyska namnet ger hursomhelst anledning till viss eftertanke.

Ibland försökte Pjatakov framställa mötet med mig nästan som ett oundvikligt ont. Självbevarelse-driften glimtar blygt fram i den anklagades beklännelser. Å andra sidan sa Pjatakov, enligt Buchartsev, när han underrättades om min inbjudan att "han var glad att höra det, att det fullkomligt sammanföll med hans avsikter, och att han villigt gick med på mötet." Vilken onödig öppenhet för en konspiratör! Men förvisso nödvändig för åklagaren. Vittnets uppgift är att fördjupa den anklagades skuld, samtidigt som den anklagades uppgift är att lägga huvudskulden på mig. Åklagarens uppgift, slutligen, är att utnyttja bådas lögn.

Utifrån sammansvärjningens synvinkel, och även flygresan till Oslo, är Buchartsev en helt onödig

person. Som vi ska se är till och med Vysjinskij tvungen att medge det. Men Gustav Stirner, om en sådan person nu existerar, är uppenbarligen oåtkomlig för åklagaren. Men om det inte finns någon Stirner, så finns det heller inte något vittne. I så fall skulle historien om hur Pjatakov kom ombord och steg av flygplanet bara grundas på Pjatakov. Det räcker inte. Även om Buchartsev, som kallades in för att vittna för åklagaren, inte deltog i händelseutvecklingen, så fyllde han åtminstone rollen som "budbärare" i en klassisk tragedi, som tillkännager de händelser som sker bakom scenen. Följaktligen underlät inte Pjatakov att meddela "budbäraren" på kvällen innan sin avresa från Berlin till Moskva (vilket datum?) att "han hade varit och träffat." Det fanns ingen anledning att berätta det för Buchartsev. När Pjatakov helt onödigt avslöjade denna information till en utanförstående gjorde han sig skyldig till en oförlätlig lättsinnighet. Men han måste handla så för att inte beröva Buchartsev möjligheten att fungera som ett användbart vittne för åklagaren.

Här blir åklagaren plötsligt medveten om en försummelse. "Gav ni ert fotografi?" frågar han oväntat Pjatakov, och avbryter utfrågningen av Buchartsev. Vysjinskij liknar en skolpojke som har hoppat över en rad i en dikt. Pjatakov svarar kort: "Ja, det gjorde jag." Uppenbarligen handlar det om ett passfoto. Foton är viktiga för pass, även den tyska varianten. Åklagaren riskerar inget med att uppvisa denna vakenhet. Givetvis håller han även nu tyst om namn och visum. Varefter lagens väktare återigen börjar bearbeta Buchartsev. "Känner ni till, varifrån Stirner skaffade passet? Varifrån skaffade han flygmaskinen? Hur kommer det sig, att det är så lätt ordnat i Tyskland?" Buchartsev svarar något i den stilen att Stirner inte gick in på detaljer, utan bad honom, Buchartsev, att inte oroa sig - ett av de få svar som verkar naturligt och förnuftigt. Men åklagaren låter sig inte avskräckas:

Vysjinskij: Och ni intresserade er inte därför?

Buchartsev: Han sade mig ingenting, han gick inte in på detaljer.

Vysjinskij: Men det intresserade er?

Buchartsev: Han svarade mig ju inte.

Vysjinskij: Men försökte ni fråga honom?

Buchartsev: Jag försökte fråga honom men han svarade inte.

Och så vidare i samma stil. Men här avbryter vi denna lärorika dialog för att förhöra åklagaren själv.

"Ni frågade just, herr åklagare, om ett passfoto. Men intresserar inte själva passet dig? Frågade inte rannsakningsdomaren Pjatakov om det? Har inte också du glömt att utföra din plikt? Två gånger, 24 och 27 januari, påminde jag dig i telegram. Brydde du dig om min fråga? Var inte också du intresserad av min adress, min bostad, hur jag bodde? Varför har du inte frågat Pjatakov var han tillbringade natten? Vem rekommenderade hotellet åt honom? Hur bokade han där? Förtjänar inte alla dessa omständigheter din uppmärksamhet? Buchartsev kan åtminstone försvara sig med att Gustav Stirner vägrade att berätta om sina hemligheter. Ni, herr rättvisans väktare, kan inte använda detta försvar, eftersom Pjatakov inte undanhåller åklagaren några hemligheter. Pjatakov håller bara tyst om det som han är förbjuden att tala om. Men det är ingen slump att också ni, herr åklagare, smet undan från plikten att plocka ner Pjatakov från den fjärde dimensionen till vår syndiga jord med dess vanliga tulltjänstemän, restauranger, hotell och andra besvärliga detaljer. Ni höll tyst om allt detta därför att ni är en av huvudorganisatörerna av denna bluff!"

Vysjinskij låter sig inte blidkas. "Och flygmaskinen?"

Buchartsev: Jag frågade [Stirner], hur Pjatakov skulle resa. Han sade att en speciell flygmaskin skulle föra Pjatakov till Oslo och tillbaka igen.

Vi bör notera att Stirner ingalunda är tystlåten. Han kunde trots allt ha sagt till den påflugne Buchartsev: "Det har du inte med att göra. Pjatakov vet själv vad han behöver göra." Men Stirner erinrade sig tydligen om att framför honom stod budbäraren i en tragedi, och berättade därför för honom att Pjatakov skulle resa i en "speciell flygmaskin" - och antydde med andra ord att planet skulle tillhandahållas av den tyska regeringen.

Vysjinskij utnyttjar Stirners och Buchartsevs på förhand avtalade lösmyntet: "Men det var ju ej Trotskij, som organiserade flygfärden över gränsen?" Buchartsev svarar med en talande blygsamhet: "Det vet jag inte."

"Vysjinskij: Ni är en erfaren journalist, ni vet att det inte är någon enkel sak att flyga över gränsen från en stat till en annan." (Ack ja, det är något åklagaren själv fullständigt glömde när det gällde att landa på ett flygfält, skaffa sig ett pass, visum, nattlogi, ett hotell, etc.) Buchartsev går åklagaren till mötes: "Jag uppfattade det så, att han – Stirner – kunde göra det genom officiella tyska personer." V.S.B. [Vilket Skulle Bevisas.]

Men då verkar Vysjinskij plötsligt komma till sans:

Och utan er kunde man inte komma tillrätta i denna sak? Varför deltog ni i denna operation?

Denna riskabla fråga ställs bara för att ge Buchartsev möjlighet att berätta för rätten hur Radek, "en tid före" (exakt när?) hade förvarnat honom, en "trotskist", att han skulle bli tvungen att genomföra olika uppdrag, och samtidigt berättade för honom att "Pjatakov var medlem i centrumet". Som vi ska förutsåga Radek allting, och hade i alla händelser försett det framtida vittnet med alla nödvändiga uppgifter.

På ett eller annat sätt får vi tack vare Buchartsev veta att Pjatakov inte bara flög till Oslo i en "speciell flygmaskin", utan att han också återvände till Berlin på samma sätt. Detta anmärkningsvärt viktiga uttalande innebär att planet inte bara landade under några minuter, utan att det stannade kvar resten av dagen och natten - det vill säga minst 15 timmar - på Oslos flygplats. Troligen tankade man också planet där. Som vi snart ska se hjälper Buchartsevs uttalande oss mer än åklagaren. Vi kommer nu till kärnan i Pjatakovs vittnesmål och i hela rättegången.

Omedelbart efter Pjatakovs första vittnesmål gjorde den konservativa norska tidningen *Aftenposten* efterforskningar på flygplatsen, och i kvällsupplagan 25 januari hade de information om att *inte ett enda utländskt flygplan* hade landat i Oslo i december 1935. Denna nyhet spreds omedelbart i hela världen. Vysjinskij blev tvungen att ta hänsyn till dessa obehagliga nyheter från Oslo. Han gjorde det på sitt eget sätt. Under sammanträdet 27 januari frågade åklagaren Pjatakov om han verkligen landade på ett flygfält i Norge, och i så fall vilket. Pjatakov svarade: "Nära Oslo." Han kom inte ihåg namnet. Var det några svårigheter att landa? Vi får höra att Pjatakov var så nervös att han inte märkte något ovanligt.

Vysjinskij: Ni bekräftar, att ni landade på ett flygfält nära Oslo?

Pjatakov: Nära Oslo. Det minnes jag.

Det enda som saknas är att han skulle glömma en sådan detalj! Varpå åklagaren till rättegångsprotokollet förde ett dokument som många tidningar betecknade som milt sagt förvånande - ett meddelande från den sovjetiska ambassaden i Norge att "flygfältet i Kjeller, nära Oslo, i överensstämmelse med internationella regler året runt mottager andra länders flygmaskiner och att landning och startning av flygplan är möjlig även under vintermånaderna." Det är allt! Åklagaren önskar få detta värdefulla dokument infört som bevis. Därmed anser han frågan avslutad!

Nej, frågan har just påbörjats. De norska nyhetsbyråerna påstod inte alls att flygtrafik är omöjlig i Norge under vintermånaderna. Varför är det då Moskvadomstolens uppgift att samla ihop en meteorologisk handbok för piloter? Frågan är mycket mer konkret: landade det några utländska plan i Oslo under december månad 1935 eller ej?

Stortingsledamoten Konrad Knudsen skickade 29 januari 1937 följande telegram till Moskva:

Till åklagare Vysjinskij, militärkollegiet Högsta domstolen, Moskva:

Jag informerar Er om att det idag officiellt har bekräftats att det inte landade något privat eller utländskt flygplan på Oslos flygplats i december 1935. Som Leo Trotskij's värd bekräftar jag

också att det inte kan ha ägt rum något samtal i Norge mellan Trotskij och Pjatakov i december 1935.

KONRAD KNUDSEN, stortingsledamot.

Samma dag, 29 januari, gjorde regeringsorganet *Arbeiderbladet* en ny utredning om den "speciella flygmaskinen". Det kan vara på sin plats att nämna att denna tidning inte bara stödde den norska regeringens internering av mig, utan under min fångenskap också publicerade ytterst fientliga artiklar mot mig. Jag återger *Arbeiderbladets* artikel ordagrant:

PJATAKOV'S MIRAKULÖSA RESA TILL KJELLER

Inga utländska plan till Kjeller mellan september 1935 och maj 1936

Direktör Gulliksen utfärdar kategoriskt förnekande

Pjatakov vidhåller sitt erkännande med innebörden att han kom med flyg till Norge och landade på Kjellers flygfält i december 1935. Det ryska kommissariatet för utrikes ärenden har genomfört en utredning i syfte att bestyrka denna utsaga.

Myndigheterna på Kjellers flygfält har redan kategoriskt förnekat att något utländskt plan landade där i december 1935, och Trotskij's värd och ledamoten i stortinget Konrad Knudsen har deklarerat att Trotskij inte hade några som helst gäster under den aktuella perioden.

En företrädare för *Arbeiderbladet* gjorde idag ytterligare efterforskningar på Kjellers flygfält, och direktör Gulliksen bekräftade i telefon att inga utländska flygplan landade på Kjeller i december 1935. Under denna månad landade *ett* enda flygplan där, och det var ett norskt plan från Linköping. Men det planet hade inga passagerare.

Direktör Gulliksen undersökte det dagliga tullregistret innan han gav oss detta uttalande, och som svar på vår fråga tillade han att det är helt uteslutet att något plan skulle kunna ha landat utan att observeras. Under natten bevakas flygfältet av en militärpatrull.

"När var senaste gången, *före* december 1935 då ett utländskt plan landade på Kjeller?", frågade vår representant direktör Gulliksen.

"19 september. Det var ett engelskt plan, SACSF, från Köpenhamn. Det flögs av en engelsk pilot, herr Robertson, som jag känner mycket väl."

"Och när landade första utländska plan på Kjeller *efter* december 1935?"

"1 maj 1936."

"Med andra ord kan det enligt flygfältets dokument anses fastslaget att inget utländskt plan landade på Kjeller under perioden 19 september 1935 till 1 maj 1936?"

"ja."

För att inte lämna något som helst utrymme för tvivel, låt mig presentera en officiell bekräftelse av tidningsintervjun. Som svar på en förfrågan från min norska advokat, svarade samma direktör Gulliksen på det enda flygfältet nära Oslo så här den 14 februari:

Kjeller, 14 februari 1937

Andreas Stoeleyn

Advokat,

Owe Slottagt SV,

Oslo.

Som svar på ert brev av den 10:e innevarande månad, vill jag informera er att mitt uttalande i *Arbeiderbladet* återgavs korrekt...

Med utmärkt högaktning,

GULLIKSEN, direktör Kjeller flygfält.

Även om vi med andra ord ger GPU inte bara 31 dagar (december) utan 224 dagar (19 september

till 1 maj) för Pjatakovs flygresa, så kan inte Stalin ens då rädda situationen. Jag hoppas att frågan om Pjatakovs flygresa till Oslo därmed kan anses vara avslutad en gång för alla.

29 januari hade domen ännu inte fällts. Knudsens och *Arbeiderbladets* uttalanden var så utomordentligt viktiga att de påkallade ett kompletterande förhör. Men Moskvas Themis¹ är inte av den sorten som låter fakta hindra hennes rörelser. Det är helt sannolikt - nästan säkert - att Pjatakov, precis som Radek, under de inledande förhandlingarna blev lovad att få behålla livet. Det var inte alls lätt att hålla detta löfte till Pjatakov, "organisatören" av det påstådda "sabotaget". Men om Stalin hade haft några tvivel angående detta, så måste nyheterna från Oslo ha skingrat dem. 29 januari sa jag i mitt dagliga pressmeddelande: "Den inledande utredningen i Norge har gjort det möjligt för stortingsledamoten K Knudsen att slå fast att inga utländska planer alls landade i Oslo i december... Jag är mycket rädd för att GPU kommer att skynda sig att skjuta Pjatakov för att förhindra fler oroväckande frågor och beröva en framtida internationell undersökningskommission möjligheten att kräva ytterligare klargöranden från Pjatakov." Påföljande dag, 30 januari, dömdes Pjatakov till döden, och han sköts 1 februari.

Med hjälp av den "gula tidningen" *Tidens Tegn*, som liknar Hearsts tidning i USA, försöker GPU:s vänner att lägga fram en ny version av Pjatakovs flygresa. Kanske det tyska planet inte landade på ett flygfält, utan på en igenfrusen fjord? Kanske inte Pjatakov besökte Trotskij i utkanten av Oslo, utan i en skog? Inte i en "ej dåligt inredd" villa, utan i en liten hydda i skogen? Inte 30 minuter utan 3 timmar från Oslo? Kanske inte Pjatakov kom i en bil, utan på en släde eller på skidor? Kanske samtalet inte ägde rum 12 eller 13 december, utan 21 eller 22 december? Dessa kreativa ansträngningar är varken bättre eller sämre än försöket att utge en godisaffär i Köpenhamn som *Hotell Bristol*. Den hypotes som *Tidens Tegn* för fram lider av följande fel: den lämnar inte kvar ett dyft av Pjatakovs bekännelse, samtidigt som den själv rasar samman inför fakta. Den norska pressen, i synnerhet den liberala *Dagbladet*, har för längesedan tillbakavisat dessa fantasier på basis av avgörande fakta - det vill säga tider och platser. Stortingsledamoten Konrad Knudsen har utsatt dessa senkomna fantasier för en inte mindre förgörande kritik i spalterna på samma gula tidning, som under tiden har blivit orakel för Komintern. Om kommissionen bedömer det nödvändigt att inte bara analysera fakta i det officiella protokollet, utan också de versioner som framförts av GPU:s vänner efter avrättningen av Pjatakov, så kommer jag att ställa allt nödvändigt material till dess förfogande.

Jag vill här tillägga att den danske författaren Andersen Nexø besökte Oslo i början av mars för en speciell föreläsning. Som av en slump råkade Nexø (precis som Pritt, Duranty och flera andra) befinna sig i Moskva under rättegången och hörde med egna öron Pjatakovs bekännelse. Det är oviktigt om Nexø kan ryska eller ej, det räcker att denne skandinaviska sanningens riddare "inte betvivlar" att Pjatakovs bekännelse var trovärdig. Om Romain Rolland tar på sig förnedrande uppdrag som vittnar om en fullständig avsaknad av moralisk och psykologisk lyhördhet, varför skulle inte herr Nexø göra detsamma?

Det fördärv som GPU har infört i vissa radikala författar- och politikerkratsar över hela världen har i sanning nått skrämmande proportioner. Jag tänker inte här analysera de sätt som GPU kan använda i varje enskilt fall. Det är välbekant att dessa medel inte alltid är av "ideologisk" natur - den irländska författaren O'Flaherty har redan avslöjat detta. En av anledningarna till att jag bröt med Stalin och hans vapenbröder var för övrigt därför att de från och med 1924 förföll till att muta funktionärer inom den europeiska arbetarrörelsen. Jag hoppas att ett indirekt men mycket viktigt resultat av kommissionens arbete kommer att bli att de radikala leden rensas från snyltgäster som kallar sig "vänster", politiska parasiter, "revolutionära" hovmän, och herrar som är vänner till Sovjetunionen i samma mån som de är vänner till den sovjetiska statens förlag eller vanliga

¹ **Themis** ("överenskommelse" eller "lag") var i den grekiska mytologin guden Zeus' första hustru och moder till ödesgudinnorna och årstiderna. Motsvaras i romersk mytologi av Justitia. - uppgift från Wikipedia.

pensionärer från GPU.

XVIII. Vad har motbevisats under den senaste rättegången?

På senare tid har Moskvas företrädare tagit till följande argument: "Trotskij har inte lagt fram några bevis sedan han kom till Mexiko. Det finns ingen anledning att tro att han kommer att föra fram några i framtiden. Av denna orsak är kommissionen redan på förhand dömd att vara kraftlös." Hur, frågar jag, kan man vederlägga en bluff som har förberetts och utarbetats under flera år utan att undersöka fakta och dokument? Jag har absolut inte tillgång till några "frivilliga bekännelser" från Stalin, Jagoda, Jezjov eller Vysjinskij - det medger jag redan från början. Men även om jag hittills inte har presenterat en magisk formel som omfattar *alla* bevis, så stämmer det inte att jag inte har lagt fram *några* bevis. Under den senaste rättegången utfärdade jag dagligen pressmeddelanden med specifika motargument. Tidningarna publicerade bara delar av mina uttalanden, ofta i förvrängd form. Jag har givit kommissionen tillgång till de exakta texterna till uttalandena. Jag skriver också på en bok som kommer att förklara Moskvarättegångarnas viktigaste politiska och psykologiska "gåtor". Jag fick det ordagranna protokollet från den andra rättegången först för två veckor sedan. Under sådana omständigheter är det naturligtvis omöjligt att tala om ett uttömmande vederläggande. Men trots att jag inte hade tillgång till någon daglig eller ens veckotidning där jag kunde uttrycka mig fritt, så motbevisade jag fullständigt de fakta i den senaste rättegången som riktades mot mig personligen, och bröt på så sätt ner hela det juridiska hopkoket.

När Radek i sitt slutanförande försvarade sig mot åklagarens oförskämdheter (åklagaren kallade de anklagade för enbart förbrytare och banditer - åklagare Vysjinskij, en cynisk karriärist, före detta högermensjektiv - regimen personifierad!), så överskred han uppenbarligen de gränser som på förhand hade satts upp för försvaret, och sa mer än han behövde och vad han själv ville ha sagt. Det är ett av Radeks särdrag! Men den här gången sa han saker av utomordentlig betydelse. Jag ber kommissionens medlemmar att särskilt noga läsa igenom denne svarandes slutanförande.

Enligt Radek har man fullständigt bevisat "trotskisternas" terroristverksamhet och kontakter med kontrarevolutionära organisationer och sabotörer. "Men", fortsätter han:

processen har två medelpunkter, den har också en annan kolossal betydelse. Den har visat krigets smedja och den har visat att den trotskistiska organisationen blivit en agentur för de krafter, som förbereder det nya världskriget. Vilka bevis finns för detta faktum? För detta faktum finns två personers vittnesbörd - mina uppgifter för så vitt som jag fick direktiv och brev av Trotskij (vilka jag tyvärr uppbränt) samt uppgifterna av Pjatakov, som talade med Trotskij. Alla andra uppgifter av de övriga anklagade stödjer sig på våra uppgifter. Om ni har att göra med rent kriminella förbrytare och spioner, hur kan ni då vara förvissade om att det som vi sagt är sant, att det är den orubbliga sanningen?

Man tror knappt sina ögon när man läser dessa cyniskt öppenjärtiga rader i protokollet. Varken åklagaren eller rättens ordförande försökte ens motsäga eller rätta Radek - det var för farligt! Ändå krossar hans förvånansvärda ord hela rättegången. Ja, hela anklagelsen mot mig vilar enbart på Radek och Pjatakovs vittnesmål. Det finns inte ett spår av konkreta bevis. De brev som Radek påstår ha fått från mig brändes "tyvärr" upp av honom (ändå publicerades anklagelsen i den *ryska* versionen av rättegångsprotokollen som om man citerade ur riktiga brev). Åklagaren behandlar Radek och Pjatakov som principiösa lögnhalsar med ett enda syfte - att lura myndigheterna. Kärnan i Radeks svar är: "Om våra vittnesmål är falska (både Radek och åklagaren vet mycket väl att vittnesmålen är falska!), vilka andra bevis har ni för att Trotskij slöt ett förbund med Tyskland och Japan i syfte att underlätta krig och splittra upp Sovjetunionen? Ni har inget kvar. Det finns inga dokument. De övrigas vittnesmål vilar på våra vittnesmål." Inte ett ord från åklagaren. Inte ord från ordföranden. Även "vännerna" utomlands håller tyst. En talande tystnad! Sådant är rättegångens verkliga ansikte - ett skammens ansikte!

Låt oss erinra oss fakta i Radeks och Pjatakovs vittnesmål. Radek antogs ha upprätthållit kontakter med mig via Vladimir Romm. Den senare påstods ha träffat mig första och enda gången i slutet av juli 1933 i Boulognerskogen i Paris. Med hjälp av exakta åberopande av datum, fakta och vittnen, inklusive den franska polisen, har jag bevisat att jag inte var och inte kunde vara i Boulognerskogen eftersom jag var sjuk och hade rest direkt från Marseilles till Saint Palais nära Royan, 700 kilometer från Paris.

Pjatakov vittnade att han flög i ett tyskt plan för att träffa mig i Oslo i december 1935. Men de norska myndigheterna har offentligt sagt att inte ett enda utländskt plan landade i Oslo mellan 19 september 1935 och 1 maj 1936. Det går inte att komma undan dessa bevis. Pjatakov flög lika lite till Oslo för att träffa mig som Romm träffade mig i Boulognerskogen. Ändå gick Radeks enda påstådda kontakt med mig via Romm. När Romms vittnesmål krossas så återstår inget av Radeks vittnesmål. Inte heller kvarstår något av Pjatakovs vittnesmål. Men enligt Radeks bekännelse, som bekräftas av rättens tystnad, så vilar anklagelsen mot mig uteslutande på Radeks och Pjatakovs vittnesmål. Alla andra vittnesutsagor är bara bidrag och hjälp för att komplettera Radek och Pjatakov, som är huvudanklagare - mer exakt Stalins främsta vittnen - mot mig. Radeks och Pjatakovs funktion var att visa de direkta banden mellan brottslingarna och mig. "Alla andra uppgifter av de övriga anklagade stödjer sig på våra uppgifter", erkänner Radek. Med andra ord stödjer de sig inte på någonting. Huvudanklagelsen har raserats. Den har förvandlats till damm. Man behöver knappast rasera en byggnad sten för sten när väl de två viktigaste pelare som håller uppe den har fällts. Herrar anklagare, kryp på magen bland vrakspillrorna och samla ihop smulorna av ert byggnadsverk!

XIX. Åklagaren-förfalskaren

Som bekant antogs min "terroristiska" och "nederlags" verksamhet vara ytterst hemlig, och jag invigde bara de allra mest pålitliga i den. Å andra sidan antogs min offentliga verksamhet, som var mot terror och nederlag, bara vara en "förklädning". Men åklagaren intar inte denna ståndpunkt hela tiden, utan ibland faller han för frestelsen att hitta terroristisk och propaganda för nederlag även i min offentliga verksamhet. Vi ska med några väsentliga exempel visa att Vysjinskijs litterära bluffar bara utgör ett hjälpmedel till den juridiska komplotten.

I

Med hjälp av en speciell förordning berövade Sovjetunionens centrala exekutivkommitté 20 februari 1932 mig och de delar av min familj som befann sig utomlands vårt sovjetiska medborgarskap. I förbigående vill jag notera att till och med texten i förordningen utgjorde ett hopkok. Jag kallades inte bara vid mitt namn Trotskij, utan också min faders namn, Bronstein, trots att det namnet aldrig tidigare har använt i något sovjetiskt dokument. Dessutom letade de reda på mensjeviker som hette Bronstein och berövade i förordningen även dem från sovjetiskt medborgarskap. Sådan är Stalins politiska stil!

Jag svarade 1 mars 1932 i ett [Öppet brev till presidiet i Sovjetunionens centrala exekutivkommitté](#) (*Oppositionens bulletin*, nr 27). Detta *Öppna brev* nämnde en rad bedrägerier som den sovjetiska pressen gjort sig skyldig till på order uppifrån, i syfte att misskreditera mig i ögonen på Sovjetunionens arbetande massor. Det *Öppna brevet* räknade upp Stalins viktigaste inrikes- och utrikespolitiska misstag, och brännmärkte hans "bonapartistiska tendenser". "Det tyska kommunistpartiets förtvivlade, förvirrade, skrämde, förskräckta centralkommitté", fortsatte brevet, "är piskad av den stalinistiska klicken, och hjälper allt vad de orkar, kan inte annat än hjälpa, de tyska socialdemokratiska ledarna att skicka den tyska arbetarklassen att korsfästas av Hitler." Mindre än ett år senare besannades olyckligtvis denna förutsägelse fullkomligt! Dessutom innehöll det *Öppna brevet* följande förslag: "... Stalin har lett in er i en återvändsgränd. För att kunna fortsätta framåt måste ni

likvidera stalinismen. Ni måste lita på arbetarklassen och tillåta den proletära förtruppen att med hjälp av fullständigt fri kritik granska hela det sovjetiska systemet och skoningslöst rensa det från all samlad smuts. *Det är dags att genomföra Lenins sista och enträgna råd: avlägsna Stalin!*" Förslaget att "avlägsna Stalin" motiverade jag så här: "Ni känner Stalin lika bra som jag... Stalins styrka har alltid varit apparaten, inte han själv. Eller han själv bara i så måtto som han fullkomligt förkroppsligade den byråkratiska automatismen. Avskuren från apparaten, i motsättning till apparaten, är Stalin ingenting... Det är dags att göra slut på den stalinistiska myten." Det är uppenbart att det inte handlar om att fysiskt undanröja Stalin, utan bara likvidera hans apparats makt.

Otroligt nog skulle just detta dokument, det *Öppna brevet till den centrala exekutivkommittén*, utgöra en del av grunden till Stalin-Vysjinskijs juridiska bluff.

Under rättegångsförhandlingarna 20 augusti 1936, vittnade den anklagade Olberg:

Första gången talade Sedov med mig om min resa efter Trotskijs appell i samband med att han berövats medborgarskapet i Sovjetunionen. I appellen utvecklade Trotskij den tanken, att det vore nödvändigt att döda Stalin. Denna tanke kom till uttryck i följande ord: "Stalin måste röjas ur vägen."¹ Sedov visade mig ett maskinskrivet exemplar av denna appell och sade: "Nå väl, här ser ni det, tydligare kan det inte sägas. Det är en diplomatisk formulering." ... Samtidigt föreslog han mig att resa till Sovjetunionen.

Försiktigt nog kallar Olberg det "Öppna brevet" för en "appell". Olberg gör bara ett kort citat. Åklagaren frågar inte efter några detaljer. Orden "avlägsna Stalin" tolkas som att man måste *mörda* Stalin.

Enligt protokollet vittnade anklagade Holtzman 21 augusti att "Trotskij under samtalet" sa att man "måste undanröja Stalin". "*Vysjinskij*: Vad menas med att 'undanröja Stalin'? Förklara det!" Holtzman fortsätter naturligtvis med att förklara det i linje med vad Vysjinskij kräver.

Synbarligen för att skingra alla tvivel rörande källan till sin egen bluff, förkunnade Vysjinskij 22 augusti 1936, i sin sammanfattning: "... Därför skrev Trotskij i mars 1932 i ett anfall av kontra-revolutionärt raseri ett öppet brev med uppmaningen att 'röja Stalin ur vägen' (detta brev blev funnet i ett hemligt fack i Goltzmanns resväska och är lagt till handlingarna som indicium)."²

Åklagaren talar uttryckligen om ett "öppet brev" skrivet i mars 1932 om att beröva mig mitt medborgarskap och som innehöll en uppmaning att "röja Stalin ur vägen". Detta dokument är ingenting annat än mitt *Öppna brevet till den centrala exekutivkommittén*! Enligt åklagaren återfanns det "i ett hemligt fack i [Holtzmanns] resväska". Det är möjligt att Holtzman när han återvände från utlandet hade gömt en kopia av *Bulletinen* med mitt *Öppna brevet* i sin resväska. Ett sådant sätt att dölja dokument ligger i linje med ryska revolutionärers traditioner. Hursomhelst pekar de specifika antydningar som åklagaren gör: (a) hänsyftning på namnet (*Öppet brev*), (b) datum (mars 1932), (c) temat (beröva mig mitt medborgarskap), och slutligen (d) parollen ("avlägsna Stalin") med absolut säkerhet på mitt *Öppna brevet till den centrala exekutivkommittén*, och på det faktum att Olbergs och Holtzmanns vittnesmål, liksom åklagarens sammanfattning i fallet Zinovjev-Kamenev, rörde sig kring just detta dokument.

I sin sammanfattning av fallet Pjatakov-Radek (28 januari 1937) tar Vysjinskij åter upp det *Öppna*

¹ I den engelska versionen av rättegångsprotokollet från första rättegången står det "remove", dvs "avlägsna". I den engelska texten från den andra rättegången står "put Stalin out of the way", dvs "undanröja". I den franska översättningen från andra rättegången står "supprimez Staline", dvs "krossa Stalin". Den stora bluffen genomsyras av hundratals mindre bluffar, inklusive till och med falska översättningar. - Trotskijs anmärkning. Som ni ser ovan står det inte "röja ur vägen" i Trotskijs brev, utan "avlägsna". I den engelska texten står "remove". - öa.

² Goltzman = Holtzman - öa.

brevet som det viktigaste terroristiska direktivet: "Vi förfogar över dokument som vittnar om att Trotskij åtminstone två gånger, och därtill ännu i ganska öppen, ohöljd form, gav direktiv om terrorn — dokument som författaren förkunnade *orbi et urbi* (för hela världen). Jag syftar för det första på det brev av 1932, där Trotskij gav sin förrädiska och skamliga paroll, att 'skaffa Stalin ur vägen' ..."

Tillåt mig här att avbryta citatet, där vi får höra att det terroristiska direktivet sägs ha givits av mig öppet, eller som åklagaren uttrycker det, *urbi et orbi*. Med ett ord handlar det om det *Öppna brev* där jag åberopar Lenins *Testamente* för att rekommendera att Stalin avlägsnas från posten som generalsekretare.

Situationen är solklar, ärade kommissionärer! Under de två viktigaste rättegångarna mot "zinovjeviterna" och "trotskisterna" är utgångspunkten för åtalet en medvetet felaktig tolkning av en av mina artiklar som publicerats på flera språk, och som varje läskunnig person kan kontrollera. Sådana är Vysjinskij's metoder! Sådana är Stalins metoder!

II

I samma sammanfattning (28 januari 1937) fortsätter åklagaren: "... för det andra syftar jag på ett dokument, som hänför sig till en senare tidpunkt, den trotskistiska 'Oppositionens bulletin', nr 36-37 av oktober 1934, där vi finner en rad direkta anvisningar om terrorn som en metod i kampen mot sovjetmakten." Sedan följer ett citat ur *Bulletinen*: "Det vore barnsligt att tro att man kan skaffa den stalinska byråkratin ur vägen med tillhjälp av en parti- eller sovjetkongress. För att avlägsna den regerande klicken ... Man kan bara med våld tvinga dem att överlämna makten i den proletära förtruppens händer."

"Vad skall man kalla det", avslutar åklagarens, "om icke en direkt maning till terror? Någon annan benämning härpå kan jag icke ge." Som en förberedelse av denna slutsats, deklarerar Vysjinskij dessförinnan: "En motståndare till terror och våld skulle ha sagt: 'Ja, det är möjligt på fredligt sätt, låt oss säga på grundvalen av författningen.'" Exakt: "låt oss *säga* på grundvalen av författningen"!

Hela argumentet grundas på att revolutionärt våld likställs med individuell terror. Inte ens de tsaristiska åklagarna nedlät sig särskilt ofta till sådana metoder! Jag har aldrig utgett mig för att vara pacifist, tolstojan eller anhängare till Gandhi. Verkliga revolutionärer leker inte med våld. Men inte heller vägrar de att ta till revolutionärt våld om historien inte tillåter några andra metoder. Mellan 1923 och 1933 försvarade jag tanken att "reformera" den sovjetiska statsapparaten. Det var just därför jag ännu i mars 1932 uppmanade den centrala exekutivkommittén att "avlägsna Stalin". Först gradvis och under påverkan från obestridliga fakta kom jag fram till slutsatsen att folkmassorna bara kan störta byråkratin med hjälp av *revolutionärt våld*. I enlighet med mina grundläggande principer uttryckte jag omedelbart denna slutsats offentligt. Ja, mina damer och herrar i kommissionen, jag tror att det stalinistiska bonapartistiska systemet bara kan avskaffas med hjälp av en ny politisk revolution. Men revolutioner skapas inte på beställning. De uppstår ur samhällsutvecklingen. De kan inte framkallas på ett konstgjort sätt. Det är ännu mindre möjligt att ersätta revolutioner med äventyrliga terroristaktioner. När Vysjinskij likställer dessa metoder - den individuella terrorn och massupproret - istället för att ställa dem mot varandra, så utplånar han den ryska revolutionens hela historia och marxismens hela filosofi. Vad sätter han i deras ställe? En bluff!

III

Ambassadör Trojanovskij följde i Vysjinskij's fotspår och gjorde exakt samma sak. Som bekant upptäckte han under den senaste rättegången att jag i ett av mina pressmeddelanden hade erkänt mina terroristiska åsikter. Trojanovskij's upptäckt trycktes i pressen, den diskuterades och måste vederläggas. Är det inte förnedrande för det mänskliga förnuftet? Det ser ut som om jag å ena sidan

i mina böcker, artiklar och uttalanden om den senaste rättegången kategoriskt förnekade anklagelsen om terrorism, och grundade mina förnekande på teoretiska, politiska och sakliga argument. Å andra sidan antas jag ha gjort ett uttalande till Hearsts tidningar där jag, i motsättning till alla mina andra uttalanden, öppet ska ha erkänt mina terroristiska brott till den sovjetiska ambassadören. Finns det ingen gräns för vansinnigheterna? Om Trojanovskij inför hela den civiliserade världen hittar på sådana aldrig tidigare skådade grova och cyniska förfalskningar, då är det inte svårt att föreställa sig vad GPU gör i sina källare.

IV

Inte heller lyckas Vysjinskij bättre i fråga om min *nederlagsståndpunkt*. GPU:s utländska försvarare fortsätter att bry sina hjärnor över frågan om hur Röda arméns tidigare ledare blev "för nederlag". För Vysjinskij och Moskväs övriga förfalskare upphörde denna fråga att existera för längesedan - Trotskij har *alltid* varit för nederlag säger de, till och med under inbördeskriget. Det finns redan en hel mängd skrifter om detta ämne. Åklagaren har läst in sig på denna litteratur, och säger i sin sammanfattning:

Man måste erinra, att Trotskij redan för 10 år sedan försvarade sin nederlagsståndpunkt ifråga om Sovjetunionen med hänvisningen till Clemenceaus bekanta tes. Trotskij skrev då: man måste återgå till Clemenceaus taktik, då han som känt reste sig emot den franska regeringen vid en tidpunkt, då tyskarna stod 80 km från Paris¹... Trotskij och hans medhjälpare har icke lanserat Clemenceaus tes av en tillfällighet. De vände åter tillbaka till denna tes, men nu icke så mycket i teoretisk mening, som för att praktiskt förbereda, i handling, i förbund med de utländska spionageorganen förbereda Sovjetunionens militära nederlag.

Det är svårt att tro att detta tal trycktes på främmande språk, inklusive franska. Man skulle tro att fransmännen skulle bli förvånade att höra att Clemenceau under kriget "reste sig emot den franska regeringen". Fransmännen misstänkte aldrig att Clemenceau var för nederlag och allierad med "utländska spionageorgan". Tvärtom kallar de honom "segerens fader". Exakt vad menar åklagaren med sitt pladder? Faktum är att den sovjetiska byråkratin ända sedan 1926 har åberopat krigsfaran för att rättfärdiga sitt våld mot sovjeterna och partiet - ett klassiskt bonapartistiskt svepskäl! Mot detta uttryckte jag alltid uppfattningen att frihet att kritisera är oundgängligt för oss, inte bara i fredstid utan också i tider av krig. Jag hänvisade till det faktum att inte ens den härskande klassen i borgerliga länder, i synnerhet Frankrike, trots sin rädsla för massorna inte helt och hållet vågade undertrycka kritiken under kriget. I samband därmed anförde jag exemplet Clemenceau, som trots att krigsfronten befann sig nära Paris - eller snarare just därför - i sin tidning skarpt kritiserade den franska regeringens värdelösa militära politik. Som bekant övertygade Clemenceau till sist parlamentet, tog ledningen över regeringen och säkrade segern. Var finns "upproret" här? Var är "nederlagsståndpunkten"? Var är banden till de utländska säkerhetstjänsterna? Jag upprepar: jag hänvisade till Clemenceau vid en tidpunkt då jag fortfarande bedömde det möjligt att omvandla Sovjetunionens regeringssystem med fredliga medel. Idag kan jag inte längre åberopa Clemenceau, eftersom Stalins bonapartism har spärrat vägen för reformer. Men även idag är jag fullkomligt för att försvara Sovjetunionen - det vill säga försvara dess samhällseliga grundvalar, både mot den utländska imperialismen och den inhemska bonapartismen.

I frågan om "nederlagsståndpunkten" använde åklagaren först Zinovjev och sedan Radek som huvudvittnen mot mig. Jag ska här åberopa Zinovjev och Radek som vittnen mot åklagaren. Jag ska återge deras fria och oförfalskade uppfattningar.

6 september 1927 skrev Zinovjev till centralkommittén angående den motbjudande förföljelsen av

¹ I den engelska utgåvan är dessa ord placerade inom citationstecken, vilket kan få medlemmarna i kommissionen att tro att de är ett citat. I själva verket har åklagaren gripit meningen helt ur luften. Vysjinskijs juridiska "citat" är lika äkta som Stalins litterära "citat". Deras skola är av samma stil. - Trotskijs anmärkning.

oppositionen: "Det räcker att peka på artikeln av den inte okända N Kuzmin i *Komsomolskaja Pravda* där denna 'lärare' för vår militära ungdom... tolkar kamrat Trotskijs hänvisning till Clemenceau som att i händelse av krig skjuta bönderna vid fronten. Vad är detta om inte en agitation av fullkomligt termidorianskt slag, för att inte säga i Svarta hundradenas anda?"

Under samma period som Zinovjeps brev (september 1927) skrev Radek i sina programmatiska teser:

... I frågan om krig måste vi i vår plattform upprepa och sammanfatta det vi har sagt i olika offentliga tal. Det vill säga: trots de starka tendenserna att förändra vår stats karaktär är den en arbetarstat. *Försvaret av staten är ett försvar av den proletära diktaturen...* Den fråga som Stalins grupp har ställt - genom att förvränga Trotskijs hänvisning till Clemenceau - kan inte bara viftas undan, utan måste besvaras klart: precis som vi har deklarerat kommer vi att försvara proletariats diktatur även med den nuvarande majoritetens felaktiga ledning. Men utfästelsen om seger gäller att rätta till denna lednings misstag och att partiet godtar vår plattform.

Dessa vittnesmål från Zinovjev och Radek är dubbelt värdefulla. Å ena sidan slår de på ett helt riktigt sätt fast oppositionens inställning till försvaret av Sovjetunionen. Å andra sidan visar de att den stalinistiska gruppen ända sedan 1927 på alla möjliga sätt har förvrängt min hänvisning till Clemenceau. Det är värt att notera att samma Zinovjev i ett av sina återtaganden på senare tid också lydigt använde den officiella förfalskningen angående Clemenceau i sin arsenal. "... Hela partiet", skrev Zinovjev i *Pravda* 8 maj 1933, "kommer som en man att kämpa under Lenins och Stalins fana... Bara föraktliga överlöpare kommer måhända att här försöka återuppväcka Clemenceaus ökända tes." Utan tvekan kan man hitta liknande citat från Radek. Inte heller denna gång har alltså åklagaren hittat på något nytt. Han har bara givit de traditionella termidorianska förföljelserna av oppositionen en juridisk knorr. Och hela åtalet utgörs av sådana sjabbiga trick. Lögner och bluffar! Bluffar och lögner! Summa - exekutionsplutonen.

XX. Teorin om "att dölja"

Vissa "jurister" av den sort som sväljer kameler och silar mygg hävdar gärna att min brevväxling inte kan ha något "juridiskt" bevisvärde, eftersom det alltid kan hända att den genomfördes med det förutsedda syftet att dölja hur jag verkligen tänkte och handlade. Detta argument har sina rötter i den vanliga kriminella verksamheten, men kan absolut inte tillämpas på en politisk rättegång av enorma proportioner. Man kan skriva fem, tio kanske etthundra brev i syfte att dölja något. Men man kan inte under flera år genomföra en intensiv brevväxling i de mest varierande frågor, med de mest skilda personer, närstående och främlingar, med det enda målet att lura dem. Till breven måste man lägga artiklar och böcker. Den energi och tid som blir över efter att ens viktigaste arbete är färdigt kan man använda till uppgiften att "dölja". Men man kan föra en enorm brevväxling bara på villkor att man verkligen bryr sig om vad den innehåller och leder till för resultat. Just därför måste det oräkneliga antalet brev som är helt igenom genomsyrade av en anda som försöker omvända mottagaren, otvivelaktigt återspegla författarens verkliga ansikte och ingalunda en tillfälligt antagen mask. Jag hoppas att kommissionen bedömer breven, artiklarna och böckerna i deras ömsesidiga sammanhang.

När jag 11 december 1936 satt som vittne i Norge under rättegången efter fascisternas misslyckade razzia mot mina arkiv, försökte jag förklara för domarna och juryn hur pappren kunde fungera som ett försvar mot falska anklagelser:

Låt mig ge ett exempel [sa jag] som jag har lånat från ett område som är välbekant för medlemmarna i juryn. Tänk er en gudfruktig man som hela sitt liv strävar efter att leva i enlighet med bibeln. Vid en speciell tidpunkt händer det sig att hans fiender, med hjälp av falska dokument eller falska vittnesmål, anklagar honom för att i hemlighet vara indragen i spridandet av anti-religiös propaganda. Vad skulle denna baktalade man säga? "Här har ni min familj, mina vänner,

mitt bibliotek, min brevväxling från flera år, här är hela mitt liv. Läs alla brev som jag har skrivit till alla möjliga människor om alla möjliga ämnen. Fråga de hundratals människor som jag har träffat under många år, så kommer ni att bli övertygade om jag inte kan ha varit indragen i någon verksamhet som står i direkt motsättning till min personlighet, till alla mina moraliska normer." Detta argument vore övertygande för varje ärlig och förnuftig person.

Låt oss ta ett annat exempel från konstens område: låt oss anta att någon skulle säga att Diego Rivera är hemlig agent för den katolska kyrkan. Om jag skulle delta i en undersökning av ett sådant förtal skulle jag först av allt föreslå alla att undersöka Riveras freskomålningar. Det går knappt att hitta uttryck för ett mer passionerat eller intensivt hat mot kyrkan. Kommer någon jurist att försöka invända att Rivera kanske målade dessa freskomålningar i syfte att dölja sin verkliga roll? Seriosa människor skulle bara skratta föraktfullt åt en sådan invändning, och fortsätta med sitt arbete.

I syfte att dölja brott (jag talar nu om GPU:s brott) kan man med hjälp en korrumperad apparat dikta ihop en anklagelseakt, tvinga fram en rad enahanda bekännelser och för statliga medel trycka ett "ordagrant" protokoll. Hopkokets inre motsägelser och grovhet avslöjar i sig själva tillräckligt klart denna byråkratiskt skraddarsydd "skapelse". Men man kan inte måla fantastiska freskomålningar utan övertygelse och intellektuell lidelse, målningar som med hjälp av konstens språk gisslar människans förtryck av människa, eller som år efter år trots oräkneliga slag från fienden utvecklar den internationella revolutionens tankar. Man kan inte ge ett vetenskapligt, konstnärligt eller politiskt arbete "hjärteblod och livsnerv" (Börne) i syfte att "dölja". Personer som vet vad kreativt arbete vill säga, och överhuvudtaget alla intelligenta och känsliga människor, kommer att skratta hånfullt åt byråkratiska och "juridiska" sofister, och gå vidare med det verkliga arbetet.

Låt oss till sist tillämpa objektiv matematik på detta fall. Enligt uttalandena under båda rättegångarna bestod min kriminella verksamhet av följande: tre möten i Köpenhamn, två brev från Mratjkovskij och andra, tre brev till Radek, ett brev till Radek, ett annat till Muralov, ett möte med Radek som varade 20-25 minuter, ett möte med Pjatakov som varade två timmar. Det är det hela! Enligt deras egna vittnesmål tog samtalen och brevväxlingen med konspiratörerna inte mer än 12-13 timmar av min tid. Jag vet inte hur mycket tid mina samtal med Hess och de japanska diplomaterna tog.

Låt oss lägga till ytterligare 12 timmar. Sammanlagt blir det maximalt tre arbetsdagar. Samtidigt omfattar de åtta åren av min senaste landsförvisning 2.920 arbetsdagar. Att jag inte har slösat bort min tid i onödan under dessa år visar sig i de böcker som har publicerats under dessa år, oräkneliga artiklar, ett ännu större antal brev som till omfång och innehåll inte sällan kan jämföras med artiklar. Således kommer vi fram till en ganska paradoxal slutsats: under 2.917 dagar skrev jag böcker, artiklar och brev och samtalande för att försvara socialismen, den proletära revolutionen och kampen mot fascismen och alla andra sorters reaktion. Å andra sidan ägnade jag tre dagar - tre hela dagar! - åt en sammansvärjning i fascismens intressen. Inte ens mina motståndare har förnekat att mina böcker och artiklar, som skrivits i en kommunistisk revolutionär anda, har vissa förtjänster. Att döma av rapporterna från Moskva kännetecknas å andra sidan de av mina brev och muntliga direktiv som besjälats av fascismens intressen av en utomordentlig dumhet. Det finns en märkbar och oerhörd brist på proportion mellan mina två verksamhetsgrenar, den offentliga och den hemliga. Den offentliga - det vill säga den "hycklande" - verksamheten, som bara var för att "dölja", en "förklädnad", var nästan tusenfalt större än min hemliga - det vill säga "verkliga" - verksamhet, och vågar jag säga nästan lika mycket bättre kvalitativt. Man får intrycket att jag byggde en skyskrapa för att "dölja" en död rätta. Nej det är inte övertygande!

Samma sak gäller mina vittnens utsagor. Jag rörde mig givetvis i en krets av politiska vänner, och umgicks huvudsakligen, om än inte uteslutande, med mina meningsfränder. Det är därför lätt att försöka misskreditera mina vittnens utsagor med att de kommer från en intressent (*ex parte*). Men sådana försök måste ända från början anses vara ohållbara. Idag finns det mindre eller större orga-

nisationer i ett trettiotal länder som har grundats och under de senaste åtta åren utvecklats i nära kontakt med mina teoretiska arbeten och politiska artiklar. Hundratals medlemmar i dessa organisationer har fört en personlig korrespondens med mig, diskuterat med mig, och besökt mig när de har kunnat. Allihopa delade efteråt sina intryck med tjugotals, om inte hundratals, andra personer. Det rör sig alltså inte om en sluten grupp, som är sammanbunden av familjestolthet eller ömsesidiga materiella intressen, utan en bred internationell rörelse som helt och hållet har fått sin näring från ideologiska källor. Till detta måste man lägga att det under alla dessa år, i alla de trettio organisationerna har förts en intensiv ideologisk kamp, som inte sällan ledde till splittringar och uteslutningar. Det interna livet i dessa organisationer återspeglades i sin tur i bulletiner, cirkulärbrev och diskussionsartiklar. Jag deltog i allt detta arbete. Frågan uppstår: kände "trotskisternas" internationella organisation till mina "verkliga" planer och avsikter (terrorism, krig, nederlag för Sovjetunionen, fascism)? *I så fall* är det helt obegripligt varför denna hemlighet inte läckte ut, antingen av slarv eller svek, i synnerhet med tanke på de många konflikterna och splittringarna. *Om inte*, så betyder det att jag lyckades skapa en växande internationell rörelse grundad på idéer som inte var mina, utan bara var till för att dölja rakt motsatta idéer. Men ett sådant antagande är helt befängt! Jag vill tillägga att jag som vittnen tänker kalla dussintals personer som har brutit med eller uteslutits ur den trotskistiska organisationen och har blivit politiska motståndare till mig, ibland ytterst bittra sådana. Att tillämpa termen "*ex parte*" så brett - kvantitet övergår också här i kvalitet - är att bortse från verkligheten och gripa tag i en skugga.

XXI. Orsaken till dessa rättegångar¹

En amerikansk författare beklagade sig i ett samtal för mig: "Det är svårt för mig att tro", sade han, "att du har ingått en allians med fascismen. Men det är lika svårt för mig att tro att Stalin har konstruerat så avskyvärda konplotter." Jag kan endast beklaga upphovsmannen till denna anmärkning. Det är förvisso svårt att finna en lösning om man närmar sig problemet enbart från ett individualpsykologiskt perspektiv och inte ett politiskt. Jag vill genom detta inte förneka de individuella elementens betydelse i historien. Varken Stalin eller jag befinner oss i våra nuvarande positioner genom en tillfällighet. Men vi skapade inte dessa positioner. Vi har båda dragits in i detta drama som representanter för bestämda idéer och principer. Dessa i sin tur har inte fallit ner från himlen, utan de har djupa sociala rötter. Därför får man inte använda den psykologiska abstraktionen av Stalin som "människa", utan hans konkreta, historiska personlighet som ledare för den sovjetiska byråkratin. Man kan endast förstå Stalins handlande genom att utgå från existensvillkoren för det nya privilegierade skiktet, maktlystet, på jakt efter materiell välfärd, orolig för sin position, fruktande massorna och bärande ett dödligt hat mot all opposition.

En privilegierad byråkratisk position i ett samhälle som denna byråkrati själv kallar för socialistiskt är inte endast motsägelsefullt, utan också falskt. Ju mer brådstörtat skuttet är från oktoberrevolutionen – som blottlade all social falskhet – till den nuvarande situationen, där en kast uppkomlingar tvingas att täcka över sina sociala bölder, desto värre blir de termidorianska lögnerna. Det är följaktligen inte fråga om den och den personens individuella fördärvligheter, utan om en korruption som finns i en hel grupps sociala position, för vilka lögnen har blivit en vital politisk nödvändighet. I kampen för sina nyligen vunna positioner, har denna kast både omskolat sig själv och samtidigt omskolat – eller snarare demoraliserat – sina ledare. Den satte på sina skuldror upp den man som bäst, mest bestämt, och mest hänsynslöst uttryckte dess intressen. På så sätt blev Stalin som en gång var en revolutionär, ledare för den termidorianska kasten.

Marxismens läror, som uttrycker massornas intressen, blev mer och mer obekväma för byråkratin, eftersom de oundvikligen var riktade emot dess intressen. Från den stund jag gick i opposition mot byråkratin, började dess hovteoretiker att kalla marxismens revolutionära innehåll för – *trotskism*.

¹ Denna del är översatt av Kenth-Åke Andersson, och tagen ur antologin "Den permanenta revolutionens epok".

Samtidigt förändrades den officiella tolkningen av *leninismen* år för år; den blev mer och mer anpassad till den härskande kastens behov. Böcker som behandlar partiets historia, oktoberrevolutionen eller leninismens teori revideras varje år.

Jag skall anföra ett exempel från Stalins egen litterära verksamhet. 1918 skrev han att oktoberrevolutionens seger ”huvudsakligen och framför allt” säkrades genom Trotskijs ledarskap. 1924 skrev Stalin att Trotskij inte kunde ha spelat någon särskild roll i oktoberrevolutionen. Efter denna melodi anpassades hela historiografin. Detta innebär i praktiken att hundratals unga vetenskapsmän och tusentals journalister systematiskt tränas i förfalskningens konst. Den som motsätter sig undertrycks. Detta gäller ännu mer propagandisterna, funktionärerna, domarna, för att inte tala om G.P.U.:s undersökningsdomare. De ständiga partiresningarna inriktades framför allt på att utrota ”trotskismen” och under dessa utrensningar kallades inte bara missnöjda arbetare för ”trotskister” utan också alla författare som ärligt hade presenterat historiska fakta eller citat som motsade de senaste officiella standardiseringarna. Författare och konstnärer underkastades samma förtryck. Den andliga atmosfären i landet blev totalt förgiftad av konventioner, lögner och direkta komplotter.

Alla möjligheter längs denna väg var snart uttömda. De teoretiska och historiska förfalskningarna fyllde inte längre sin funktion – folk vände sig vid dem. Det var nödvändigt att ge det byråkratiska förtrycket en mer massiv grund. För att stötta upp de litterära förfalskningarna, lade man in anklagelser om kriminella dåd. Min exil från Sovjetunionen motiverades officiellt med anklagelsen att jag hade förberett ett ”väpnat uppror”. Men den anklagelse som riktades mot mig publicerades inte ens i pressen. Idag kan det tyckas otroligt, men redan 1929 konfronterades vi med anklagelser emot trotskisterna för ”sabotage”, ”spionage”, ”förberedelser för järnvägsolyckor” etc. i den sovjetiska pressen. Men det blev inte enda rättegång, som innehöll dessa anklagelser. Frågan begränsades till litterärt förtal, vilket emellertid representerade den första länken i förberedelserna för framtida juridiska komplotter. För att rättfärdiga förtrycket var det nödvändigt att ha konstlade anklagelser. För att ge tyngd åt de falska anklagelserna, var det nödvändigt att förstärka dem med mer brutalt förtryck. På så sätt drev kampens logik Stalin längs en väg av gigantiska juridiska sammansvärjningar.

De blev också nödvändiga för honom av internationella skäl. Även om den sovjetiska byråkratin inte önskar revolutioner, utan tvärtom fruktar den, kan den samtidigt inte öppet förneka de revolutionära traditionerna, utan att definitivt underminera sin prestige inom Sovjetunionen. Men Kominterns uppenbara bankrutt öppnar vägen för en ny International. Sedan 1933 har tanken på nya revolutionära partier under Fjärde Internationalens banér mötts med stor framgång i den Gamla och Nya Världen. Endast med svårighet kan en utomstående observatör uppskatta de verkliga dimensionerna i denna framgång. Den kan inte mätas enbart genom medlemsstatistik. Utvecklingens allmänna tendens är av mycket större vikt. Djupa, inre klyftor sprids genom alla sektioner av Komintern, vilka vid den första historiska chocken kommer att resultera i splittring och sammanbrott. Om Stalin fruktar den lilla *Oppositionens bulletin*¹ och straffar dess införande i Sovjetunionen med döden, är det svårt att förstå vilken fruktan som griper byråkratin vid möjligheten att nyheter om Fjärde Internationalens självupppoffrande arbete i arbetarklassens tjänst skall nå in i Sovjetunionen.

De byråkratiska ledarnas moraliska auktoritet – och framför allt Stalins – vilar till en stor del på det Babelstorn av förtal och förfalskningar som har skapats under en period av 13 år. Kominterns moraliska auktoritet vilar helt och hållet på den sovjetiska byråkratins moraliska auktoritet. I sin tur är Kominterns auktoritet, liksom dess stöd, nödvändig för Stalin inför de ryska arbetarna. Detta Babelstorn, som skrämmer sina egna byggmästare, upprätthålls inom Sovjetunionen med hjälp av

¹ Oppositionens bulletin, som gavs ut av Trotskij efter hans utvisning ur Sovjetunionen 1929, publicerades som organ för den ryska vänsteroppositionen till dess att den upphörde utkomma efter Trotskijs död 1941.

ett allt större förtryck, och utanför Sovjetunionen med hjälp av en gigantisk apparat, som genom de resurser som tas från de sovjetiska arbetarnas och böndernas arbete, förgiftar världsoptionen med lögnens, förfalskningens och utpressningens virus. Miljoner människor runt hela världen identifierar oktoberrevolutionen med den termidorianska byråkratin, Sovjetunionen med Stalins klick, de revolutionära arbetarna med den ytterst demoraliserade Kominternapparaten.

Den första sprickan i detta Babelstorn kommer nödvändigtvis att få det att falla samman totalt, och under dess spillror kommer de termidorianska hövdingarnas auktoritet att begravas. Därför är det för Stalin en fråga om liv och död att mörda Fjärde Internationalen medan den fortfarande befinner sig i sitt embryo! Samtidigt som vi här undersöker Moskvarättegångarna, har Kominterns exekutivkommitté, enligt information i pressen, sammanträdde i Moskva. Dess program lyder: *Kamp emot världstrotskismen*. Exekutivkommitténs session är inte bara en länk i Moskvakomplotternas långa kedja, utan också en projektion av de senare på världssenen. I morgon kommer vi att få höra om nya missdåd som begåtts av trotskisterna i Spanien, om deras direkta eller indirekta stöd till fascisterna. Ekon av detta förtal har verkligen redan hörts i detta rum. I morgon kommer vi att få höra hur trotskisterna i USA förbereder järnvägsolyckor och en sprängning av Panamakanalen, allt i Japans intresse. I övermorgon kommer vi att få veta hur trotskisterna i Mexiko förbereder åtgärder för att återupprätta Porfirio Díaz.¹ Ni säger att Díaz dog för länge sedan? Komplottmakarna i Moskva hejdas inte av sådana bagateller. De hejdas inte av någonting – ingenting alls. Politiskt och moraliskt är det en fråga om liv och död för dem. G.P.U.:s emissarier stryker omkring i alla länder i den Gamla och Nya Världen. De har ingen brist på pengar. Vad betyder det för en härskande klick att spendera 20 eller 50 miljoner dollar mer eller mindre, för att bevara sin auktoritet och sin makt? Dessa människor köper människosamveten som om det vore fråga om en säck potatis. Vi kommer att få se detta i många fall. Lyckligtvis kan inte alla köpas. Annars skulle mänskligheten ha ruttnat bort för länge sedan. Här har vi i kommissionens person en dyrbar cell av osäljbart mänskligt samvete. Alla de som törstar efter en rening av den sociala atmosfären kommer instinktivt att vända sig till kommissionen. Trots intriger, mutor och förtal kommer den snabbt att skyddas av pansaret från de breda folkmassornas sympati.

Mina damer och herrar i kommissionen! I fem år redan – jag upprepar – i fem år, har jag oupphörligt krävt upprättandet av en internationell undersökningskommission. Den dag jag fick telegram om bildandet av er underkommitté var en glädjedag i mitt liv. Några vänner frågade mig ängsligt: Kommer inte stalinisterna att infiltrera i kommissionen, så som de först infiltrerade i Kornmitten för Leo Trotskijs försvar? Jag svarade: När de dras fram i dagsljuset är stalinisterna ofarliga. Tvärtom skulle jag välkomna de giftigaste frågor från stalinisterna. För att krossa dem behöver jag endast säga vad som verkligen hänt. Världspressen kommer att ge den nödvändiga publiciteten åt mina svar. Jag visste i förväg att G. P. U. skulle muta individuella journalister och hela tidningar. Men jag betvivlade inte ett ögonblick att världens samvete skulle vara omutligt och att det i detta fall likaväl, skulle skörda en av sina stora segrar.

Värderade medlemmar av kommissionen! Mitt livs erfarenhet, där det varken har saknats framgångar eller misslyckanden, har inte bara bevarat min tro på mänsklighetens klara, strålande framtid, utan tvärtom gett den en oförstörbar karaktär. Den tro på förnuft, på sanning, på mänsklig solidaritet, som jag vid 18 års ålder förde med mig till den ryska provinsstaden Nikolajevs arbetarkvarter – denna tro har jag helt bevarat. Den har mognat, men inte svalnat. Själva det faktum att denna kommission bildats, det faktum att den leds av en man med en orubblig moralisk auktoritet, en man som genom sin ålder borde ha rätten att ställa sig utanför den politiska skådeplatsens skärmytslingar – i detta faktum ser jag ett nytt och verkligt magnifikt förstärkande av den revolutionära optimism som utgör det grundläggande elementet i mitt liv...

¹ Díaz, president och diktator i Mexiko under decennier (1877-80, 1884-1911), avsattes genom 1911 års revolution.